

מחברים

גליון רע"ז
פרשת תרומה
תשפ"ו

הגליון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

חדש בהיכל <<<

פנינים ואמרות
נפלאות על פרשת השבוע
פנינים חכמים ואמרות
נפלאות על פרשת השבוע

פרי צדיק ויקרא א ויקרא-מצורע

'פרי צדיק' להרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זיע"א, על התורה ומועדים, עם ביאור משולב בתוך דבריו הק', במהדורה חדשה מוגעת ע"פ דפוי עם תיקונים רבים, בעריכה חדשה בכתב מרובע ובניקוד מלא, ובחלוקה לקטעים, עם סימני פיסוק, רבבות מראי מקומות, עם כותרות משנה לכל קטע, ועם תולדות המחבר.

טט ספר חרדים (2 כר')

ספר חרדים המבואר אשר חברו החכם הקדמון רבי אלעזר אזכרי זיע"א. במהדורה חדשה מפוארת, בכתב יפה ומאיר עינים ונוקד בניקוד מלא, נוספו סימני פיסוק וניקוד, בתוספת כותרות משנה והערות ביאור עם ציונים והשוואות לדבריו, עם תמצית וסיכום השערים.

בספר נוספו פרקי תולדות מורחבים עם מפתחות הענינים ומקורות חז"ל וספרים, כמו כן נוסף גם קיצור ספר חרדים אשר חיברו בעל חיי אדם זצ"ל.

הגדה של פסח היו דברים מעולם

שוב מעשה ברבותינו שהיו מסובין במקומות מושבותיהם, וקוראים בכרכי 'היו דברים מעולם' כל אותו הלילה. אף בימים ובלילות שלאחריו, אחזו בספרים ולא הרפו, הפכו במ והפכו במ כמי שאינם יודעים שובע. עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם: הגיע זמן 'הגדה של פסח - היו דברים מעולם'...

וכל כך למה? לפי שמצאו את שאהבה נפשם, לרעות בנגים וללקוט שושנים, פלאי פלאות נגלו לעיניהם, חדשים גם ישנים, מנופת צוף וכל טעם. ולבל יחסר המזג, טובה כפולה ומכופלת באה בכרך זה העולה לרצון על ענייני חג הפסח וליל שיומרים, בהני מילי מעלייתא וענייני דיומא, אם בפנינים ואבנים טובות המשובצות על סדר ההגדה ומושכות לבו של אדם, ואם בארבעים פרקי הספר הבאים להאיר כאור יום השכת ליל, לפענח צפונות היסטוריות ולגלות נסתרות מכבשונו של עולם.

כל המרבה לספר, הרי זה משובח. אין הגדה זו אלא אומר ישן הבא מהחדש, מילתא חדתא דאתאמר בלחישא, חידושים מפתיעים שלא שמעה און מעולם, עד שיאמר הקורא: הן לא ידענו זה בלתי היום. בספר זה נוציא יחד סיפורים אופיי סוד ופרשיות עבר מתקנות מן השיעבוד אל החירות, מסתר חביבונם אל הגילוי, כי חייב אדם לראות את עצמו כאילו עמו היו דברים מעולם.

פ"ז) בשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע, מיד אמר הקב"ה: ויקחו לי תרומה.

הנה הבעל "הלכות גדולות" מונה מצות קריאת המגילה בתוך שאר המצוות שנאמרו למשה בסיני. ותמה עליו הרמב"ם בספר המצוות (שורש א), איך יתכן שקריאתה ניתנה בסיני אחר שכל הנס לא היה אלא לאחר חורבן בית ראשון, ורק אז נכתבה מגילה אסתר. והרמב"ן (שם) מתרץ שיטת הבה"ג על פי הגמרא (מגילה ד.) שדרשו את הפסוק "קָבַח אֶת זָרְכוֹן בְּסִפְרָא" (שמות יז, יד) כתב זאת - מה שכתוב כאן ובמשנה תורה, וזכרון - מה שכתוב בנביאים, בספר - מה שכתוב במגילה. הרי לפנינו שקריאת המגילה ניתנה למשה בסיני.

ובזה פירש ה"יפה מראה" המשך הפסוק: "וְיָשִׁים בְּאָזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ" דמשמע שילחוש לו איזה סוד באזניו מה שלא נודע לכל ישראל, וקשה, הלא כל התורה שבכתב ושבעל פה לימד משה לכל ישראל ומה סוד יש בדבר.

אכן מצות קריאת המגילה היה סוד גדול שנאמר למשה לבדו בסיני, והוא מסרה ליהושע, וכן כל ראש דור מסרה בדרך סוד לראש הדור שלאחריו עד מרדכי, כי באמת נתחייבו ישראל באותו הדור כליה אלא ששבו בתשובה שלימה ותיקנו מה שפגמו, ואילו היו יודעים כל מעשה הנס מראש, שיתבטל גזירת המן, לא היו שבים בתשובה שלימה. ולכן היה הדבר סוד שנמסר למנהיגי הדור, כמו שנאמר: "וְיָשִׁים בְּאָזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ". וגם מרדכי "ידע כל אשר נעשה" (אסתר ד, א) - וזעקתו לא היתה, כי אם לעורר את העם בתשובה.

אולם בשעת שאמרו ישראל "נעשה ונשמע", השיגו אז ברוח הקודש כל ענין המגילה כמו שנמסר למשה, ועל זה אמרו: "ונשמע" - קריאת המגילה, שמצותה בשמיעה, וכיון שהשיגו זאת, מיד אמר הקב"ה: "ויקחו לי תרומה" - תרומת השקלים לקנות בהם קרבנות [כמו שפירש"י: "ג' תרומות נאמרו כאן"], כדי להקדים שקלי ישראל לשקליו של המן, כמו שאמרו חז"ל (מגילה יג): "גלוי וידוע לפני מה שאמר והיה העולם, שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל, לפיכך הקדים שקליהן לשקליו".

(ישמח משה - בפרשתנו)

אמונה וביטחון לא בזמן נתינת צדקה וחסד

ויקחו לי תרומה וגו' (כה, ב). וברש"י לי לשמי. יש לומר בכונת רש"י בדרך צחות, עפ"י הידוע שכל מידה רעה יכולים לצלה גם לטוב. וידוע ששאלו להקדוש האלקי הרבי ר' בונם מפשיסחא זצ"ל על איזה דבר טוב

הנותן צדקה בקול רעש גדול - קח ממנו כמה שיותר

ויקחו לי תרומה וגו' (כה, ב). וברש"י לי לשמי. יש שני מיני נותני צדקה, מי שנותן בחשאי, בצנעה, בסתר. ומי שנותן ברעש, בקולי קולות.

אצל הראשון אומרת התורה: מאת כל איש אשר ידבנו לבו - אצל איש כזה אל תדקדק גודל נדבתו, כי העיקר שנותן בכל לבו, כי נדבתו "לי - לשמי", לכבוד השי"ת.

אבל אצל השני: "אשר תקחו מאתם" אם הוא איש כזה שנותן, תקחו מאתם - לשון רבים, שכל אחד ידע מנתינו, אצלו "תקחו" קח מאתו ככל היותר, זהב וכסף.

(ויקהל משה-בפרשתנו)

מדוע נחלקו ב"ש וב"ה שנתיים ומחצה שנים

ויקחו לי תרומה וגו' (כה, א). יש לומר על פי מאמרם ז"ל (עירובין יג): "שתי שנים ומחצה נחלקו בית שמאי ובית הלל אם נוח לו לאדם שנברא יותר משלא נברא". ולכאורה יש להבין, מדוע ארכה המחלוקת דווקא משך זמן קצר של שתי שנים ומחצה? ונראה בזה, כי המילה 'תרומה' היא באותיות - תרי ממאה (זהו ח"ג קטש), היינו שיעור אחד מחמישים. ורמז יש בדבר על דרך הכתוב (ויקרא כה, י): "וְקָדְשָׁתֶם אֶת שְׁנַת הַחֲמִישִׁים שָׁנָה", שצריך האדם לקדש על כל פנים אחד מחמישים מכל ימי חייו לשמים.

וכמו שאיתא בספרים, אשר משה רבנו חי ק"כ שנים כדי לקדש את כל ימות העולם (שהם שית אלפי שנים), שיש בהם ק"כ ויבלות. והנה שנות האדם הקצובות הן ק"כ שנה, כדכתיב (בראשית ו, ג): "וְהָיוּ יָמֵי מַאֲהָ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה". ואם תפריש מהן אחד מחמישים - הרי זה קרוב לשתי שנים ומחצה (2.4 שנים).

ועל זה היו מחולקים ב"ש וב"ה: האם "טוב לו שנברא" - כיוון שעכ"פ יקדש את אותן שתי שנים ומחצה (שהן התרומה) של ימי חייו), או שמא "נוח לו שלא נברא" - מחשש שמא גם את המעט הזה לא יא שכייל לקדש.

וזהו הרמז בפסוק: "ויקחו לי תרומה מאת כל איש" - היינו, שעל כל פנים את זאת יעשה כל איש ואיש: לקדש את ה"תרי ממאה" מחלקו בעולם.

(אמרי נועם - פרשתנו)

בשיטת הבה"ג שקריאת המגילה מ"דאורייתא"

ויקחו לי תרומה וגו' (כה, ב). ובמדרש (תנא"ר

להזמנת ספרים עד הבית: 1800-22-55-66

→ חשיפה: **האור החיים הק'** מעלת העמל וחיסרון הכיס בעבודת המשכן | עמ' ב' | **פניני אביר יעקב** עמ' ה' |

← אקטואלי: **האם מותר להחזיק בתנו מסך מעשר עמ' ח' |**

נס המסתורי בכסא שמאחורי הנהג עמ' ד' |

יכולים לנצל אפיקורסות, ואמר שאפיקורסות יכולים לנצל בשעת נתינת צדקה, כי אז בא היצר ומסית להאדם ואומר לו שבלי הנתינה שלך ג"כ יחיה העני, או הכלה תכנס לחופה וכו'. כי צריך אתה לדעת כי יש בורא עולם ומנהיגו, והוא זן מקרני ראמים עד ביצי כינים, ובטח לא יעזוב את העני הזה שימות ברעב עם שבעה ילדיו ח"ו, או שהכלה היתומה הזאת לא תנשא, אין זה מתקבל על הדעת, ואומר הרבי ר' בונם זצ"ל שע"ז יש לנצל את מדת האפיקורסות כביכול, ואמרו לו: לא, אם אני באמת לא אתן להעני הוא ימות, ואם לא אתן להכנסה כלה לא תנשא, ואל תאמר אלי שאסמוך על אמונה בה'.

ובזה יש לומר בדרך צחות שזהו הכוונה בפסוק - "ויקחו לי - לשמי - תרומה" בשעת דיון בענין צדקה ותרומה, אז "ויקחו לי לשמי" קחו אז את שמי הצידה, ואל תערבו אז אותי לומר שאני כבר אעזור, אז אל תהיו מאמינים כי האמונה אז, היא מעצת היצה"ר ודו"ק.

(מנחת ישראל-בפרשתנו)

רמזי המלכויות בתרומת המשכן

זאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחשת וגו' וערת אילים מאדמים (כה, ג-ה).

איתא במדרש תנחומא בפרשתנו (אות ז), שדרשו חז"ל את נדבת המשכן כנגד ארבע המלכויות: 'זהב' כנגד מלכות בבל; 'כסף' כנגד מלכות מדי; 'נחשת' כנגד מלכות יוון; ו'עורות אילים מאדמים' כנגד מלכות אדום. ויש להתבונן בחלוקה הברורה שבין שלוש המלכויות הראשונות לבין מלכות אדום: הראשונות נמשלו כולן למיני מתכות, אשר חשיבותן אמנם פוחתת והולכת

ווארט מהאור החיים הק'

מעלת העמל וחיסרון הכיס בעבודת המשכן

אבני שהם ואבני מלאים לאפד ולחשן (כה, ז). הקשה רבינו האור החיים הקדוש: מדוע נסדרו אבני השוהם ואבני המילואים בסוף רשימת התרומות, לאחר כל "א המינים? הלא מן הראוי היה להקדימם אף לזהב ולכסף, שהרי הם יקרים וחשובים מהם בערכם העצמי.

בביאור הדבר כתב האור החיים הקדוש יסוד גדול, שאין התרומות נמנות כאן לפי חשיבותן הכספית, אלא לפי מידת העמל, הטרחה וחיסרון הכיס שהיו לישראל בהבאתן. שאר המינים המנויים בתורה הגיעו לידי ישראל ביגיעה רבה ובממון, אולם אבני השוהם והמילואים באו להם בדרך נס על ידי ענני הכבוד, כפי שדרשו חז"ל על הפסוק "והנשיאים הביאו" - שהם העננים.

(מזהב לכסף ונחשת), אך טבען עומד בעינו. אולם המלכות הרביעית נמשלה ל"עורות אילים מאדמים", שאינם ממין המתכת כלל ותפקידם הוא לשמש מכסה לאוהל.

יתרה מכך, אילים אלו לא היו אדומים מלידתם, אלא בני אדם האדימו אותם על ידי צביעה (ומכאן למדו חז"ל את גדרי מלכת 'צובע' בשבת).

והנה במקום אחר (ויקרא רבה יג, ד) דרשו חז"ל כי ארבע הגלויות נרמזו בארבע החיות הטמאות שיש בהן סימן טהרה אחד: הגמל, השפן, הארנבת והחזיר. וביאר רבינו הגר"א זיע"א, שהמלכות הרביעית נמשלה לחזיר השונה מן השאר - שאינו מעלה גרה אלא מפריס פרסה, והוא סמל לריקבון פנימי המכוסה בחזות חיצונית כשרה.

אף אנו נאמר, כי גם כאן רומז העור האדום, הצבוע יפה מבחוץ, לדבר שאין תוכו כבדו - וזהו כל עניינה של גלות אדום. עצם פעולת הצביעה רומזת למידת הצביעות, שבה האדם מכסה על פשעיו ופנימיותו הרעה באצטלה של צדקות. משום כך נבדלה מלכות אדום משאר המלכויות; בעוד שהן נמשלו למתכות דוממות שצבען טבוע בהן, אדום נמשלה לעורות אילים המאודמים רק על ידי צביעה, כי הצביעות היא כל מהותה.

וכנגד זה באים ישראל בקדושה, ונוטלים דווקא את אותם עורות אילים צבועים כדי לפרוס אותם כמכסה למשכן - "כיסוי לעומת כיסוי" - להורות שגם את המקומות המכוסים והנסתרים ביותר אנו מקדשים לשמו יתברך.

(עיניים מאירות - להגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

דבר האמונה:

סוד הצלחת נכסיו - ידיעה ברורה שהכל בהשגחה פרטית

כלל גדול נקוט בידך, ידע האדם תמיד בידיעה ברורה כי סוד ההצלחה בעולם הזה הוא עד כמה שיזכור שכל המקרים והפעולות נעשו בהשגחה פרטית מן השמים, כך יצליח בכל מעשה ידיו, וכמו שפרש השפת אמת (תצוה תרל"א ד"ה במדרש) את דברי זקנו החידושי הרי"מ ע"ה בגמרא ביצה (טו:) שאמרו הרוצה שיתקיימו נכסיו יטע בהן אדר שנאמר (תהלים צג ד) 'אדיר בפרום ה', ופירש רש"י שם: שנאמר 'אדיר במרום', כלומר שאדר לשון קיום וחזק, ולכן נקרא אדר.

ופרשו כוונתם ביתר עמק, כלומר שיחזק עצמו לדעת שאדיר במרום ה' להבין ולהשכיל שכל מה שנובר עליו בכל עניניו בגשמיות ורוחניות הכל מהקדוש ברוך הוא, ואז יצליח ותשרה הברכה בכל מעשה ידיו, ויתקיימו נכסיו בשלמותם.

(האדמו"ר רבי דוד חי אביחצירא שליט"א - מילתא חדתא - אמונה וביטחון)

כי העדפת השיש על הזהב לא נבעה משיקולי יופי גרידא. המהרש"א ביאר כי בצבע הכחול של השיש היה רמז לרקיע ולכיסא הכבוד, ובספר "תורת חיים" הוסיף כי הדבר בא להזכיר את זכות האבות שנמשלו לגלי הים. עוד ביאר ה"בן יהוידע" שהיה בזה עניין סגולי מיוחד לתיקון חטאו של הורדוס שסימא את עיניהם של תלמידי חכמים המכונים 'עינו של עולם'.

מכאן עולה, כי במקום שאין בו את אותם שיקולים רוחניים מיוחדים שהיו בבניין המקדש, חוזרת למקומה המעלה של יוקר המצווה ומחירה. וכפי שעולה מדברי האור החיים הקדוש, עיקר מעלת הנדבה היא כפי שיעור חיסרון הכיס והטרחה שמשקיע האדם לכבוד השי"ת. על כן, עדיף להשקיע בארון העשוי זהב יקר אף אם יופיו פחות מזהב, שכן בזה בא לידי ביטוי עמלו של האדם ומסירותו הממונית, שהיא היא העומדת בראש סדר המעלות של תרומת הקודש.

נמצא שבאבנים אלו זכו ישראל "משולחן גבוה" ללא יגיעה וטרחה, ומשום כך מעלתן בנדבת המשכן פחותה משאר הדברים שנקנו בעמל ובחיסרון כיס, ולכן נכתבו בסוף.

מתוך יסוד זה דנו האחרונים ("חשוקי חמד" בב"ב ד). בשאלה מעשית העומדת לפתחו של בעל יכולת המבקש לבנות ארון קודש לתפארת בית ה'. לפניו עומדות שתי אפשרויות: האחת, לעשות ארון מחופה בזהב שעלותו יקרה מאוד, והשנייה, לעשותו מפתוחי עץ מרהיבי עין שהם יפים יותר בראייה החיצונית אך זולים מן הזהב. לכאורה, יש לפשוט ספק זה מהגמרא במסכת בבא בתרא, שם נאמר שרצה הורדוס לחפות את בניין המקדש בזהב, אך חכמים יעצו לו להשאיר את אבני השיש הכחולות כמות שהן, משום שהן נראות כגלי הים ויופיו עדיף על חזות הזהב. אולם, בביאור עומק דברי הגמרא שם מצינו

זמני כניסת ויציאת שבת קודש:		ירושלים		בני ברק		ניו יורק		לונדון	
כניסת השבת	16:54	כניסת השבת	18:08	כניסת השבת	17:09	כניסת השבת	18:28	כניסת השבת	18:16
כניסת חג	18:48	כניסת חג	18:09	כניסת חג	18:45	כניסת חג	18:50	כניסת חג	18:36

מחברים
את הימים! מחתילים
הגוש הימני נבנית עוז אהרן - אור לישרים
שירות לטליל האישי להצטרפות: newsletter.mechubarim@gmail.com

קו מענה הלכה
02-803-9999
או במייל: rav@abiryaakov.com
קו השיעורים - קול הלשון: 03-6171077

מחברים
ניתן להשיג את הגיליון
מדי שבוע בכל סיפוי
"ספרי אור החיים"
העלון השבועי מבית עוז אהרן - אור לישרים

ירושלים: ירמיהו 13 | שאולזון 49 | הפסגה 45 | בר אילן 4 | חבקוק 2 | בית שמש: שדרות האמוראים 63 | נחל יצבים 3 | יהודה הנשיא 6 | בני ברק: רבי עקיבא 152 | רבי עקיבא 68 | הרב שך 8 | אהרונביץ 12 | נחמיה 28 | כהנמן 64 | מודיעין עילית: שד' יחזקאל 2 | חפץ חיים 8 | אלעד: יהודה הנשיא 94 | אשדוד: יהודה הנשיא 8 | אליעזר בן הורקנס 8 | ביתר עילית: הרן 9 | חיפה: מיכאל 27 | נתיבות: הרמב"ם 10 | נתניה: הרס 18 | פתח תקוה: רוטשילד 75

ספרי **אור החיים**
מרכז הספר היהודי הגדול בעולם

לתגובות ולהצטרפות לקבלת הגיליון במייל: newsletter.mechubarim@gmail.com

ניצוב ותימור: שוקי קטר

ושכנתי בתוכם:

משיפוץ לפיצוץ - ולחתונה סיפורו של שכן שסבל בשתיקה למען השלום, וגילה שנים לאחר מכן שהוויתור על הנוחות שלו היה אבן היסוד להקמת הבית של בתו.

מהרגע שהטרקטור הגיע לבניין שלנו, הוא כבר לא היה לגמרי שלנו. הרגשתי שהטרקטור, שבא לחפור יסודות כדי להרחיב את הדירה של השכן, בא לחפור לי במוח, לקרקר כמו הזובב של טיטוס, ולקחת את מנוחת הגוף ומנוחת הנפש גם יחד.

אמנם בשעות נתתי הסכמה לבנייה, אבל התניתי זאת בכך שהבנייה תיעשה באופן הסולידי ביותר, מתוך התחשבות בשעות המנוחה, עם ניקיון אחרי כל יום עבודה, ומתוך אחריות שלא לגרום נזק. שום דבר מכל אלה לא בא לידי ביטוי בחודשים הקשים שעברנו יחד עם הבנייה של השכן.

זהו שכן מבוגר, ואני חייב בכבודו. השתדלתי להיות נחמד, ואפילו איחלתי יישוב טוב ומבורך. תיארתי לעצמי שהוא מייחל לארח את הבנים והנכדים ברחבות, ושמן הסתם גם החלק הזה יוסיף רעש לבניין, אבל החרשתי. לא היה לי שום עניין למנוע את ההרחבה, רק רציתי לשמור על החלקה שלי, קרי: דירתי הפרטית, והדרך אליה - העוברת במבוא הכללי ובחצר המדרגות.

באותם שבועות - בהם התלבטתי האם לקרוא לתקופה הזו "מי ההרחבה" או "ימי ההחרבה" - היה ענן של אבק מקדם את פניי עוד לפני שנכנסתי לבניין. בתי, הסובלת מרגישות בדרכי הנשימה, הרבתה להשתעל. מרצפות שהועמדו בצורה מסוכנת החליקו בפתע פתאום, וניצלנו בניסים. המעלית עבדה שעות נוספות, והתבטלה ימים שלמים בעקבות כך. יותר משכנים אחרים, הבית שלי ספג 'פגיעה ישירה' בגלל הזווית המסוימת שלו ביחס לדירת השכן.

היו נזקים נוספים, שעדיף לא לפרטם. מעט בכל זאת הזכרתי כאן, כדי שאלו מהקוראים העוסקים בבנייה ובהרחבה ישימו לב, שגם אחרי שהשכנים חתמו והסכימו, יש להתחשב בהם ולראות איך ניתן לחסוך מהם עוגמת נפש ונזק.

לא התחפרתי בין ארבעת כותלי בתי עד יעבור זעם, אלא ניסיתי לעשות ולדבר. כמה פעמים פניתי אל השכן מיוזמתי, וכמה פעמים גם בפגישה אקראית העליתי את טענותי. הוא שמע, אולם נראה היה שענני האבק מסתירים לו את הנוף כולו, כולל אותי, והוא המשיך בשלו, אפוף בלחצי הבנייה והשיפוץ.

בסופו של דבר השיפוץ הביא לפיצוץ. היחסים בינינו התערערו לגמרי, ומשכנות נעימה הכוללת התעניינות כנה זה בזה, הפך היחס לעוין. נמנענו אפילו מפגישות אקראיות, וכשבכל זאת אירע שנפגשנו - היטה כל אחד את עיניו לצדדים, ומיהר לחלוף ולסיים במהירות את ההיתקלות במפגע.

ככה עברה תקופה. בעלי המלאכה עזבו מזמן, ומצהלות נכדים מילאו את הדירה המורחבת. גם בביתנו גדלה המשפחה, ולכאורה כבר יכולנו לשכוח מהתקופה הקשה. אבל, לא יכולתי לשכוח. הדירה המורחבת לכשעצמה לא הפריעה לי כלל, אבל החור שנפער ביחסים עם השכן נשאר במלוא גודלו ועוצמו, מכאיב ומכעיס.

באחד הימים ערכתי את חשבון נפשי, והגעתי למסקנה שצריכים לעשות סוף לסיפור הזה. אכחזר נמשיך להיות שכנים בעזרת ה' עוד רבות בשנים, ולא ייתכן שכך ייראו הקשרים שלנו. התחלתי לברך את השכן לשלום בכל פעם שפגשתי בו. בתחילה הוא הסתכל עליי בתמיהה גדולה וענה בחופזה, אבל אחרי כמה פעמים הוא כבר הבין את כוונתי.

יום אחד תפסתי אותו לשיחה, בה הסברתי לו שבכל מקרה הוא שכן שלי, שאני מעריך אותו מאוד, ושחבל על מה שהיה - אבל מה שיהיה עודנו לפנינו, וכדאי לנו מאוד לחיות בשלום.

עברו כמה שנים. בשעה טובה ומוצלחת זכיתי לארס את בתי עם חתן הגון, זאת אחרי כמה שנים שבהן היא ציפתה לזיווגה. עם שמחת ה'ווארט' יצאה הרינה בשכונה שבתנו התארסה, והשמחה הרקיעה שחקים. השכן היקר נכנס גם הוא אל ביתי לאחל מזל טוב.

מיד עם הגיעו שמח בו המחותן, ואמר לו: "לך יש חלק גדול בשמחה, יישר כוח!" ולי הוא הסביר: "כשהציעו לנו את השידוך, לא הצלחנו להשיג מספיק מידע, והסתפקנו האם בכלל לגשת. אבל אז הגעתי לברר אצלו, והוא אמר לי שמידות טובות כמו שיש לכם, נדיר למצוא. ממש גמר עליכם את ההלל. השידוך הזה - הוא בזכותו!"

כך ברחמי שמיים ראינו איך מבניית השלום בבניין, נבנה בית בישראל.

(גל השגחה פריטי)

לא יסורו ממנו:

שוד בארמון: בעל הבית התעורר והפתיע את הפורץ, אך סיים את הלילה כשהוא מרוקן מכל נכסיו. הסיפור שממחיש בצורה הטובה ביותר את המאבק היומיומי על דף הגמרא...

היה זה בחצר בית גדול ומפואר, ארמון של ממש, בפאתי עיר נכבדה ברוסיה. כשעה אחרי חצות ליל, שקט שורר בחלל, חשיכה ועלטה מוחלטת למלוא האופק, ובחסותם - החליט גנב מרושע לחדור אל תוככי הבית המפואר. הוא החל משוטט בבית כשעיניו נוצצות בחשיכה, תרות אחרי כל פריט בעל ערך...

הוא הגיע לוויטרינה, וכהרף עין רוקן אותה מכל כלי הכסף, אותם ארז בחיפזון אל תוך תרמילו. משם המשיך למטבח, גילה את הארנק של בעלת הבית, ואסף אותו אל חיקו. עבר לחדר העבודה של בעל הארמון, גילה היכן מגירת הכסף נמצאת, פרץ אותה בקלות, וחילץ ממנה צרורות צרורות של מזומנים מרשרשים, שופך אותם בחדרו אל תוך התרמיל העמוס...

אלא שיש לו "מנה רוצה מאתיים", ולפיכך מיהר הגנב לחפש אחרי מחבוא התכשיטים. כאן כבר הוכרח להלך בשקט מוחלט, נוהר אפילו מלהרעיש בנעליו. חדר אל תוך חדר השינה, וידא יפה שבעל הבית ורעייתו ישנים היטב, ומיהר לרוקן את קופסת התכשיטים אל כיסיו, מאושר ומרוצה, כשהוא מתחיל לשוב לכיוון הבריחה מהבית...

אלא שבדיוק באותו רגע, שמע צרחה מקפיאת דם: "ג-נ-ב!"

בעל הבית התעורר, ובתוך פחות משנייה כבר ניצב מולו, שואג עליו בחמת זעם. אלא שבעל הבית הזה הוא באמת עשיר, וכעשיר, הוא מצויד היטב. ביד ימינו החזיק בעל הבית רובה עוצמתי ומסוגנן, והיכה בו על ראשו של הגנב כשהוא שואג: "עמוד, גנב נקלה! אל תזוז! ידיים למעלה!"

הגנב הבין שאין לו ברירה, חייו יקרים לו, ואם הוא רוצה להינצל - כדאי לו להישמע להוראות ולא לנסות להתחכם. הוא הביט המום ומפוחד, אלא שגם באותם רגעי אימה כשהרובה מאיים על ראשו, צדו את עיניו כיסיו של בעל הבית, ומיד עלתה בו הברקה גאונית, והוא חרש מזימה נפשעת...

"אין בעיה, אני לא זז" - השיב הגנב בעורמה, "אני באמת מתנצל שפרצתי לבינתך, באמת לא בסדר. האמן לי, אני כה מסכן ואין לי כסף, יש לי משפחה לפרנס וילדיי רעבים ללחם, ורק לכן עשיתי מה שעשיתי. אני מוכן להחזיר לך הכל" - ולמול עיניו המשתאות של בעל הבית, החל הגנב מוציא מתרמילו את כלי הכסף היקרים שלו, ששהו בוויטרינה עד לפני רגע...

בעל הבית נרגע קמעא, כשראה שהגנב עושה רושם אומלל משהו, ולא דווקא מרושע. "אם תשיב לי את כל מה שגנבת ממני - אשחרר אותך ללא פגע" - השיב בעל הבית, והגנב הגיב חיוך נסתר; אכן, המזימה פועלת כמצופה...

"אם כן, נלך לסלון. נדליק את האור, אשיב את כלי הכסף והמזומנים למקומם, אך את מעט הרכוש שבתרמילי ששייך לי - אשאיר ברשותי!" - ביקש הגנב, ובעל הבית נענה, תוך שהוא עדיין מהלך מולו ורובה חמוש בידו...

התיישבו הגנב ובעל הבית זה לצד זה, והחלו מוציאים את דברי הערך מהתרמיל. עיניו של בעל הבית נחרדו; עוד ועוד פריטים יקרים צצים ועולים, והוא כלל לא ידע כי הגנב שוטט בביתו שעה ארוכה כבתוך שלו, וכמעט הפך אותו נקי מנכסיו... בעוד עיניו של בעל הבית מתענגות מתדהמה על כמות הרכוש שהצליח הגנב להשיג, לא נח הגנב דנו, והמשיך במזימה...

הוא שלח יד ארוכה ארוכה לכיסו של בעל הבית, והחל מרוקן את כדורי הנשק מכיסיו בזה אחר זה. בעל הבית לא שם לב, בגדי השינה שלו רפויים ונוחים, והגנב מכייס כדור אחרי כדור, מחסנית ועוד מחסנית. בעל הבית <<<

הגנב הבין שאין לו ברירה, חייו יקרים לו, ואם הוא רוצה להינצל - כדאי לו להישמע להוראות ולא לנסות להתחכם. הוא הביט המום ומפוחד, אלא שגם באותם רגעי אימה כשהרובה מאיים על ראשו, צדו את עיניו כיסיו של בעל הבית, ומיד עלתה בו הברקה גאונית, והוא חרש מזימה נפשעת...

<<<

עסוק בלמשש את כלי הכסף ולבדוק אם ניזוקו, כשהגנב ממשיך לשלוף מכיסיו, עד הכדור האחרון...

רק כשהגנב וידא כי כיסי בעל הבית ריקים מכל נשק, אז קם עליו, היכה אותו בחזקה, וגנב ממנו גם את הרובה. עכשיו, כשהוא בטוח שבעל הבית נטול כל אמצעי הגנה, כל התחמושת שלו אבדה ואיננה, עכשיו השתנו יחסי הכוחות. בעל הבית שכב כמאובן מאימה, כשהגנב הערמומי אוסף בחזרה את כל כלי הכסף והזהב, התכשיטים והמזומנים, מכניס אותם שוב אל תרמילו ויוצא מהבית כשכל שללו בידו, וגם נשק איכותי לפעם הבאה...

וסיפור זה אינו אלא משל, כדי להסביר שאלה גדולה: רגע, למה בעצם מתחוללת כזו מלחמה על לימוד התורה? למה בכל הדורות, בסיפורים ההיסטוריים ועד ימינו אנו, יהודים מתקשים כל כך לתפוס את זמנם ולהשקיעו בתורה? למה נוצרים דאגות ועיכובים, קשיים ובעיות, טרדות ומצוקות, שיסחיו את הדעת מחיבור לתורה? למה יהודי המקבל על עצמו עול תורה, מרגיש לפעמים כי הלימוד קשה עבורו? הרי התורה כה מתוקה ונעימה, מדוע כה קשה להתחבר אליה?

כי אנחנו, בני ישראל, אנחנו בעל הבית העשיר. יש לנו בתים עמוסים כל טוב, מלאי מצוות וטעוני איכות. ויש לנו גנב - נוכל מרושע, יצר הרע שחודר לנפשנו כמעשה גנב בלילה, ובעורמה רבה גונב, מפתה, מכשיל, מעמיד ניסיונות...

אך יש לנו נשק, נשק סודי ועוצמתי, שהגנב נרתע ממנו. הוזהר הקדוש מגלה כי התורה הקדושה היא הרובה העוצמתי שלנו, כלי הנשק האוטומטי והיעיל שמעמיד את הגנב במקומו הראוי ומניס מאיתנו את היצר הרע. "כל מאן דאשתדל באורייתא... נטיר הוא לעילא, נטיר הוא לתתא" - התורה היא רובה עוצמתי שירה כדורים אימתניים על היצר. אבל הגנב - היצר, ערמומי מאין כמותו, חורש מזימות לרוקן לנו את הכדורים...

יש לו הרבה דרכים "לכייס" אותנו, "לשלוף" מליבנו את הכדורים המנחיתים עליו מכת מוות ובהלה. הוא מספר שאין היום אפשרות להגיע בזמן, הוא נותן עיסוקים טובים, מניח לנו להשתעשע במטלות חשובות ונחוצות, ולבלבד שלא נלמד תורה. אחרי שעיף ובלבל אותנו כהוגן, עוד יש לו את האומץ לבוא ולומר לנו: "אתה הרי לא בכוחות ללמוד עכשיו סוגיא עמוקה, ובכלל - יש לך רבבות משימות על הראש - איך תוכל לשבת ולהתרכז עכשיו?"

ואם כבר הגעת, וניסית, אז החברותא היום לא מרגיש טוב, מגיד השיעור צרוד, המזגן לא בסדר ונשפך תה בשולחן הסמוך... לא נמאס לו ליצר הנכלולי; הראש של הגנב לא מפסיק להמציא פטנטים מרושעים, העיקר לגזול מאיתנו את החנית, לקחת מאיתנו את הרובה, לגנוב לנו את היכולת לעסוק בתורה - להשתמש בנשק הסודי והעוצמתי שלנו, שמכניע אותו במחי כדור אחד... אך ככל שנכיר יותר את נכלוליותו של היצר הרע, ככל שנבין שההפרעות שלנו מלימוד התורה אינן אלא תכסיס ומזימה של היצר לגנוב מאיתנו את הנשק היעיל שלנו, כך נתגבר ונתעצם ונתחזק באור התורה, להטעין את נפשנו וליבנו בעוד ועוד שעות לימוד, דפי גמרא, סימני הלכה וסוגיות תורניות, כי התורה היא המגינה עלינו, וכשאנו מחוסנים בתורה - הוא לא יוכל עלינו.

אין סגולה כתורה להינצל מהיצר הרע ולזכות אותנו בחיים רוחניים מרוממים. הבה נחזק את קביעת הסדרים שלנו וההשתקעות שלנו בלימוד, הבה נתנתק מכל מפריע ונתמסר לקניין התורה, כי כך נזכה לנצח את היצר, ונזכה לרומם את עצמנו ונפשנו ולהפכנו ליהודים מאושרים ושמיחים, אוהבי ה' ודבקים בתורתו!

(פניני פרשת השבוע)

ועשו לי מקדש:

עדותו של הנהג: "יש לך איזה קסם? שנים אני רואה את זה ולא מבין".

השיחה המפתיעה שחשפה כיצד הקב"ה מפנה מקום

למי שמקדש את עצמו בתוך ההמון...

מספר הר"ר מנשה חיים ברגר מירושלים: מעשה אשר אירע עמי, שיש בו כדי להמחיש כיצד הקדוש ברוך הוא מלווה את האדם המבקש להיטהר, גם בנסיעה שגרתית באוטובוס עירוני.

אני מתגורר בשכונת נווה יעקב בירושלים. בתקופה שלאחר נישואי הייתי עושה מדי בוקר את דרכי אל הכולל שבמרכז העיר באמצעות התחבורה הציבורית. היתה זו נסיעה ארוכה ומתישה של כחמישים דקות, אשר טמנה בחובה קושי יומיומי בענייני שמירת העינים, נושא שהיה יקר לליבי ודרש ממני מאמץ קבוע. תפילה קבועה היתה בפי לשוכן במרומים, שגם היום יסייע בידי לעבור את הדרך ללא סרך מכשול.

באוטובוסים מהדור הקודם, היה מצוי כיסא בודד בשורה הראשונה, ממש מאחורי הנהג. משתדל הייתי כמה שאפשר לשבת דווקא שם, שכן בישיבה במקום זה אין לפני העינים דבר מלבד המחיצה המפרידה בין הנהג לנוסעים, והאופק נותר נקי וטהור.

היו אלו ימי הקורונה, והעלייה לאוטובוס הותרה מהדלת האחורית בלבד. בכל בוקר הייתי פוסע לאורך האוטובוס, מפלס דרכי בין הנוסעים עד לקדמתו, ולשמחתי הרבה, ברובם המוחלט של המקרים, מצאתי את הכיסא הבודד כשהוא ממתין לי פנוי. לאוזני הייתי תוחב אוזניות כדי להאזין לשיעור תורה ולהינצל מפטפטי ה"פלוידער קעסטל", קופסת הקשקשת, כך היה הכינוי הרווח אצל נקיי הדעת ל"רדיו". ולעיתים אף מרשה לעצמי לנמנם קמעה, בהיותי יושב בדד בלי להפריע לאיש.

במשך תקופה ארוכה חלפה הנסיעה בנעימים, ומעולם לא נתתי אל ליבי לחשוב כיצד ייתכן הדבר, שכיסא כה "נחשק" ונוח נותר פנוי עבורי יום אחר יום, למרות המוני הנוסעים באוטובוס.

בוקר אחד, הנהג הקבוע פתח דווקא את הדלת הקדמית שלא כמנהגו, ואפשר לי לעלות דרכה. בעודי עולה במדרגות, פנה אלי הנהג ושאל במן יראת כבוד: "רבי, האם מותר לי לשאול אותך משהו?"

"תוכל לנסות", השבתי לו בסקרנות. בעודי תוהה מה יכול לרצות ממני אדם שנראה כה רחוק מאורח חיי. ואז פנה אלי הנהג בשאלה שהותירה אותי נדהם:

"אתה נוסע איתי כבר תקופה ארוכה מאוד. האם נתת דעתך על כך שהכיסא שמאחורי תמיד פנוי עבורך? הרי זהו המקום המבוקש ביותר באוטובוס, ובדרך כלל הוא נתפס ראשון, במשך כל היום הכיסא הזה תמיד תפוס... מה אתה חושב לעצמך? מי שומר לך על המקום הזה? יש לך איזה קסם? שכן שמת'י לב לתופעה פלאית: בכל פעם שכף רגלי של כבודו דורכת על מדרגת האוטובוס, הכיסא מתפנה. אם יש אדם שיושב עליו - הוא יורד בדיוק באותה תחנה, או שמשום מה הוא קם ועובר למקום אחר ללא סיבה נראית לעין. אני מרגיש בחוש שמישהו שומר עבורך על המקום הזה. התוכל להסביר לי את פשר הדבר?"

הבטתי בנהג, ובעוד לבי מרטט לשמע הדברים המחזקים מהכתובת הכי לא צפויה בעולם, אמרתי לו: "אסביר לך. תורתנו הקדושה הנחילה לנו ערך עליון של קדושה ו"שמירת עינים". אני משתדל מאוד להימנע מראיית מראות שאינם טהורים, ומבקש בכל יום מהקדוש ברוך הוא שייסייע לי בכך. לא ידעתי עד כמה סייעתא דשמיא מלווה אותי, עד עכשיו שפקחת את עיני וסיפרת לי את הדברים הללו".

הנהג הביט בי בעיניים פעורות, כמי ששמע דברים שלא הסכינה אזנו לשמוע מאז עמדו על דעתו... את העובדות הוא רואה בעיניו כבר תקופה ארוכה, וכי מה יאמר? המשכתי בדרכי, כשאני מתקשה להירגע מעוצמת ההרגשה של אהבת ד' אלי, עד כמה ה' צילך, וכמה אפשר לחיות את חיי היומיום בלי לדעת ולהרגיש את גודל ההטבה והרחמים המלווים אותנו! כעת סמוך לימי השובב"ם, זו העת לפרסם ברבים מעשה זה אשר ממחיש בעוצמה כיצד "הבא ליטהר מסייעין בידו"!

והנהג? מסופקני אם שינה משהו באורח אורח חיי עקבות אותה שיחה, אך אין ספק בליבי כי בבוא העת, הדברים שנכנסו לאוזני וראה בעיניו, עד כי נאלץ לשתף אותי בפלאי הפלאות שהוא חווה, יפעלו את פעולתם לטובה!

(גליון בטחוני בצורי שעי"ה הר' מרדכי הכהן מלאכי)

עצות וסגולות:

ענייני ענווה (ג')

בלי ענוה לא שייך שיהיה אדם מתוקן

והנה (תקון האדם הגדול) [תקון הגדול לאדם] היא מדת הענוה, שהיא המתקנת כל מדות האדם, ובלתי ענוה לא שייך שיהיה מתקן, וכשיהיה ענו או יהיה מרכבה לשכינה כראוי, וכל התורה והמצוות שייקים יאירו בו כראוי. (מחשוף הלכן פרשת נח, ד"ה עשה לך)

בלי ענוה אינו משיג יראת שמים כראוי

'קדושים' גימטריא 'שפלים', שתהיו ענוים ושפלים, שהעקר הוא מדת הענוה והשפלות, שעל ידי מדה זו זוכה אדם ליראת שמים שלמה, ובלעדה אין אדם משיג יראת שמים כראוי (משלי כב ז). ובמדה זו נשתבח משה רבנו עליו השלום על כל המדות.

(מעגלי דדק אות דלת, ד"ה דבר)

היצר מגרה את הלומדים להתגאות בדברי תורה

יצר הרע אינו מניח שום אדם שאינו מתגרה בו, אפלו תלמידי חכמים בשעה שעוסקים בתורה מפתה אותם להתגאות איש על אחיו בדברי תורה וכו' (שבת סג). כלומר, מפתה יצר הרע אף העוסקים בתורה שנתנה בהר סיני על המדבר להתגדל ולהתחמק איש על אחיו.

(פיתוחי תוהם, לך קל, ד"ה ואת החורר)

כשיועד ששכינה על ראשו - ודאי יהיה שפל

הירא את ה' צריך שיהיה מכוער וענו, והולך וראשו כפוף, כמו שנאמר (איוב כב טז) 'ישח עיניו יושע', ומי גורם זה לאדם, צריך שידע וישכיל שהשכינה למעלה מראשו, ובזה לא ילך בגאון ויהיה שפל ראש (קידושין לא. וזרז"ג קפו). וזה הצדיק כך עושה.

(פיתוחי תוהם פרשת שלח)

הענוה - תפארת לעושיה

ענוה שפלות הכנעה גימטריא היא תפארת, דהינו זו היא תפארת האדם עם השמים והקדושות כשינתנה בענוה ושפלות. והנה שאמר כאן דוד המלך עליו השלום דבקה לעפר נפשי, דהינו בתדבוקי במדת הענוה עד קצה האחרון ושמי נפשי כעפר לכל בני העולם, ולכן גם אתה חניי בדבךך, שכן דברת מפי כבודך שאין לך משבח ומעלה יותר מן הענוה.

(מעגלי דדק אות דלת, ד"ה דבקה לעפר)

פנינים על הפרשה:

מורא ופחד מקדושת בית הכנסת

ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כה ח). אפשר לרמוז הנקודות מקדש הן נקודות 'ראה', להורות דעקר המקדש ובית הכנסת הוא שירגיש האדם בעצמו וידע שהשכינה מצויה שם, וישב שם במורא ופחד שהרי יושב לפני השכינה, וכמו שאמר (תהלים נה טו) 'בבית אלהים נהלך ברגש', דהינו שירגיש וידע שהרי הוא בבית אלהים, פרוש בבית שאלהים מצוי שם. וכמו שאמר יעקב אבינו עליו השלום (בראשית כה יז) 'מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלהים', כלומר מאחר שהוא בית אלהים הוא נורא מאד, והיושב בו צריך לישב במורא גדול ובקדושה. וכמו שתמה יעקב אבינו עליו השלום שאמר (שם פסוק טו) 'אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי', ופרש רש"י ז"ל שאם ידעתי לא ישנתי במקום קדוש כזה:

וכמו שאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים ח) 'ואני ברב חסדך אבוא ביתך אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך, הכונה, אמר דוד המלך עליו השלום, חסד גדול ורב מאד עשית עמנו אשר זכיתנו לבוא עד הלם, שאמרת לנו עשו לי בית אשר שם אהיה מצוי עמכם, וכיון שכן הוא צריכים אנו מפני כבודך המצוי שם לישב במורא ופחד. וזה שאמר 'ואני ברב חסדך אבוא ביתך', דהינו חסד רב עשית עמי שאמרת לי זה ביתי, הנני מצוי בו, בוא ושב עמי, וכיון שכן הוא, משעת כניסתי בו אכנס ביראה, וכל ישיבתי שם ביראה, וזהו 'אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך':

(מחשוף הלכן פרשת תרומה)

מורא בית הכנסת והשכמה לתפילה

בראשית (בראשית א. א). אותיות 'בית ראש', לרמוז על בעל תשובה שצריך להזהר להשכים ולהעריב לבית הכנסת מדי יום ביומו, כי הוא תקון גדול לכפרת עונותיו ולקבלת תשובתו, מפני שהתפלה במקום קרוב, כמו שנאמר (חושע יד ג) 'וְשִׁלְמָה פְּרִים שְׁפִתַינִי'. ויותר מזה אמרו (ברכות לב). דגדולה תפלה יותר מן הקרבנות, שנאמר (ישעיה א טו) 'גם כי תרבו תפלה, וכיון שכל כך גדול כחה של תפלה צריך להזהר בעל תשובה שלא יבטל שום תפלה:

יזהר במורא בית הכנסת

וישמר כל הדברים שאמרו חכמינו ז"ל בעניני בית הכנסת, דהינו שיהיה עליו מורא בית הכנסת לפי שהשכינה בבית הכנסת, וכיון שהשכינה שם צריך להיות עליו מורא השכינה שלא ידבר שם דברי חל רק דברי תפלה. גם טהר מחשבתו שלא יחשב מעניני העולם, כי עקר התפלה בלב היא, כמו שנאמר (דברים יא ג) 'ולעבדו בכל לבבכם', לכן צריך שיהיה לבו פנוי מכל מחשבה, כדי שיתפלל בכונה, ולא ידלג שום תבה ויענה כראוי, ויחשב בלבו כי לא נברא כי אם לעבודתו יתברך, וינגח קדושה יתרה בבית הכנסת:

יהיה מעשרה ראשונים בבית הכנסת

וגם כן צריך שיהיה מקדים לבית הכנסת להיות מעשרה ראשונים, שגדול שכר עשרה ראשונים כדאמרו רבותינו ז"ל (ברכות מז). וגם כן צריך להתאחר שלא לצאת מהרה מבית הכנסת שלא יהיה נראה עליו כמשאוי. וזה רמזו גם כן במלת בראשית, בראשית כמשמעה שיהיה ראשון בבית הכנסת, והיא נמי אותיות 'בשארית', דהינו דצריך להשאיר מהאחרונים בבית הכנסת. ובעל התשובה צריך להזהר בזה יותר:

(גני המלך, תיקון התשובה אות א)

תפילה ללא כוונה - לא מתקבלת

דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי (שמות כה ב). אפשר לרמוז על

התפלה, דידוע דעקר תפלה היא בלב, כמו שנאמר (דברים יא ג) 'ולעבדו בכל לבבכם', ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (תענית ב) איווהי עבודה שהיא תלויה בלב, זו תפלה. שצריך כונה בלב בשעת התפלה, ואם אין אדם מכוון לבו בשעת תפלה, רק מוציא הדברים בפיו ולבו בל עמו, אין תפלתו מתקבלת. והתפלה נקראת 'דברים העומדים ברומו של עולם' (ברכות ו), והטעם, משום דהתפלה היא דברים, והדברים הללו עולים לשמי מרומים ועושים פעולה ומעלים השכינה מעלה מעלה, ולא שייך שתעשה הפעולה הזאת כי אם בכונת הלב כראוי:

עליו השכינה ע"י תפילה בכוונה

וזהו שאמר דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה, היא התפלה הנקראת דברים העומדים ברומו של עולם. והזהירם והודיעם דעקר התפלה היא בלב. וזהו מאת כל איש אשר ידבנו לבו, דהינו, מכוון לבו כראוי בשעת התפלה, ממנו תקחו את תרומתי, דהינו תקבלו את תפילתי, ומי שאינו מכוון את לבו רק הדברים מהשפה ולחזין, לא תקבל תפילתי:

(פיתוחי תוהם פרשת תרומה)

לכל תפילה יש כוונה מיוחדת עבורה

ברוך אתה ה' למדני חקיך. (תהלים קיט יב). הנה כתבנו באות א"ל"ך (כפסוק 'אוהי ינו דרכי לשמור חוקיך') דמלת חקיך מדבר על התפלות, שהם חק קבוע ערב ובקר וצהרים, וכונת התפלות אינן דומות זו לזו, וכל ברכה וברכה יש לה כונה מיוחדת בפני עצמה, ואינן דומות זו לזו, וגם כן אינו דומה כונת הברכות דתפלה זו לכונת הברכות שבתפלה אחרת, וכן נמי בין חל לשבת, ובתפלות שבת בעצמם אינן דומות זו לזו, וכן בימים טובים, כמו שכתב רבנו זל"ה (שער הכוונות דרושי התפילין דרוש ה, פרי עין חיים שער התפילה פ"ז), ועמק גדול יש בהם:

דוד בקש לידע שורש כל תפילה

ושואל מהקדוש ברוך הוא שילמדנו כונת כל ברכה וברכה על אמתתה. וזו היא כונתו, כלומר ברוך אתה ה' שאני מברך לך בכל תפלה הודיעני שרשה, שאדע כל ברכה על אמתתה, כדי שתהיה תפילתי מקבלת ומרצה לפני כסא כבודך. וכך הוא פרוש הכתוב, כל ברוך אתה ה' שהיא בחקיך שהם התפלות, למדני אותה כדי שאתפלל לך כראוי. וזה נמי קאי על מה שאמר (פסוק י) 'אל תשגנו ממצותיך', דמייירי נמי על ברכות המצוות שלא ישנה בהם, שיהיה יודע כונת ברכות כל מצוה ומצוה על אמתתה כתקונה:

(מעגלי דדק אות בית)

לא יחשוב בעת התפילה אפילו בדברי תורה

ראה כי פקודיך אהבתי ה' כחסדך חניי (תהלים קיט קנט). אף על גב דבבק בתורה הרבה ואינו פורש הימנה, מכל מקום בעת התפלה אינו מחשב בדברי תורה, רק דעתי עם התפלה, דזמן תורה לחוד וזמן תפלה לחוד (שבת י). וכמו שאמרו רבותינו ז"ל (ברכות לא), אין עומדים להתפלל אלא מתוך הלכה פסוקה, שאם אינה הלכה פסוקה יהיה לבו טרוד בעיני אותה הלכה, ולא יהיה לבו שלם בתפלה. ועקר התפלה בלב, כמו שכתוב (דברים יא ג) 'ולעבדו בכל לבבכם':

וזהו שאמר ראה כי פקודיך אהבתי, דהינו אף על גב דאני דבק בתורתך כל כך, מכל מקום פקודיך שהם תפלותיך, אהבתי בעת התפלה אני מפנה דעתי מדברי תורה ואיני נותן דעתי כי אם בתפלה, דזמן תורה לחוד וזמן תפלה לחוד. ואף על גב דאני אהבתי התפלה ונותן דעתי בה, איני סומך על זה שבשכיל כך תעשה בקשתי, איני בוטח רק בחסדך הגדול שתעשה עמי חסד, וזהו שאמר כחסדך חניי:

(אלף בינה קיט אות ו)

ארכיון 'עוז והדר'

הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א: מוסר ההשכל מהסיפור הזה כפול: א. השתדלות שלא ביושר לא תעזור כלום! שום פעולה, אם היא נעשית שלא ביושר, לא תניב תוצאות. ממנה לא תגיע הפרנסה! ב. כסף שכן מיועד לך - יגיע אליך אפילו אם תישן, ולא תעשה שום השתדלות. לחם הפנים נמצא 'לפני תמיד' - עשרים וארבע שעות, שבעה ימים בשבוע. תתפלל בכוונה 'פּוֹתַחַ אֶת יְדֶךָ וּמְשַׁבֵּיעַ לְכֹל חַי רְצוֹן', והקב"ה ישלח לך פרנסה.

וכהנה. ובעל הבית לא ידעה נפשה מרוב צער. הכרטיס הזוכה היה הרי שלה! היא כמו ידיה החליפה אותו עם הכרטיס של העוזרת. היא לא ידעה להשית עצות בנפשה מה תעשה? מצד אחד מאד לא נעים לה להודות במעשה הגניבה? מצד שני לא פשוט לוותר על מיליון הרובל... היא קראה לעוזרת היתומה, והתחילה לגמגם: "את חֲטָאִי אני מזכרת. בן אדם הוא בסך הכל בן אדם. השליח דפק בבוקר והודיע על הזכייה של עשרת אלפים הרובל ולא עמדתי בזה והחלפתי את הכרטיסים. אבל, כך מְקַבְּלֵנוּ, תמיד אפשר לעשות תשובה. הפעם אני עברתי עבירה, אבל גם את אם תעברי עבירה ותרצי לשוב בתשובה, תרצי שיימחלו לך. תעזרי לי לתקן את מה שעשיתי: אני אחזיר לך את הכרטיס שלך ואת תחזירי לי את הכרטיס שלי, ולי יהיו את מיליון הרובל ולך את עשרת האלפים".

היתומה דחתה את דבריה בלהט ובנחישות: "אל תבלבלי בראש! את החלפת את הכרטיסים - כך זה יישאר! תלמדי לקחת אחריות על מעשיך! זאת ועוד: מי אמר שכל הסיפור הזה שסיפרת לי נכון? אולי באמת הכרטיס שלך זכה בהגרלה הקטנה ושלי בהגרלה הגדולה? אני לא מחליפה את הכרטיס!"

מאחר והשתיים לא הגיעו ביניהן לעמק השווה, הן פנו לרבי משינוא, ולאחר שעיין בדבר, פסק: "שני הכרטיסים, שתי הזכיות, שייכות ליתומה!" והסביר:

"בהגרלה הראשונה בבוקר זכה הכרטיס האמתי שלה. גם אם היא יִשְׁנָה והכרטיס עבר בגניבה לבעלת הבית, עדיין הזכייה שייכת לה. מזלה הטוב המשיך גם בעת שִׁנְתָה. היא שינה ומזלה ער, והכרטיס שלה זכה! גם בהגרלה השנייה מזלה הטוב הוא שגרם! מי אומר שאם הכרטיס היה נשאר בידיה של בעלת הבית העשירה הוא היה עולה בגורל? כשהתעוררה משנתה התעורר גם מזלה הטוב, והכרטיס שנמצא עתה ברשותה עלה בגורל בזכותה".

מוסר ההשכל מהסיפור הזה כפול:

א. השתדלות שלא ביושר לא תעזור כלום! שום פעולה, אם היא נעשית שלא ביושר, לא תניב תוצאות. ממנה לא תגיע הפרנסה!
ב. כסף שכן מיועד לך - יגיע אליך אפילו אם תישן, ולא תעשה שום השתדלות.

לחם הפנים נמצא "לפני תמיד" - עשרים וארבע שעות, שבעה ימים בשבוע. תתפלל בכוונה "פּוֹתַחַ אֶת יְדֶךָ וּמְשַׁבֵּיעַ לְכֹל חַי רְצוֹן", והקב"ה ישלח לך פרנסה.

ופרפראה נאה לסיומ: בפסוק הזה, פּוֹתַחַ אֶת יְדֶךָ וּמְשַׁבֵּיעַ לְכֹל חַי רְצוֹן, יש שבע מילים ועשרים וארבע אותיות. הקב"ה עסוק בפרנסה שלך עשרים וארבע - שבע...

(ספר 'הטוב הטוב הטוב')

הפרנסה שלך בידיים שלי! לחם הפנים נמצא אצלי עשרים וארבע שעות ביממה, שבעה ימים בשבוע! מה לך דואג? תבקש ממני ואני אתן לך.

דוד המלך ע"ה אומר בתהלים (ב, ז-ח): "אֶסְפְּרָה אֶל חֵק ה' אֲמַר אֲלֵי בְנֵי אֲתָהּ אֲנִי הַיּוֹם יִלְדְתִיךָ. שְׂאֵל מִמֶּנִּי וְאֶתְנָהּ". פירש רבי מאיר מפּרְמִישְׁלָאן זצ"ל: "אֶסְפְּרָה אֶל חֵק" - בן אדם מתלונן על ה"חֵק", על הפרנסה, ה"טְרִיפְנֵי לֶחֶם חֵק". ומה הקב"ה עונה? "אֲמַר אֲלֵי: בְנֵי אֲתָהּ" - אתה הבן שלי! מה אתה דואג? "אֲנִי הַיּוֹם יִלְדְתִיךָ" - אתה כמו תינוק קטן שנולד זה עתה, שאין לו שום דאגות של פרנסה, "כְּגִמְלָ עַלֵי אִמּוֹ". כל שעליך לעשות הוא: "שְׂאֵל מִמֶּנִּי וְאֶתְנָה" - תבקש ואני אתן לך!

מסופר שבעיר שינווא גרה אישה עשירה, ובביתה עבדה משרתת יתומה, שהיתה עוזרת לה ובתמורה היתה מקבלת כמה פרוטות וגם חדר לאכול ולישון.

פעם יצאו שתייהן, העשירה והיתומה, לרחוב לקנות מצרכים לבית. על הדרך הם ראו שלט שהכריז על אפשרות זכיה בסכום עתק בהגרלת הלוטו. שתייהן הבינו שכדאי הפעם להשקיע, ושתייהן קנו כרטיס: העשירה בכסף שלה, והיתומה בפרוטות שהיו לה. הן השאירו את כתובתן, הִיָּקָה, אצל מוכר הלוטו.

למחרת, בשעה שבע בבוקר דופק שליח של הלוטו על פתח הדלת, ומודיע לבעלת הבית, העשירה, שאחד משני הכרטיסים זכה בהגרלת הלוטו, אבל לא בהגרלה הגדולה על מיליון רובל, אלא בהגרלה הקטנה על עשרת אלפים רובל.

העשירה שמחה. נחמד לזכות גם בעשרת אלפים רובל... אולם לאחר שבדקה את מספר הכרטיס שברשותה, התברר לה שהכרטיס שלה הוא לא הכרטיס שזכה, אלא הכרטיס של העוזרת הענייה.

יצרה התגבר עליה, ומכיוון שהעוזרת עדיין יִשְׁנָה, היא נכנסה בלאט לחדרה והחליפה את הכרטיסים. עם הכרטיס הזה ניגשה למשרדי הלוטו וקיבלה את עשרת אלפים הרובל.

עברו כמה שעות ושליח הלוטו דופק פעם שנייה בדלת: "בהגרלה השנייה שנערכה זכה המספר השני במיליון רובל". הפעם העוזרת הייתה ערה, והיא מיהרה לבדוק את הכרטיס שברשותה וכמעט התעלפה: הכרטיס שברשותה זכה במיליון רובל! לשמחתה, כמובן, לא היה קץ. היא החלה לחלום על חייה החדשים שיתחילו... על בית משלה, שידוך מכובד ועוד כהנה

לחם הפנים - "לפני תמיד"!
שח הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א:
התורה הקדושה כותבת על לחם הפנים (שמות כה, ז): "וְנָתַתְּ עַל הַשֻּׁלְחָן לֶחֶם פָּנִים לְפָנֵי תַמִּיד". מה פירוש "תמיד"? עשרים וארבע שעות ביממה, שבעה ימים בשבוע - צריך לחם הפנים להיות מונח על השולחן.

שואל רבי שלמה קלוגר זצ"ל: מצאנו בתורה עוד פעמים שכתוב את המילה "תמיד" ושם אין הכוונה לעשרים וארבע שעות ביממה! התורה אומרת שיש להקריב בכל יום, פעמיים ביום, את "קרבן התמיד". אין הכוונה שמקריבים אותו עשרים וארבע שעות, אלא עצם העובדה שמקריבים אותו בכל יום - זה גם נקרא "תמיד". או כשהתורה אומרת על הדלקת המנורה "לְהַעֲלֹת נֵר תַמִּיד", גם כאן אין הכוונה לעשרים וארבע שעות, אלא שבכל לילה מדליקים אותה, למשך הלילה, וגם זה נקרא "תמיד". אם עושים דבר, פעם או פעמיים, בכל יום או לילה - נקרא "תמיד", גם אם זה לא כל היום, ומדוע אפוא לחם הפנים צריך להיות כל היום וכל הלילה על השולחן?

ומבאר: לחם הפנים שהיה על השולחן מרמז לפרנסה. רוב האנשים בעולם מסתובבים ודואגים על הפרנסה. איך אומר אדם לעצמו? 'אם אני לא אדאג לעצמי - מי ידאג לי?' וכל הזמן הוא דואג וטרוד בענייני הפרנסה. אומר הקב"ה: חדל לדאוג!

ספר חרדים
המבואר
לרבינו הגה"ק רבי אלעזר אזכרי זיע"א
מחזורת חדשה ומפוארת + תוספת ספרות + צינים והערות
ספרות + פרקי תלמוד + קידוש ספר חרדים לחי אדם

כי זה במנה נכסף ובספתי לראות בתפארת עורך

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 להשיג בחגיגות הספרים

השבוע במדור:

מה קודם - סיוע להכנסת כלה או צדקה לישיבה? | להחזיק בנו או חתנו מכסף מעשר | האם מותר ליתן לצורך בניית בית הכנסת מכסף מעשר

פוסק הדור הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א מח"ס תשובות והנהגות

כשנותן ברווח גדול ולמותרות אין לו זכות לכך מכסף מעשר, ועיין היטב בקונטרס באריכות שכתבתי בפתיחה לספר "יששכר וזבולון" מבני הרה"ג הרא"ז שליט"א.

ועל כל אחד לדון ולהשתדל שהקב"ה יזמין לו עניים הגונים שבזה וכיוצא בו זוכה באמת למצוה גדולה ורבה.

מה קודם - סיוע להכנסת כלה או צדקה לישיבה?

שאלה: במצות צדקה מה יש להעדיף האם הכנסת כלה או עדיף לתת צדקה לישיבה.

תשובה: נוסח השאלה תמוה, שאין מצות הכנסת כלה בארץ ישראל דומה זה לזה, לפעמים צריך לחתן וכלה דברים הכרחיים ממש, ולפעמים מחפשים לקנות דירה עם ג' חדרים ויותר, וכן בישיבות יש ישיבות שיש להם רכוש והשקעות, ויש כאלו שדחוקים לפרנסת יום יום, ויש כאלו שיש להם קרנות ותומכים וצריך לבדוק בצדקה כשנותן נתינה גדולה על מה נותן, וכן פירש רבינו הגר"א זצ"ל "לא תקפוץ ידך", הכוונה שאם קופץ אצבעותיו כולם שוין, והזהירה תורה לא לקפוץ אלא לפשוט אצבעות בצדקה שכל אצבע בגודל שונה ואז יחליט במי יש מצוה יותר, ולהרבות בזה.

ארכיון 'עוז והדר'

האם מותר ליתן לצורך בניית בית הכנסת מכסף מעשר

שאלה: בשכונה חדשה עומדים לבנות בית כנסת האם אפשר ליתן לצורך זה מכסף מעשר.

תשובה: כסף מעשר ראוי ליחד לעניים ובפרט לת"ח ולא לשאר מצוות, ולכן אם באפשרותו לתת מחולין לבנות בית הכנסת בודאי עדיף, ולא ליקח מעניים למצוה זאת, אבל כשבנייתו מתעכבת ובנתינתו מכסף מעשר יזדרז להקימה לא יהסס לתת מכסף מעשר, כמבואר בשו"ע סי' רמ"ט סט"ז: "יש מי שאומר שמצות ביהכנס" עדיפה ממצות צדקה ע"ש. וכ"ז לבנין רגיל לכבוד בית הכנסת, אבל אם רוצים לבנות בנין בפאר והדר, ע"ז צריכים למצוא נדיבים שמוכנים לתרום לקיים בהידור מצות בנין בית הכנסת, ואי אפשר לתת לכך מכסף מעשר, ועל כיוצא בזה אמרו בירושלמי ספ"ה דשקלים (הובא בהגמ"י) א"ל ר"ח לר"ה כמה ממון שקעו אבותי כאן [בבתי כנישתא עיין שם] א"ל כמה נפשות שקעו אבותיך כאן מי לא היה בני נש דילעון באורייתא ר"י וישכח ישראל עושהו ויבנה היכלות לא הוי בני נש דילעון באורייתא ע"ש, וכל שכן כשיש חולים עניים לפניו או ת"ת לנערים דלכו"ע מצוה להקדימן לבית הכנסת וכמבואר בשו"ע וביאור הגר"א שם.

וראוי להודיע מעיקרא לגבאים שמוכן לשלם כפי כחו לבנין בית הכנסת רגיל, אבל עבור הוצאות פאר אינו מוכן להפסיד לעניים ונצרכים מכספו המיועד לצדקה, ומיהו לפעמים בית הכנסת מפואר ימשוך אנשים לבוא, ואז מצוה בכך דוקא, ואין בזה כללים רק הכל לפי השעה והמקום.

להחזיק בנו או חתנו מכסף מעשר

שאלה: להחזיק בנו או חתנו מכסף מעשר.

תשובה: כתב בשו"ע (יו"ד סי' רנ"א ס"ג) הנותן לבניו ובנותיו הגדולים שאינו חייב במזונותיהם כדי ללמד את הבנים תורה ולהנהיג הבנות בדרך ישרה וכן הנותן מתנות לאביו והם צריכים להם וכו' הרי זה בכלל צדקה ולא עוד אלא שצריך להקדימו לאחרים, וכו', וכתב בשו"ע הגרש"ז הלכות תלמוד תורה שמצות ת"ת מה שהאב חייב ללמד בנו חייב האב להחזיק בנו אף לאחר נשואיו עד שיוכל להורות בעצמו והיינו שבקי בתלמוד ובפוסקים ראשונים ואחרונים, וחייב זה הוא מדין חובת האב ללמד בנו וחייב להספיק לו כל צרכיו עם אשתו ובניו, עד שבנו יהיה ת"ח מופלג ע"ש היטב.

ולפי זה נראה שאם מחזיק ממעות חולין, הוא זוכה בבנו גם למצוה גדולה דתלמוד תורה ללמד בניו, משא"כ כשמפרנסו מכסף מעשר, מקיים מצות צדקה לבד ולא ת"ת לבניו שמצוה שחובה עליו אין מקיימה אלא מן החולין ולא ממעות מעשר, אבל כשמחזיק את חתנו נוסף לו שכן מיוחד דת"ת דחתנו שבוכות זה מעטרים לו בגן עדן וכמבואר בזה"ק מובא ביסושה"ע ע"ש.

ולכן אשרי מי שיכול לקיים מצות ת"ת בבניו כשמחזיק בניו מכסף חולין שהיא מצוה רבה וחשובה מאד, אבל כשקשה לו, יתן ממעות צדקה שקרוביו קודמין וכ"ש בנו וחתנו, וטוב שלא יגלה להם שמחזיק ממעות מעשר, שאז כשמדמין שמקבלין משלו מהנה אותם יותר, אבל היינו רק כשמחזיק אותם באורח חיים כבני תורה, אבל

ולפי זה השאלה רק כששניהם דחוקים ובאותו מדה של צורך, ואז בודאי תלמוד תורה דרבים עדיף ואתי עשה דרבים ודחי עשה דיחיד, אבל יש לבדוק היטב אם באמת המצב כ"כ נורא ואם כל הכסף יגיע לישיבה, שבלאו הכי יש להעדיף מצות הכנסת כלה או חתן שהם בצער גדול מאד.

ושמעתי מפי זקני הגרש"ז פינס זצ"ל שמקובל אצלו שזקנינו הגר"א זצ"ל לא ביטל לרגע ת"ת ואפילו למעשה חסד, ורק לכלה ענייה לבד שהגיעה לשנים ולצרכיה הכרחיים דוקא ביטל ת"ת וכיתת רגליו לאסוף עבורה כסף, והוא הדין לחתן שהגיע לשנים ולצורך דברים הכי הכרחיים דוקא ראוי גם לת"ח לכתת רגליו, והטעם שאין לך צער גדול מזה. וצריך לדון גם כן שלפעמים לתלמיד חכם אפשר לקבץ בקלות יותר אצל כל אחד, ובהמקרה שבא לפניו אי אפשר וחייבו טפי,

'בהיכלי החסידות': רשמי קודש ממסע נורא הוד

במסע עילאי ומרומם, זכו אברכי כולל 'באר ישראל' שבראשות מורינו אב"ד הגאון החסיד

רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א, לפקוד את ציוני הצדיקים מאורי החסידות שהרעישו את העולם

בקדושתם ובתורתם, בפולין ובאוקראינה, לשפוך צקון לחש בתפילה ותחנונים לפני אבינו שבשמים,

להיושע ולהיפקד בדבר ישועה ורחמים, לכלל ולפרט.

ונגן, 'אדרבה תן בליבנו' עם מילות התפילה של הרבי רבי אלימלך, 'שנזכה לעלות ממדרגה למדרגה', שרים ומנגנים בשיר בתוף ומחול, ומורינו הרב שליט"א מתבל בעובדות נפלאות ממעשי הצדיקים הקדושים, כהרה"ק רבי משה לייב מסאסוב שמיאן ללמוד מפי אליהו הנביא זכור לטוב, ולא חמד אלא להסתופף בצילו של הרבי רבי אלימלך ולעלות ממדרגה למדרגה. ותוך כדי דיבור עולה ומתחדש ניגון כיסופים בשיר חדש, 'ועל כל זאת מתחננים אנחנו לפניך קל מלא רחמים, שתקבל את תפילתנו ברחמים וברצון אכ"ר'.

בוקר יום חמישי, לאחר התפילה ופת שחרית התקבצו הכל לציון המצוינת, לחזות בנועם אלימלך ולבקר בהיכלו. נערך מעמד תפילה למעלה מן הזמן, מתחילת ספר התהלים עד כלות הנפש, ושוב ניגונים ודבקות בהתפעלות ובהתרוממות, ודברי תורה מאת הרבי רבי אלימלך בספרן של צדיקים שיצקו טללי תחיה על ראשי האברכים, כאשר מורינו הרב שליט"א מציין במיוחד את דברי הנועם אלימלך על הפרשה שתיכף כשחזור האדם בתשובה, נאמר בו שהוא במדריגה של צדיק, וחדש בזה שהוא כצדיק גמור בלא חטא.

רצון הבורא, וכפי שהרחיב מורינו הרב שליט"א במשנת השפת אמת על מאמר המשנה לבטל הרצון מפני רצונו, שיהיה בטל בשישים, כי על ידי שממלאים את הלב ברצון בוער לאהבה וליראה את ה', ממילא בטלים כל הרצונות האחרים ולא נשאר מקום פנוי לחמוד ולרצות דברים אחרים.

משם נסעו אל מקום גזוזתו של הרה"ק רבי יצחק מוורקא זי"ע, ומשם אל העיירה קו'ניץ,

אל האוהל הקדוש בו ספונים שישה דורות של צדיקים, המגיד הקדוש מקו'ניץ ושושלתו המפוארת. כאשר לאחר סיור בבית הכנסת האורחים החדש העומד בסיום שלבי הקמתו, ובו הוצע גם כיבוד בשפע ושתייה חמה לכלל המשתתפים, נערך גם שם מעמד תפילת רבים לישועת הכלל והפרט.

באווירה מרוממת יצאו כל צבאות ה' מקו'ניץ אל היעד הנכסף, העיירה ליז'ענסק, שם חלקת מחוקק ספון, הרבי רבי אלימלך זי"ע. בשעות הקטנות של הלילה באו כולם בשערי המקום, והתיישבו לסעודה ערוכה כיד המלך. הציבור שגמע במהלך היום אלפי קילומטרים בשעות ארוכות של טיסה ונסיעות, אינו מראה סימני עייפות כלל, ההתרגשות מעוררת, נוטלים ידיים וסועדים יחד, ופוצחים בשיר

השתתפו במסע, תלמידי חכמים מופלגים ומורי הוראה, העמלים בתורה במסגרת בית המדרש להוראה ודיינות 'באר ישראל' - כולל חושן משפט לדיינות, כולל או"ח ויו"ד להוראה, וכולל 'יודעי ש"ס' לאברכים מצוינים הבקאים במאות דפי גמרא בעל פה, שהתאספו כולם בלבבות הומים ונרגשים ובאו לשדה התעופה ביום רביעי פרשת יתרו, לקראת שבת קבלת התורה, ועל צבאם מורינו הרב שליט"א העומד על הפקודים ומכוון את דרכם.

מסע 'בהיכלי החסידות', התקיים ונערך כמיטב המסורת בראשות מורינו הרב שליט"א, כאשר אמרותיו המזוקקות מלוות בכל מחנות העדה, פנינים ומדושי תורה מלאים זיו שפעו מפיו מפיק המרגליות כמעין נובע, שזורים ביד אומן בסיפורי מעשיות מצדיקים וחסידים שבהם מסרי חיוק וטללי תחייה, להתקשר בנפשות הצדיקים, ללכת בדרכיהם הטהורות ולצעוד בנתיבותיהם. כשלצד זאת, צוות ההפקה שמונה על ידי מורינו הרב שליט"א לנהל את המסע דואג לכל הצטרפויותיהם על הצד הטוב ביותר, באכילה שתיה ולינה בכל רגע מימי המסע הנאדרים, לבל יחסר המזג.

עם הנחיתה בוורשה בירת פולין בשעות אחר הצהריים של יום רביעי, יצאו משתתפי המסע היישר אל העיירה גורא קלווריא, מקום מנוחתם של רבותינו הקדושים לבית גור, מרנן החידושי הרי"מ והשפת אמת זכותם תגן עלינו, מלאים בכיסופים וגעגועים פילסו את דרכם בשלג שנערם לגובה אל עבר האוהל הקדוש. כאיש אחד בלב אחד עומדים צפופים ומשתחווים רווחים, כדרך שהיו החסידים מקדם נדחקים לזכות לבוא בשערי הצדיקים הללו בחיים חיותם.

ברגש רב ובהמיה סוערת נאמרו פרקי התהלים בזה אחר זה, ולאחר מכן עלתה מאליה שלהבת הנגינה וההשתוקקות להיות יושבים בפתח ולהשליך הגוף והנפש ולעשות רק את

מליז'ענסק יצאו אל העיירה דינוב, המקום אשר כיהן בו הבני יששכר כרב קודם פטירתו, לאחר ששימש ברבנות בכמה מקומות קודם לכן ברצותו להעמיד את היהדות על תילה. מעמד תפילה רב רושם נערך במקום בשילוב שירי קודש מלהיבים, כאשר גם כאן מראה מורינו הרב שליט"א קטע מהספר הקדוש בני

<<<<

יששכר המלמד כי יהודי העמל בתורה הקדושה לשם שמים, אף אם לא זכה לכוון ההלכה יש שכל לפעולתו, שלא כשאר חכמות העולם, ולכן אמרו חכמים כבתה אין זקוק לה, שאף לא עלה אור הנר שהוא התורה כהוגן, עם כל זה לא הפסיד.

עתה שמו המרכבות לדרך פעמייהם, למעבר הגבול שבין פולין לאוקראינה, כאשר היעד הנכסף הוא מעוז'בוז', המקום ממנו הפציע אורו הגדול של מרן הבעל שם טוב הקדוש, ובדרך לעבור גם בציון הקדוש של רבי מאיר מפרמישלאן זי"ע. השעות נוקפות, הדרכים משובשות, אך שום דבר אינו יכול ללהבת

הקדוש הבושרת בלב כל אחד ואחד, ובמקום שמחשבתו של אדם שם הוא נמצא כפי שכבר לימד אותו צדיק אליו מועדות פניהם, וממילא אין טלטולי הדרך נחשבים למאומה בשעה שהמוח והלב כבר תפוסים בהיכלא קדישא של מרנא הבעש"ט הקדוש זי"ע.

שבת מרוממת ועילאית, "שבת קבלת התורה", התקיימה במעוז'בוז', סמוך לציונו הקדוש של הבעל שם טוב, בשבת פרשת יתרו, במסגרת משותפת עם שבת התאחדות לילדים יהודיים מרחבי אוקראינה, שאורגנה במסירות רבה על ידי ארגון "בעש"ט" קינדער" בראשות הגאון רבי הלל כהן שליט"א הפועל לחיזוק הילדים היהודיים בגשמיות וברוחניות, וברא כרעייה דאבוה

הרב שמעון כהן שליט"א הממונה על עבודת הקודש בשליחות אביו. אוירת השבת הייתה של קדושה, התעלות ורוחניות, והשפיעה על כל הנוכחים - גדולים כקטנים - שהרגישו במלוא עוצמתה של דרך החסידות האמיתית של הבעש"ט שחמל על כל יהודי ורצה לקרבו לבורא עולם.

בערב שבת התקיימו שלושה מעמדי ברית מילה מיוחדים במינם, שנערכו ברגשי קודש ובמעמדים מרטיטים באווירה של מסירות נפש אמיתית. שניים מן הנימולים היו בני 35 ו-30, ולצידם ילד בן 8 שנים שסיפורו נגע לכל לב: כאשר אביו עצמו נימול במעוז'בוז' לפני שנתיים, ולפני תקופה נלקח בכח לצבא האוקראיני ונעלמו עקבותיו בחזית. כעת ביקשה האם למול את בנה דווקא במקום הקדוש הזה, ולהכניסו בבריתו של אברהם אבינו.

בערב שבת התקיים מעמד מרגש בציון הבעל שם טוב. אחרי הכנה עם שירי התעוררות מעומק הלב, התכנסו הנימולים, הסנדקים וכל המשתתפים, לתפילה נרגשת. המעמד הנשגב, לו היו שותפים יהודים מחוגים שונים, חידד את תחושת האחדות של עם ישראל והזכיר את החיבור הנצחי שלנו למקורות הקדושים.

מורינו הרב שליט"א כובד בסנדקאות בברית הראשונה, לצד אורח חשוב שטרם ובא מרחוק להשתתף בשמחת הברית ובשבת ההתאחדות - הגאון רבי עזריאל יפה שליט"א, ראש ישיבת תפארת יעקב בגייטסהד, שכובד בסנדקאות לברית השניה. הרב יפה, בצוותא עם מורינו הרב שליט"א, ליוו את הנימולים ברגעים של מסירות נפש נדירה ומרגשת, ודברי החיזוק והשיחות האישיות חיזקו את הילדים באמונה, בביטחון ובשמירה על הזהות היהודית. הסנדק השלישי היה ר' שמעון דייזיס חבר מועצת עיריית קרית גת שעזר רבות למען הפקת השבת הזאת.

את הבריתות ערך המוהל הרב יוסף מנדל היילברון, מוהל מומחה, אשר במסירות וברגישות ליווה את המעמדים והעניק להם נופך מיוחד של קדושה והתרגשות, עד שהרבה מן הנוכחים לא יכלו לעצור את דמעותיהם.

דקות לפני כניסת השבת נערך מעמד כביר בציון הבעש"ט שעמד תחת הרושם העצום שהיה בעת הברית מילה. שם נשא מורינו הרב שליט"א דברים נלהבים, בהזכירו את הפסוק מפרשת השבוע "ושמרתם את ברית, והייתם לי סגולה מכל העמים". יש ברית שהיא ברית חיצונית, קשר. אבל יש ברית שהיא ברית פנימית שבאה בדם, במסירות נפש. ילד בן שמונה ימים אף אחד לא שואל אותו, אבל הבעל שם טוב הקדוש שאנחנו נמצאים אצלו כעת, אמר על הגמרא שכאשר נכנס דוד המלך לבית המרחץ הוא חשב איזה מצווה יש לי, והתנחם במצוות מילה. אמר הבעל שם טוב, והרי היו לו גם פאות, ועוד מצוות, אבל ודאי שיש כאן עומק רב. מרחץ, הכוונה שהוא בא לחפש לרחוץ את הנפש שלו, והוא הגיע למסקנה שהמצווה היחידית שאיתה הוא יכול להשתבח זו המצווה של ברית מילה.

סיים מורינו הרב שליט"א ברגש רב: לעשות ברית מילה כאן אצל הבעל שם טוב, הרי זה דבר גדול מאוד. כאשר רואים יהודים כאלו, יהודים של מסירות נפש, הרי זו הסנגוריה הכי גדולה שיכולה להיות על עם ישראל, וכאן רואים צעירים שעושים את המצוה במסירות נפש ממש במדרגה הגבוהה ביותר שיש, ואין ספק שזהו הדבר שיזרו ויחיש את ביאת המשיח, ויעזור ה' שנוכה בזכות זה להתגשמות כל הנבואות של הנביאים, ולראות שכבר יקיצו וירננו שוכני עפר, ובמהרה נזכה ללכת לקראת משיח צדקנו.

בואו ונצא לקראת שבת - בשמחה עצומה צעדו כולם אל בית המדרש העתיק של הבעש"ט הקדוש, לבושים במיטב המחלצות לכבוד שבת קודש, לקבל את פני שבת המלכה במקום הנורא והנשגב בו ייחד אור שבעת הימים את ייחודיו והעלה את תפילותיו. חוויה רוחנית סוחפת בין כותלי המקום הספוג בעבודתם של הבעש"ט, המגיד ושאר התלמידים, שלא הותירה אף אחד אדיש, ואיחדה את כולם לריקוד נלהב טפח וטפחיים מעל הקרקע.

מיד לאחר קבלת שבת נשא מורינו הרב שליט"א מדברותיו, והאריך לבאר את החילוק בין עבודתו של רבי ינאי שאמר רק 'בואי כלה' שזוהי בחינת אבה, לעבודתו של רבי חנינא שאמר 'בואו ונצא לקראת כלה מלכתא' ששילב גם את היראה. חשיכה פתאומית וקור עז שנגרמו כתוצאה מגחמותיהם של מלכי ארץ לא יכלו לרגעים נשגבים אלו של חיבור ודבקות, ושירי השבת כמו פרצו מאליהם ודיבקו את הלבבות ההומים ברגש 'שבת שבת קודש, נפשי חולת אהבתך...'

אי אפשר לתאר את גודל ההתעלות שזכו לה בני החבורה כולה בסעודת ליל שבת, שהתארכה על פני שעות רבות, כאשר השעות חולפות ביעף ואין איש מרגיש לגודל החמימות וההתלהבות. הסעודה התקיימה בשילוב סעודת הבריתות, בצוותא וברגש דקדושה, זמירות שבת ודברי תורה, ותחושה עילאית של "ישמחו במלכותך שומרי שבת", כאשר אל השולחן מוגשים מיטב המאכלים והמעדנים של בית האכסניה בשפע רב, להתענג בתענוגים ברבורים שליו ודגים, לכבוד שבת קודש.

במהלך הסעודה התקיים מעמד מרגש של נתינת שמות יהודיים לשלושת הנימולים,

עולות וזבחים לאלוקים שזהו שם מידת הדין, אף על פי שהקרבות עולים בדרך כלל לשם הרחמים, כי בכוח מסירות הנפש של המילה אף מידת הדין כמוה כמידת הרחמים. גם בסעודת יום השבת ובסעודה שלישית נשמעו שירי שבת מרוממים, שהגבירו את האחדות והשמחה, והותרו תחושה של התעלות רוחנית אמיתית בלב כל המשתתפים. במהלך סעודת שבת בבוקר נשמעו גם דבריו הנפלאים של הגאון רבי עזריאל יפה שליט"א ר"י גייטסהד, שהזכיר את דברי הצידה לדרך על הפסוק "הגבל את ההר וקדשתו", שלא היה צריך לפרש את הנס שהגבול דיבר והעיד בהם כמו שהזכירו את פי האתון, כי בדבר של קדושה אין חידוש בנס. וכך הוא גם כלפי מסירות הנפש וחיי הנסים של יהודי אוקראינה שזוכים לקדש שם שמים במעשיהם.

גם מורינו הרב שליט"א הניף ידו עוד ועוד בשפע של דברי תורה, וביאר כי סעודת יתרו מלבד מה שהיתה סעודת ברית היתה גם כן סעודת נישואין של משה רבינו, כי שב ונשא את ציפורה אחר שילוחיה בגט, ולכן היה עומד ומשמש, כי היה משפיע שפע רב בשמחתו הגדולה שמחת הצדיק, וכמו שהיה

שנפרדו ברוב עם מהשמות הגויים שנשא עד כה, וקיבלו שמות חדשים, שמות יהודיים. ונקרא שמם בישראל: אברהם, אהרן, מתניה. היה זה רגע של חיבור עמוק לשרשים, של חיזוק זהות יהודית ושל מסירות נפש שאין לה מילים. זר לא יבין זאת.

לאחר קריאת השמות, נשא מורינו הרב שליט"א דברים מרגשים ומרטיטים, ובדבריו קישר את עניין הברית לפרשת השבוע, פרשת יתרו. מורינו הרב שליט"א סיפר ברגש רב על מסירות נפש לברית מילה בדורות עברו, ועין לא נותרה יבשה בהיכל ברגע נורא הוד זה, כאשר ליבו עלה על גדותיו ובדבריו היוצאים בלבט אש הכביר בשבחה של האם שבה במסירות נפש לאחוז בידים של בנה יחידה, כשהוא עומד לקיים מצוות ברית מילה, ברית דם ממש כמו אצל האבות הקדושים.

את גודל מעלתה הנוראה של סעודת הברית, הוסיף ואמר, אנו למדים מפרשת השבוע. כי כאשר ישבו משה ואהרן וכל ישראל לאכול לחם עם חותן משה, היתה זו סעודת הברית של יתרו, כמו שאמרו חז"ל על הפסוק 'ויחד יתרו', אל תקרי ויחד אלא ויהד, שנעשה יהודי ומל עצמו. ועל כן נאמר שהעלה

וההסתרות, כדרך הנסיעה אל הצדיקים, אך ב"ה שכולם עברו בשלום, ובשעת ערב זכו להעתיר בתחינה אצל הציון הקדוש של רבינו החוזה מלובלין זי"ע. מורינו הרב שליט"א הזכיר אמרה נפלאה מהחידושי הרי"מ, שאמר

כי הרבי מלובלין נקט שיש להעדיף את ניסיון העושר על פני ניסיון העוני, ואמר על כך הלכה כרבי, שיפסקו גם בשמים הלכה כן, וממילא מובן כי המקום מסוגל לפעול ישועות בהרחבה ובשפע רב. כך גם זכו לפקוד את ציונו של גדול הפוסקים והמפרשים רבינו המהרש"ל זי"ע הטמון שם.

נורא הוד היה מעמד נעילת המסע, כאשר כל הדרכים הובילו אל מקום אש להבת שלהבת - אתריה דרבינו הקדוש השרף מקוצק זי"ע. זכות כבירה נפלה בחלקם של האברכים, לפקוד את ציונו ביום ההילולא כ"ב שבט, ולחמם את הלבבות במקום בו עדיין מהדהד קולו השואג של הרבי הקדוש. מיד לאחר מעמד התפילה התיישבו החסידים לסעודת יארצייט במלון מקומי, שוררו ניגונים עתיקים המיוחסים עוד לימי קוצק, והאזינו בכבוד ראש לדבריו הנלהבים של מורינו הרב שליט"א שעסק לברר מקחו של צדיק במידת האמת שתבע והשריש, והפליא להראות את התארים המופלגים שרשם האבני נזר על מצבת חותנו, ומזה יש ללמוד שגב קדושתו שהוא גבוה מעל גבוה ומי ישרונו.

אמת מה נהדר היה המראה הגדול הזה, בצאתם מן הקודש. בלבבות הומים, מלאים וגדושים בהודיה ובשמחה על המסע הרוחני והמרומם שהיה מנת חלקם, יצאו האברכים החשובים לעבר שדה התעופה בחזרה לארץ הקודש, כאשר רשמיו העמוקים והכבירים של המסע חרוטים עמוק בנפשותיהם, ולבטח יליו אותם עם שובם לבתיהם להשפיע להם ולכל הנלווים אליהם רוב שפע ברכה והצלחה, בגשמיות וברוחניות, להגדיל חשקם בתורה ובעבודה, ובמעלות היראה והחסידות. אכ"ר.

ממכון שבתו של הבעש"ט הקדוש, המשיכו משתתפי המסע בסדר ההשתלשלות והועידו פניהם אל אניפולי - מקום קבורתו של מעתיק השמועה, המגיד הקדוש ממעוזיטש זי"ע, ואתו עמו הרב רבי זושא מאניפולי. תחילה ערכו תפילת רבים אצל ציונו של הרה"ק רבי פינחס מקאריץ זיע"א, ולאחר מכן בואכה אניפולי אצל הציון הקדוש של המגיד הגדול והרבי רבי זושא מאניפולי לימד מורינו הרב

שליט"א את מאמרו של המגיד על הפסוק 'ונהר יוצא מעדן', אותו פסוק עצמו שהמליצו עליו צדיקים, שכתב כי מצווה קלה היא מצווה שאפשר לקיימה בכל עת, משא"כ מצוות סוכה למשל שהיא אחת בשנה, והקשה הרב שליט"א מדברי הגמרא שלעתיד לבוא יתן הקב"ה לגויים מצווה קלה והיא מצוות סוכה. הוא מותיב לה והוא מפרק לה, כי באמת יתן להם לקיים מצווה זו ללא הגבלת זמן, ואף על פי כן לא יעמדו בזה.

מאניפולי נסעו אל העיר לודמיר הסמוכה אל הגבול, לשם הגיעו בשעות הבוקר ומיד נעמדו לתפילת שחרית. לאחר מנוחה בבית הארחה, יצאו העם לשפוך שיח בציונו הקדוש של רבי שלמה מקארלין זי"ע הי"ד, אודותיו אמרו שהיה נשמת משיח בן יוסף, ולבקר בהיכלו, ביתו נאווה קודש השוכן בקרבת מקום.

המסע המרומם והנפלא מתקרב אל סיומו, כאשר אצה כבר הדרך לעבור את הגבול לפולין, להשתטח על קברי אבות, רבותינו הקדושים שבלובלין ובקוצק, לקראת יומא דהילולא רבה כ"ב שבט. במעבר הגבול רבו המניעות

רבן גמליאל עומד ומשמש במשתה בנו. וברעווא דרעווין התמלא כל ההיכל דיבורים נפלאים ומתוקים, בתורה עמוקה ורחבה, אודות קול השופר שהיה במעמד הר סיני קול הלב הפנימי, ותוף ומחול לצדיקים.

במהלך סעודות השבת, עמדו האברכים בזה אחר זה ונשאו דברים נרגשים עם דברי תורה ופרפראות, כל אחד כפי שיעורו והרגשי לבו, וכשאיפתו ודרישתו של מורינו הרב שליט"א מכל תלמידיו להיות כמעייין הנובע, לחדש ולדרוש בציצים ופרחים, הן הן הדברים הנקנים באמירה וברב עם.

לאחר צאת השבת וההבדלה כדת, נערך שוב מעמד מרגש ומרומם בהיכל ציון הבעש"ט הקדוש בהשתתפות מורינו הרב שליט"א, כשכל הקהל מעתיר ומתחנן לפני בורא כל עולמים בזכות הצדיקים הקדושים להאיר את דרכם בכל תהלוכותיהם ולהשפיע כל טוב בגשמיות וברוחניות, והניגונים קולחים מהפיות כולם בלי הפסק, מבקשים להיאחז בקצה המטה ולא להרפות.

מיד לאחר מכן התקיימה סעודת מלווה מלכה עשירה ומפוארת בליווי כלי זמר לכבוד דוד מלכא משיחא, בתוכה שח מורינו הרב שליט"א עובדא נפלאה ממון הבעש"ט הקדוש שפעל ישועה עבור בני עיירה אחת שהיו בסכנת הריגה מהפריץ המקומי, על ידי שהשיב לחיים גגר של פריץ שהיה ידיד של אותו רשע משכבר הימים, לשכנעו לסגת מהתכנית. וביאר בעמקות נפלאה על פי דברי השפת אמת על הפסוק 'ומלאו בתיך ... אשר לא ראו אבותיך ואבות אבותיך', שכאשר הקב"ה נפרע מאומות העולם גם אבותיהם שכבר מתו סובלים ומתייסרים, לפי שהיו אף הם באותה עצה ומחשבתם הרעה מצטרפת למעשה. וכך גם אותו פריץ, מי יודע כמה מזימות חרש כנגד בני ישראל, ועל כן היה צריך לדאוג שלא יאונה להם כל רע, שאם לא כן ייענש אף הוא.

מילין יקירין ויהודשים נפלאים מלוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי חזקוני אביהוציא שליט"א

מִילָתָא

חֻזְרָתָא

חֻזְרָתָא דְאִזְרֵייתָא
יסוד חדש ונפלא על הפרשה

מעלת תרומת הציבור על פני תרומת נשיאי העדה

במדרש (במדב"ר יב טז) שכיון שהמתינו הנשיאים לראות מה יביאו בני ישראל, הזדרזו בני ישראל והביאו את כל הנדרש, ולא נותר לנשיאים להביא אלא את האבנים הטובות, לפי זה, פירש **האור החיים הקדוש ע"ה**, כיון שהייתה תרומת הנשיאים מאוחרת לתרומת ישראל לכן איחר הכתוב להזכיר כאן את תרומתם רק לאחר שאר התרומות.

תרומת מעשה המשכן קודמת לתרומת בגדי כהונה

עוד טעם פירש **האור החיים**, כי אבני השוהם והמלואים שימשו לבגדי הכהונה ולא למלאכת המשכן, והרי קדושת המשכן היא למעלה מקדושת הבגדים, שכן המשכן אסור בהנאה והנהנה ממנו מעל, ואילו בגדי כהונה מותרים בהנאה לכהנים הלובשים אותם, לפיכך הקדים את תרומת המשכן לאבנים היקרות.

ותרומתם של כלל ישראל חביבה בפרט ביותר, ועל דרך שאמרנו (ברכות ה) בתפילת רבים שאהובה וחביבה היא לפני המקום, משום כך נדחו האבנים היקרות ממקומם ונמנו לאחר תרומתם של ישראל.

אחר שראינו חשיבות הרבים על פני הנשיאים, שוב נבין שזהו הטעם גם שהזכיר הכתוב 'אבני שוהם' קודם ל'אבני מילואים', כי על אבני השוהם היו כתובים ששה שבטים על כל אבן, ואילו על אבני המילואים היה כתוב על כל אבן שם אחד בלבד, ולמעלת חביבות האחדות הקדים הכתוב את אבני השוהם לאבני המילואים.

תרומתם המאוחרת של הנשיאים נזכרת מאוחר בסדר הכתוב

עוד יש לומר, כי כל עיקר תרומתם של הנשיאים הייתה באיחור ובעצלות, כמבואר

וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאִתְּכֶם זָהָב וְכֶסֶף וְנִחְשֵׁת. וְתִקַּלְתֶּם וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִיָּם. וְעֵרַת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֵרַת תְּחָשִׁים וְעִצֵּי שִׁטִּים. שָׁמֶן לְמָאֵר בְּשָׂמִים לְשִׁמֹן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים. אֲבָנֵי שֹׁהַם וְאֲבָנֵי מִלְּאוֹיִם לְאֹפֶד וְלַחֹשֶׁן (כה טז-י).
בפרשה נזכרו הדברים הנצרכים למלאכת המשכן, וסדר הזכרתם בפסוק מוקשה, כי הכתוב סידר את המשובח קודם לפחות ממנו, תחילה הזכיר את הזהב המשובח ואחריו את הכסף הפחות ממנו, וכך פוחת ויורד על זה הסדר, מלבד השנים האחרונים 'אבני השוהם' ואבני המילואים שלמרות שעולים על כולם בחשיבותם נזכרו בסוף, בעוד שמן הראוי היה להזכירם קודם לזהב הראשון.

פירש הרה"ק שר שלום מבעלזא ע"ה, שאבני השוהם ואבני המלואים היו תרומתם של הנשיאים, ואילו הזהב הכסף ושאר דברי התרומה, היו מתרומתם של כלל ישראל,

מִילָתָא דְפִלְיָאָה

בכל מקום שעוסקים בתורה יש השראת השכינה

לכם אל תטלוה איני יכול, אלא בכל מקום שאתם הולכים בית אחד עשו לי שאדור בתוכו, שנאמר (שמות כה ח) 'ועשו לי מקדש'. ולכן בכל מקום שעוסקים בתורה יש השראת השכינה [כדאיתא בגמרא (ברכות יא): ומניין שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה ששכינה עמו, שנאמר (שמות כ כא) 'בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך'], ועל העוסק בתורה נאמר (הושע יא ט) 'בקרבתך קדוש', ובני ישראל בעצמם הם בבחינת 'היכל ה' המה' (ירמיה ז ד) 'היכל ה' היכל ה' המה, לומר כי אין מושב היכל ה' הבית של בנין, כי אם האנשים אשר הן הם מושבו יתברך אשר ישכון בהם, וכמאמרנו על פסוק 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' ולא אמר 'בתוכו' (אלשיך מלכים א' יא-טז), ומתקיים בהם 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' (בפרשתנו כה ח) [שהמשכן אין השראת שכינה בו מצד עצמו כי אם באדם, כמה דאת אמר (שמות כה ח) 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם', כי 'בתוכו' לא נאמר אלא 'בתוכם', שהוא כי היכל ה' הוא האדם וממנו יתפשט אל המשכן (אלשיך שמות לא)], ועליהם נאמר (דברים לב ט) 'כי חלק ה' עמו', וגם על ידי זה זוכה להיות נקרא בן למקום.

וְעִשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנַתִּי בְּתוֹכְכֶם (כה, ח).

הנה מבואר בזוהר הקדוש (פר' אחרי עג) שקודשא בריך הוא והתורה וישראל אחד הם, ונראה מזה שכפי התקשרות בני ישראל בתורה הקדושה כך נתחזק הקשר בינם לקדוש ברוך הוא, וכך מבואר במדרש (שמו"ר לג א) כביכול הקדוש ברוך הוא נמכר לישראל עם התורה, ואלו דברי המדרש בפרשתנו: 'ויקחו לי תרומה', הדא הוא דכתיב (משלי ד ב) 'כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו', אל תעזובו את המקח שנתתי לכם וכו' ויש לך מקח שמי שמכרו נמכר עמו, אמר הקדוש ברוך הוא לישראל, מכרתי לכם תורתי כביכול נמכרתי עמה, שנאמר 'ויקחו לי תרומה'. משל למלך שהיה לו בת יחידה, בא אחד מן המלכים ונטלה, ביקש לילך לו לארצו וליטול לאשתו, אמר לו, בתי שנתתי לך יחידית היא, לפרוש ממנה איני יכול, לומר לך אל תטלה איני יכול לפי שהיא אשתך, אלא זו טובה עשה לי, שכל מקום שאתה הולך קיטון אחד עשה לי שאדור אצלכם, שאיני יכול להניח את בתי, כך אמר הקדוש ברוך הוא לישראל, נתתי לכם את התורה, לפרוש הימנה איני יכול, לומר

ברזא דאח"ד

רמזים נפלאים על סדר הפרשה

לי לשמי - שם ה' בנתינת צדקה

לו', אף אם המקבל פושט ידו בראשונה, עם זאת 'נותנים לו', כיון שהשפעת הצדקה ביום זה באה ממקום גבוה ביותר, לפיכך אין מדקדקים אחרי העני הפושט ידו (שער הכוונות פורים א), ולכן גם הסדר אינו מעכב, ואפילו אם הקדים העני לפשוט ידו אין מדקדקים אחרי, אלא נותנים לו בכל אופן אף שאינו כסדרו.

הזכירה שכל ממונו שייך לבורא יתברך מקילה על האדם לתת צדקה

במה יחזק האדם את עצמו להרבות בנתינת צדקה כשהיצר הרע בא אליו וטענתו עמו, שימנע עצמו מלחלק צדקה כי יחסר לו פרנסתו. לא נשאר לו אלא ללכת בדרכו הסלולה של אברהם אבינו ע"ה, שהיא לבטוח בהשגחת ה' יתברך באמונה שלימה ולזכור שכל נכסיו אינם שלו אלא הם שייכים באמת לבורא יתברך שמו ורק הופקדו בידו, ואין נתינתו משלו אלא משל הקדוש ברוך הוא כדכתיב (דה"י א' כ"ט יד) 'כי ממך הכל ומידך נתנו לך', ומתוך ידיעה זו יחלק מממונו לצדקה ברוח נדיבה ובלב שלם כיד ה' הטובה עליו. וכך ביאר הרה"ק הבית אברהם ע"ה (לך לך) בפסוק (בראשית טו ו) 'והאמין בה' ויחשבה לו צדקה', שאברהם אבינו ע"ה האמין שכל מה שיש לו שייך לבורא יתברך, וכל נתינה שנתן חשב שכביכול ה' יתברך נתן את הצדקה.

הרה"ק בעל השפע חיים ע"ה דרש (ליל ש"ק תרומה תשל) בפסוק (שמות כה ג) 'וזאת התרומה אשר תקחו מאתם וגו'', שזה ההבדל בין עם ישראל לאומות העולם, שאיש ישראל יודע שאין זו משלו אלא משל הקב"ה שנתן לו כסף בשביל לעשות מצוות ומעשים טובים, ומתוך ידיעה זו הוא נותן ברוח נדיבה. לא כן העמים שעליהם נאמר (משלי יד לד) 'וחסד לאומים חטאת', חסד לאומים דייקא, היינו שהם חושבים שזה משלהם ואין יודעים שהעושר והכבוד מלפניך, ולכן כל צדקה וחסד שעכ"ם עושין חטא הוא להן שאין עושין אלא להתיהר בו (ב"ב י). וזהו 'זאת התרומה אשר תקחו' שלא יראו זאת בבחינת נתינה, ואשר על כן 'מאתם' ולא מאומות העולם שאינם במדרגה זו.

גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה, כי על ידי הצדקה מייחד שם הוי"ה ביחוד גמור כנ"ל ומקרב הגאולה].

ובזה פירשו צדיקים את הפסוק (בפרשתנו כה ב) 'מאת כל איש אשר ידבנו לבו, היינו שמתנדב לתת מעצמו קודם שיבקש העני, ובכך הוא מעורר צירוף שם הוי"ה כסדרו, ממנו 'תקחו את תרומתי', שכן כתוב ידבנו ליבו, כלומר, שליבו של הנודב הוא הגורם לנתינת הצדקה ללא שנדרש לבקשת העני.

וכמו שפירש הבעל שם טוב ע"ה את הפסוק (דברים טו ח) 'כי פתוח תפתח את ידך לו', כלומר שיפתח הנותן את ידו קודם שיבקש ממנו העני, וזהו 'כי פתוח תפתח את ידך לו' שתפתח בידך 'לו', היינו ליד העני המקבל, וכן יש לפרש 'את ידך' 'את יודך', עם היו"ד שלך, היינו הפרוטה הנקרא י"ד. ובזה יוכל לעורר צירוף שם הוי"ה כסדרו, כי אם יפשוט המקבל את ידו קודם שיושיט לו הנותן נמצא שם הוי"ה שלא כסדרו.

[ובזה פירש הבעש"ט זלה"ה את הפסוק (תהלים יז טו) 'אני בצדק אחזה פניך אשבעה בהקיץ תמונתך', כאשר 'אני' מקדים ליתן צדקה, אזי 'אחזה פניך' ביחוד שם הוי"ה כסדרו בחינת פנים, אבל כשאשבעה בהקיץ' היינו שהעני מקיץ אותי בפשיטת ידו לתבוע ממני צדקה, אזי 'תמונתך' אין זה כי אם תמונה של ד' אתוון שלא בבחינת פנים (מבשר צדק ראה)].

אם הקדים העני לפשוט ידו הרי הוא חייב

בזה יובנו גם דברי המשנה (שבת ב) שאם פשט העני את ידו לפני ונתן או נטל מתוך ידו של בעל הבית - העני חייב, ולכאורה קשה, מדוע פותחת המשנה בחיוב העני, וכי אין די בכל הצער שהיה מנת חלקו עד שהוצרך לפשוט ידו לצדקה אלא כיון שהקדים העני לפשוט ידו תחילה הרי הוא מעורר צירוף השם שלא כסדרו, ומתעוררים עליו דינים חס ושלוש ולכן העני חייב.

אמנם ביום הפורים תקנו בו חז"ל (ירושלמי מגילה פ"א ה"ג) 'כל הפושט יד נותנים

דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי' (כה, ב).

שנינו במשנה באבות (פרק ה' משנה כג) לגבי דרגות נתינת צדקה: "יתן ויתנו אחרים חסיד". החסיד האמור אינו רק בעצם כך שנותן משלו, אלא שכאשר יש נתינת צדקה בעולם, זה גורם צירופי שמות בעולמות העליונים, ועל הרוצה לתת צדקה מעצמו ורוצה שיתנו גם אחרים, הרי הוא חסיד המתחסד עם קונו, שגורם השראת השכינה בעולם.

כפי שידועים דברי מורינו רבי חיים ויטאל ע"ה בלקוטי תורה (ישעיה לב יז) בשם רבו האריז"ל, שיש לכוון בנתינת צדקה צירוף שם הוי"ה, כי המטבע צורתו רומזת ליו"ד, ה' אצבעות הנותן רמז לאות ה"א, זרוע הנותן רמז לאות ו"ו, וה' אצבעות המקבל כנגד ה"א אחרונה, הרי שם הוי"ה מלא. וזהו הרמז 'והיה מעשה הצדקה שלום' (ישעיה שם), שעל ידי מעשה הצדקה כראוי זוכים לחבר י"ה יחד עם ו"ה וזה באמצעות מעשה הצדקה והרמז 'וה"ה מעשה הצדקה' היינו שם הוי"ה שלם.

ועל פי זה פירש החיד"א ע"ה בנחל קדומים, בדברי רש"י בפרשתנו 'ויקחו לי תרומה' - 'לי לשמי', היינו לייחד במעשה הצדקה שם הוי"ה כנ"ל. ובזה פירש הפסוק (משלי כב ב) 'עשיר ורש נפגשו עושה כולם ה', כלומר, שהקדוש ברוך הוא מסבב שעשיר ורש יפגשו, כדי שעל ידי כן יתן צדקה ויגרום ליחוד שם הוי"ה.

יקדים לתת צדקה קודם שיבקש העני

מדברי רבינו האריז"ל ז"ל שפירש שאצבעות הנותן מכוונות כנגד ה' ראשונה ואצבעות המקבל כנגד ה' אחרונה, יש ללמוד להיזהר שהעשיר יקדים לתת לעני קודם שיבקש העני ממנו, וכך יהיה צירוף שם הוי"ה כסדרו, ה' ראשונה קודם לה' אחרונה, כי אם יתעכב העשיר מלתת עד שיבקש העני תחילה, הרי תקדים ה' אחרונה לה' ראשונה, ואין צירוף השם עולה כסדרו [ובזה פירש הרה"ק מאור עינים ע"ה (אגדות הש"ס שבת קנא): מאמר חז"ל (ב"ב י).

לחם הפנים - לימוד לפרנסת האדם

זמן סידור לחם הפנים בשבת קודש שהיא מקור הברכה לכל השבוע

והנה מה טוב ומה יפה שזמן סידורו וסילוקו של הלחם הוא ביום שבת קודש, כי לחם הפנים מרמז על השפעה והפרנסה מן השמים כנ"ל, והלוא שבת קודש היא מקור הברכה וממנה מתברכים כל ששת ימי המעשה, וממילא היא הזמן הראוי ביותר לסדר בו את לחם הפנים שאף הוא מקור השפע. וכענין זה יש לרמז בפסוק (ויקרא כג א) 'ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי שבת' וגו', שעל ידי קדושת השבת והשפעתה תיעשה המלאכה מאליה וישרו בה ברכה ושפע בכל ימות השבוע.

חיבה יתירה בחמימות לחם הפנים - גם ממנה רמז לפרנסת האדם

מכאן נשובה לראשונה, בדבר החיבה יתירה הנודעת לישראל במצות לחם הפנים, שהיו מגביהים אותו ומראים לעולי רגלים ואומרים להם 'ראו חיבתכם לפני המקום'. ויתכן לבאר החיבה שיש בנס לחם הפנים יותר משאר הניסים שנעשו במקדש, על דרך דברינו, שבלחם הפנים נמצא רמז על הפרנסה, ובא בזה לומר שפעמים נראה לאדם שפרנסתו יום אחד מועטה ויום אחר מרובה ודואג על זה ומצטער, לפיכך מראים לעם ישראל עולי רגלים את הלחם שעל אף שהוא מונח על השלחן הטהור שבוע ימים עדיין הוא טרי וחם כאילו עכשיו יצא מן התנור, וללמדנו שגם הפרנסה מוכנה תמיד ומזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה עד ראש השנה, ויאמין בבורא עולם שהוא אל זן ומפרנס לכל ונותן מזון ומחיה לכל בשר כי לעולם חסדו.

כדאיתא בגמרא (ביצה טו): כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הכפורים, חוץ מהוצאת שבתות והוצאת יום טוב והוצאת בניו לתלמוד תורה, שאם פחת פוחתין לו, ואם הוסיף מוסיפין לו. אמר רבי אבהו, מאי קראה, 'תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו', איזהו חג שהחדש מתכסה בו, הוי אומר זה ראש השנה, וכתוב 'כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב', מאי משמע דהאי חק לישנא דמזוני הוא, דכתיב 'ואכלו את חוקם אשר נתן להם פרעה', מר זוטרא אמר מהכא 'הטריפני לחם חקי'.

מניחים את החדש מיד, כדי שלא ישאר השלחן אפילו רגע אחד בלא הלחם מעליו. ואילו במנורה פירש רש"י ע"ה 'נר תמיד' כל לילה ולילה קרוי תמיד, והיה חיוב שידלקו הנרות רק בלילה. ומאידך, בקרבן תמיד מצאנו שיעור שלישי שאין משמעות 'תמיד' כי אם מיום ליום, שהקריבו קרבן פעם אחת בשחרית ופעם נוספת בין הערבים [כך פירש רש"י שם (שמות כו ט): 'תמיד', כל לילה ולילה קרוי תמיד, כמו שאתה אומר 'עולת תמיד' ואינה אלא מיום ליום, וכן במנחת חביתין נאמר 'תמיד' ואינה אלא מחציתה בבוקר ומחציתה בערב, אבל תמיד האמור בלחם הפנים משבת לשבת הוא].

וצריך ביאור, מדוע רק בלחם הפנים דרשו תיבת 'תמיד' כפשוטה, כל הזמן ממש, ולמה לא פירשו כך לגבי הדלקת המנורה שיהיו הנרות דולקים כל היום וכל הלילה, או בענין קרבן התמיד שיקריבו קרבנות כל היום וכל הלילה.

דאגת הפרנסה מיותרת כי ה' מספק צרכי האדם

אך נראה לבאר על פי המצוי בדרכו של עולם, שכל דאגותיו של כל אדם כל היום על המחיה ועל הכלכלה, שאם לא ידאג אדם לעצמו מי ידאג לו, ובאמת כל הדאגה מיותרת כי הקדוש ברוך הוא וברוך שמו מספק צרכיו של כל אחד וכל בריה הנמצאת בעולמו, על כן דוקא לחם הפנים שממנו באה פרנסה לישראל הוא הנמצא תמיד על השלחן ללא הפסק אפילו רגע אחד, להורות נתן בלבבות עם ישראל, שה' יתברך בטובו בחן ובחסד וברחמים דואג ומזמין לחם לכל בשר, לעם ישראל ולכל העולם כולו בכל עת ובכל שעה [ראה בגמרא מסכת כתובות (טז): אמר ליה, אטו מדידהו קאכילנא, מדרחמנא קאכילנא, דתנינא 'עיני כל אליך ישרו, ואתה נותן להם את אכלם בעתו', 'בעתם' לא נאמר אלא 'בעתו', מלמד שכל אחד ואחד נותן הקדוש ברוך הוא פרנסתו בעתו].

ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד (כה, ל).

הגמרא (יומא כא) מבארת שיש מהניסים שנאמרו בירושלים כמו 'ולא הזיק נחש ועקרב בירושלים מעולם, ולא אמר אדם לחברו צר לי המקום שאלין בירושלים', ואם כן חסרים לנו שני ניסים נוספים, שהרי המשנה אומרת 'עשרה ניסים נעשו לאבותינו בבית המקדש', יעויין שם דין ודברים בזה.

למעשה הגמרא אומרת שיש להוסיף כאן נס נוסף, דאמר רבי יהושע בן לוי, נס גדול היה נעשה בלחם הפנים, סילוקו כסידורו, שנאמר (שמואל א' כא ז) 'לָשִׁים לָחֶם חֵם בַּיּוֹם הַלֶּקֶחַ'. דהיינו כשהיו מניחים שתיים עשרה חלות חדשות על שלחן הטהור בשבת קודש, ובשבת שלאחריה נוטלים הכהנים את הישן ומחלקים אותו לכהני המשמר, ועל אף שזמן סילוקו הוא שבוע ימים אחר סידורו על השלחן, עדיין היה הלחם חם ממש כאילו עכשיו הניחוהו על השלחן [ראה פירוש רש"י שם: סילוקו כסידורו, שסילוקו לשבת הבאה חם כיום סידורו. חם ביום הלקחו, שיהא חם ביום הלקחו מעל השלחן]. מוסיפה הגמרא פרט נוסף (וכן בחגיגה כו): ובשעת הרגל היו מגביהים את השלחן ומראים לעולי רגלים, ראו חיבתכם לפני המקום שהלחם בעת סילוקו כמו בעת סידורו.

ויש להבין, במה אם כן שונה נס לחם הפנים משאר הניסים, שהיו מגביהים ומראים לעולי רגלים רק את הנס הזה.

שלושה פירושים שונים בתיבת 'תמיד'

יש לבאר בהקדם מה שמצאנו שלשה מקומות שמוזכר בהם 'תמיד', א'. במצות הדלקת המנורה שכתוב (שמות כו ט) 'להעלות נר תמיד', ב'. בענין קרבן התמיד כתוב (במדבר כח ו) 'עולת תמיד', ג'. בסידור לחם הפנים נכתב (בפרשתנו כה ל) 'ונתת על השולחן לחם פנים לפני תמיד'.

והנה הגאון רבי שלמה קלוגר ע"ה כבר דייק ועמד על ההבדל העצום שיש בין שלשה עניינים אלו, שבלחם הפנים מצותו שיהיה מונח על השלחן תמיד בכל עת ובכל שעה, ואף בשעת סידור הלחם החדש בשבת היו שני כהנים מושכים את הלחם הישן, ושנים אחרים

ובחרת בחיים

גיליון שבועי במשנת מרן האור החיים הק' זיע"א

באור החיים תולדות רבנו הק'

פרק רביעי: שנות בראשית סוערות

חיים הקטן

אך גדל חיים הקטן מיד ראו הכל כי לא בכדי זכה לשאת את שם סבו הגדול "חיים", כי חכם וחריף היה וירא שמים מנעוריו. אף דבקה נפשו בנפש זקנו הרב ולא פסק מלשאוב תורה מבארו על אף גילו הרך. "וישבתי ללמוד תורה לפני מורי ורבי הרב המפורסם אדוני זקני מורי אשר נודע בשערים שמו המופלג החסיד העניו כמוה"ר חיים בן עטר זלה"ה אשר מימיו שתיתי באר מים חיים ובין ברכיו גדלתי ובחיקו שכבתי מיום היותי, לשאוב מדרכיו הטובים", יספר לימים, אף זקנו רווה מלא חפניים נחת מנכדו, זה ועל אף שגם עם שאר נכדיו למד תורה, הרי שאת מירב מאמציו השקיע בחיים הקטן, ולו מסר את רובי תורתו. "הרב רבי המחבר ולבית אבותם כתיב, בן זקונים הוא לו הרב כמתבאר להגאון זקינו הנז' וכל מה שקיבל מרבותיו הנז' הכל מסרו לבנו המחבר ובני בנים הרי הם כבנים ויסמוך את ידיו עליו ועשאו ככלי גדוש מלא חכמה" כתבו רבני סאלי על היחס המיוחד שבין רבי חיים בן עטר רבני לבין נכדו רבינו חיים בן עטר בעל האור החיים.

נודדים ראשונים למקנס

לעומת המצב הנורא בערי מרוקו, עדיין התנהלו החיים כסדרן בעיר מקנס בה התגורר מולאי איסמעאיל עצמו שהפך את עירו לבירתו. השלווה היחסית היתה כנראה בזכות יועציו ומקורביו היהודים של המלך. מכל ערי מרוקו הנתונות למשיסה הפוגנו לעסקני מקנס בקשות וקריאות דחופות לעזרה. היותה של מקנס מקום בטוח יחסית ליהודים, הפך אותה לעת הזאת לעיר מקלט. יהודים רבים מאד מכל ערי מרוקו נטשו את עריהם ועקרו דירתם למקנס השלווה בתנועה שצברה תאוצה מיום ליום.

גם יהודים רבים מסאלי היו בין הנודדים למקנס. מבין בני משפחת בן עטר שבסאלי היה רבי שם טוב הנגיד, הראשון שעקר מקום מושבו לעיר מקנס. גם שם נודע שמו לתהילה אך הוא לא האריך ימים במקנס ובשלהי שנת ת"ס או בשנת ת"ס"א נלקח לבית עולמו.

נוראות בפאס

בימים ההם הלכו הרדיפות בפאס והתעצמו יותר ויותר. המלך האכזר מולאי איסמעאיל מסר את פאס לבנו מולאי חפיד למען ימשול בה, ואם מתחילה האיר חפיד את פניו ליהודים לרגע קט, הרי שלא ארכו הימים ורשע בן רשע זה שזה עתה עלה למשול, גילה לעין-כל כי ניתן להרשיע עוד יותר מאביו...

וכך רשם בדם לבו רבי שמואל בן דנאן זצ"ל:

"... בשנת התס"ז, אם אמרתי אספרה התלאות והמרורות שעברו עלינו, יכלה הזמן והמה לא יכלו. אור ליום ה' י"ד לכסליו סדר ה' האומר אלי שוב לארצך ולמולדתך ואיטיבה עמך נלקח ארון האלהים ונתבש"מ הח' הש' הדו"מ העניו ומאושר בכל עניניו כמוה"ר וידאל הצרפתי זצ"ל, ונקבר באותה לילה עצמה קודם עלות השחר. יען בעוה"ר היה כאן מולאי חפיי' בנו של המלך מסיר"ה, כי זה דרכם של בני מלכים עוברים עלינו תמיד בכל יום לגוזזנו ולכלותנו".

פניני אור החיים

מה קודם לנתינה

דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי: (כה ב)

הפרשה מתחילה 'דבר אל בני ישראל - ויקחו לי תרומה'. אנחנו יודעים שיש ואז החיבור, אבל בתחילת ענין, איזה משמעות יש לואז'. הרי לא נגיד למישהו תביא לי בבקשה ואת זה ואת זה. וכאן 'דבר אל בני ישראל - ויקחו'. מה פשר הדבר. אומר האור החיים הקדוש: כן. הויקחו לי תרומה' הוא הדבר השני. יש משהו אחד קודם. מה?

הרצון לתת!

הנדבה הפיזית היא כבר ההמשך. ההתחלה היא הנדבה שבלב.

אחרי הרצון שבלב, כעת 'ויקחו לי תרומה'.

הוא יודע לבד כמה לתת

דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי: (כה ב)

כשנבא-צדקה יוצאים למגביית, בתחילה הם יושבים בינם לבין עצמם ומחשבים, פלוני יכול לתת כך וכך, אלמוני יכול לתת סכום מסוים, וכיוצא בזה. ומה אומרים הגבאים על אדם שיש לו לב נדיב ורחב. 'אותו איננו צריכים להעריך כמה הוא מסוגל לתת. הוא נותן את כל מה שהוא מסוגל, אפשר לסמוך עליו'.

אדם שמוחזק לכה נדיב לב, אין מה להעריך כמה הוא מסוגל לתת.

מה שהוא מסוגל, הוא יתן מעצמו, ברצון ובחפץ לב. אין צורך לכפות עליו, לבקש ממנו או להתחנן בפניו.

אומר האור החיים הקדוש: 'מאת כל איש אשר ידבנו לבו', מאיש שמוחזק לנדיב לב, 'תקחו את תרומתי', מה שהוא יתן - קחו ממנו, אפשר לסמוך עליו שהוא נותן מה שהוא יכול.

מה שהוא נותן - זוהי 'תרומתי', זה מה שהוא צריך לתת.

יש לו רחב ונדיב, אשריו ואשרי חלקו.

יש תרומה ויש 'תרומתי'

דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי: (כה ב)

פרשת השבוע נקראת תרומה.

אך כשמתבוננים בפסוקים של תחילת הפרשה, רואים הבדל דקדוקי.

ויקחו לי - 'תרומה'. מאת כל איש אשר ידבנו לבו - תקחו את 'תרומתי'. וזאת ה'תרומה'.

רק אצל איש אשר ידבנו לבו כתוב 'תרומתי'. ומדוע?

מאיר את עינינו האור החיים הקדוש:

כל תרומה, גם מה שאדם נותן בלי חשק, נקראת 'תרומה'.

אך מאת כל איש אשר ידבנו לבו - כזו הבאה מנדבת הלב - היא זו אשר לרוב חשיבותה ראויה להיות נקראת - 'תרומתי'.

אתה רוצה שה' יקרא לתרומה שלך 'תרומתי', תן את התרומה מנדבת הלב, בחשק וברצון.

התקרבות לה'

דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי: (כה ב)

האור החיים הקדוש מדינש שוב ושוב בענין התרומה, שיותר מעצם הנתנה, חשובה נדבת הלב! הרצון שיש לאדם, וההתקרבות לה'.

אומר האור החיים הקדוש: **נפש ישראל נקראת 'תרומה'**.

זה מה שמרומז כאן בפסוק - 'דבר אל בני ישראל ויקחו לי, תרומה'. תקרבו אלי את הנפש הנקראת תרומה.

תכוונו בנתינתכם למשכן, להביא את ה'תרומה' שלכם, כלומר את נפשכם, להתקרבות לה'.

בכך תזכו שתשרה עליכם שכינה.

התקרבות לה'

ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם: (כה ח)

בתחילת ההוראות על מעשה המשכן כתוב 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם', ומיד אחר כך מפרטת התורה, 'ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן, ועשו ארון, ועשו שולחן'.

למעשה, השראת השכינה במשכן הייתה אחרי שהסתיימה מלאכת עבודת המשכן.

לפי זה היה מתאים להקדים את הפסוק 'ככל אשר אני מראה אותך, את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו, וכן תעשו', ואז, 'ועשו לי מקדש - ושכנתי בתוכם'. יש משכן ויש בו השראת השכינה.

אומר האור החיים הקדוש, רמז יש כאן:

יש הרבה בחינות הקדושה, דרגות של קדושה גבוהות ונשגבות.

ומה היא דרגת הקדושה של המשכן?

ספיר ויהלום

פניני מוסר ויראת שמים בפרשה

תרומה בנדיבות לב

מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי (שמות כה ב).

כשמתבוננים בפסוקים של תחילת הפרשה, רואים הברל דקדוקי.

ויקחו לי - 'תרומה'. מאת כל איש אשר ידבנו לבו - תקחו את 'תרומתי'. וזאת ה'תרומה'. רק אצל איש אשר ידבנו לבו כתוב 'תרומתי'. ומדוע?

מאיר את עינינו רבינו האור החיים הקדוש זיע"א: כל תרומה, גם מה שאדם נותן בלי חשק, נקראת 'תרומה'. אך מאת כל איש אשר ידבנו לבו - כזו הבאה מנדבת הלב - היא זו אשר לרוב חשיבותה ראויה להיות נקראת - 'תרומתי'.

אתה רוצה שה' יקרא לתרומה שלך 'תרומתי', תן את התרומה מנדבת הלב, בחשק וברצון.

כאשר באו שני עסקנים מנכבדי הקהל, שלוחי דרבנן העושים במלאכת הקודש להחזקת המוסדות, לקבל את ברכת הפרידה מאת הרה"ק ה'לב שמחה' מגור זיע"א, בטרם צאתם מהארץ לחוץ לארץ עבור המטרה החשובה של גיוס הכספים עבור מוסדות התורה והחסד, האציל להם הלב שמחה את ברכת הדרך, איחל להם הצלחה מרובה, ואף הוסיף ואמר להם שתי מילים סתומות: 'ולא באלמותא'.

לא ידעו שני העסקנים מה פירושם של המילים בתמוהות הללו, חשבו שמא יש כאן הוראה או שליחות מסוימת שעליהם לעשות בחוץ לארץ, והחליטו לשאול דבר ולבקש הסבר מפיו של אחיו הרה"ק ה'פני מנחם' זיע"א, שבאותם ימים כיהן כראש ישיבת שפת אמת בירושלים.

נענה הפני מנחם והשיב להם בניחותא: וכי למה לא תדעו? הלא את הפסוק: 'מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי' מתרגם יונתן בן עוזיאל: 'מן כל דיתרעי לביה וְלֹא בְאַלְמוּתָא תִּסְבֹּן יַת אַפְרָשׁוּתֵי, כלומר, אין לקחת את התרומה אלא ממי שליבו רוצה וחפץ לתרום ואין להכריח ולכפות לתת תרומה בעל כרחם.

תורה שלמדתי באף

הישיבה בעיירה קורסון שבאוקראינה, בראשות הגאון ר' צבי הירש שלעז זצ"ל, משכה אליה את טובי הלמדנים והעמקנים מכל קצווי ארץ. מקרוב ומרחוק נהרו אליה עילויים צעירים וצורבים ששאפויותיהם רמות ונשגבות, וכך יצא שמה כבית היוצר לתלמידי חכמים מופלגים, וכור היתוך לכל לדמן, חריף ומחונן.

האוירה הכללית בישיבה, דרך קבע, היתה סוערת ורוגשת. כמו מפל שוצף ניתכו סברות ונזרקו רעיונות תלמודיים לחלל האויר, אגודלים התנופפו ומצחים התכווצו,

ופה ושם אף נשמעה זעקת מחאה על פלוני שהעז - לדעת בר פלוגתתו, לסלף את הכוונה הנכונה בעומק הסוגיא.

הסיטואציה הבאה היתה אפוא חריגה בנוף, תמוהה מדי.

נער צעיר, אחד מאותם עשרות שליבים משכם הנה לבוא ולהתעלות במעלות התורה ולקנות קנייני נצח בכל חלקיה, ניצב לו בפנית בית המדרש, פניו פונות אל הקיר וכתפיו רוטטות. מקרוב יותר ניתן היה להבחין בדמעות המלוחות, המרות, שזלגו ללא הפוגה מעיניו הלחות.

בסמוך אליו עמד בחור אחר, מחריפי התלמידים ומהאריות שבחבורה, וארשת פניו נבוכה. נראה היה כי הוא מתחבט בינו לבין עצמו, שוקל את לבטיו לכאן ולכאן ולבסוף נפלה ההחלטה.

הוא התנער וניגש אל עבר הנער שבור-הלב, פוסע בדומיה עקב בצד אגודל ועושה הכל על מנת שזה האחרון לא ישם לב לכך שהוא מתקרב, והיטה אוזן ליבבות, עקב בדריכות אחר המתרחש.

לא חלפו כי אם כמה רגעים של הקשבה, שהפכה להבנה ואיתה באה ההמייה הנוראה, או אז דמעות בדמעות נגעו והוא סב על עקביו ומצא אף הוא קרן זווית, שם פרצו ממנו הדמעות כחלל נובע וסוער.

מה היה שם?

לימים ניאות אותו תלמיד, שהיה עד לנעשה והפך לחלק ממנו, לשתף באשר אירע שם באותם דקות. דקות שלימים התבררו כגורליות ביותר.

הנער הלה, על אף שאיפתו הפנה וצימאוונו הרוחני לדבוק בתורה הקדושה, חסר היה את הכלים הנדרשים כדי לעמוד בסודם של שאר תלמידי הישיבה. מבחינת כשרון - הן בזיכרון והן בתפיסה וחיידוד, לא זכה הוא למתנה בה זכו שאר בני הישיבה, והוא השתרך אי שם מאחור עם כישרון בינוני ומטה.

הבחור ישב בישיבה והתחנן לבחורים שילמדו איתו, שיסבירו לו את הפשט בכל שורה ושורה. אבל מה: הסבירו והסבירו, וכשהוא היה סוף סוף מבין, הוא לא התבלבל ובקש שיסבירו לו את השורה הבאה. זה כבר היה מטריד, והבחורים התחמקו.

אולם למרות הכל, הוא לא אמר נואש. הוא פנה לבחור, ואז לעוד אחד ואחריו לרעהו, כשהוא מפציר שוב ושוב כי יאותרו להקדיש מעט מזמנם עבורו. רק זמן מועט, כזה שיעניק לו את ההזדמנות להתענג על מתיקות התורה ולהתקדם בכמה צעדים משמעותיים שסייעו בידו לעמוד על רגליו וללמוד בכוחות עצמו.

אפס, הסירוב היה עקבי, במשך רוב הזמן אף אחד לא הסכים ללמוד עם הבחור. לא מתוך רוע לב חלילה ואף לא מתוך אדישות, אולם למעשה העדיפו בני הישיבה להצדיק את

שהייתם בכור-היתוך זה ולהתחדד זה מזה, ללבן את הסוגיות עם הלמדנים שבחבורה ולא עם הנחשלים שבהם.

הבחור השני, בטוב ליבו, היה היחיד שצרת חבירו נגעה ללבו, והוא אכן הסכים להעניק לו את מתנת הזמן היקרה. מדי יום הקדיש הבחור פרק זמן קצוב, בו למד עמו את יסודות התלמוד והקנה לו את דרך החשיבה התורנית, עד שביום מן הימים כבר לא עמדו לו כוחות נפשו.

מחו של הנער הנחשל כמו היה סתום ונבער, יכולתו להפעיל אי פעם למדריגת 'תלמיד חכם' נראתה היתה כמו חלום תלוש מהמציאות ותחושתו היתה כי הוא משקיע לשווא. לא נותרה לו אפוא ברירה כי אם לפנות לנער הלה, בשיא הרגישות, ולהודיע לו כי החברותא הסתיימה.

הלה קיבל את הדברים בפנים מכורכמות ובאכזבה ניכרת, אולם לא אמר דבר.

בסיטואציה בה פגש בו הבחור דן, מצא אותו מיילל ובוכה לאביו שבשמים וזועק מקירות לבו - שיעניק לו מאוצר מתנת חינם ויושיעו, שיפדה אותו מהצורך להיות תלוי בתלמידים האחרים ומהבושה הכרוכה בכך, ויפתח את לבבו לעמוד על סוד דברי תורתו הקדושה.

רק כעבור עשורים מאותם רגעים מרגשים ועגומים גם יחד, העיד הבחור על שהתרחש לאחר מכן. זה אכן לא קרה ביום אחד ואף לא בשבוע, אולם לאחר עבודה קשה ויסודית, תפילות רבות ותחינות מעומק לב, עמל התורה באופן בלתי מתפשר וללא ליאות, הצליח הנער!

הוא צמח לתפארת והתעלה עד למדריגות גבוהות ביותר, קנה קנייני נצח בתורה הקדושה עד שהפך והיה לאחד מגדולי הדור הבא. לעומתו, דווקא הבחור שביטל את החברותא - כעדותו האישית - לא זכה לכל אותם מתנות. הוא נותר, כהגדרתו - בינוני.

דווקא הקושי, המאמץ והבכיות, הם שפעלו בסופו של דבר. בעוד שמתנת שמים לה זכו שאר הבחורים, כשרונות מולדים כאלה ואחרים, לא ממש הביאו את התוצאה.

והסיפור הזה מוביל אותנו לרעיון נפלא שאומר רבינו האור החיים הקדוש זיע"א בפרשת השבוע, פרשת תרומה. התורה מפרטת את נדבת המשכן (כה ג-ד): 'וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֲתָם זָהָב וְכֶסֶף וְנֹחֶשֶׁת, וְתִכְלֹת וְאֲרָגָמִן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ יָעִזִים, וְכֵן הַלֵּאָה וְהַלֵּאָה.

ורק לבסוף (פסוק ז) כתוב: "אֲבִי שֵׁם וְאֲבִי מְלָאִים לְאֶפֶד וְלִהְשֵׁן".

והשאלה נשאלת: אבני השהם הם אבנים יקרות מאד, הם שוות יותר מהכסף והזהב, מדוע אם כן כתובות הם בסוף ולא בהתחלה כפי שהיה ראוי לפי שווים.

אומר האור החיים הקדוש: התורה נותנת

המשך מעמוד א'

מרמות התורה כאן, 'ועשו לי מקדש - ושכנתי בתוכם' - מדובר כאן בדרגה נשגבה של השראת השכינה, כפי שהתגלה למשה רבינו עליו השלום, ארון כל הנביאים. ושכנתי בתוכם - ככל אשר אני מראה אותך.

בשם כל ישראל

ועשו ארון עצי שטים אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קמתו: (כה י')

בכל כלי המשכן אומר הקב"ה למשה רבינו בלשון נוכח, **ועשית שולחן, ועשית מעורת זהב, ואת המשכן תעשה.**

רק בתחילת עשיית הארון המרמז לתורה, כתוב 'ועשו ארון עצי שטים'.

אפילו בהמשך פרטי הארון, כתוב לשון נוכח, לשון יחיד, **וציפית אותו, ועשית בדי עצי שטים.**

ההסבר לכך, מבאר האור החיים הקדוש, כי כאשר מדברים על הארון שבו התורה, הדרך היחידה לקיים את כל התורה ללא יוצא מן הכלל, רק על ידי כללות ישראל.

ההסבר הוא פשוט.

הרי יש דינים המיוחדים להכן, ולא כולם כתינים. הכתוב עצמו מקיים את הדינים הטהורים בכתבים, ומנגד אינו נותן את כל עשרים וארבע מתנות הכהונה, הוא גם אינו פודה את בניו. יש מצוות ששייכות למלך, וכך יש עוד הרבה מצוות שאינם מגיעות למעשה לכל אחד.

רק עם ישראל ככלל, מקיים את כל המצוות. כלומר, על ידי הכלל כולו מתקיימת כל התורה. מוכן היטב למה בארון המרמז לתורה כתוב 'ועשו, לשון רבים, ולא 'ועשית'.

בפרטי הארון כבר אפשר לומר 'ועשית', אבל על כללות התורה, רק באמצעות כולם יחד - 'ועשו' -תתקיים התורה.

לתודעתך: הרב מקאלשיץ כמוהו כאותו נגיד, בידו הכוח והיכולת לנסוע בעצמו בתפילתו, אבל אתה מוכרח לחכות עד שיתאסף מנין אנשים ויחדיו תסעו ('רבינו הקדוש משינאווא ח"ב עמוד תרע"ח).

סיפר כ"ק אדמו"ר מסקווירא שליט"א לחותנו הרה"ק בעל 'ישועות משה' מויזניץ זיע"א: אבי זצ"ל הקפיד מאד על תפילה במנין, הוא היה יכול לפעמים לאחר את זמן התפילה כדי שיוכל להתפלל במנין. תמיד היה מתפלל בעשרה, ואיני יודע אם אירע פעם אחת שהתפלל ביחידות. ונענה הישועות משה, 'יהודים גדולים כאלה, גם אם היו מתפללים ביחידות היו מגיעים למקום כלשהו, תפלותיהם היו עולות למעלה, ואף על פי כן העדיפו להתפלל במנין' (ממלכת ויזניץ גיליון א ניסן תשנ"ו ומשם ב'קדוש יעקב' מנהגי קודש).

(מאוצרותיו ושיחותיו של הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

אודות מעלת התפילה במנין שיש בה כוח הרבים: על כן מוזר בעיני מה שנתפשט טעות בין החסידים שכל אחד מתפלל ביחידות, ואין ראיה מקדושי עליון רבותינו ז"ל ואף החסידים בעלי מדרגה, דאין לנו השגה בהם ובעבודתם בקודש, והמה דבוקים ומכוללים תמיד בכלל ישראל, אבל פשוטים כערכנו נכון ליכלל עצמנו בפועל ממש בציבור, והלוואי שנוזכה להיות בכלל ישראל.

ובענין זה שהצדיקים מתפללים ביחידות, מפורסמת היא איגרתו של הרה"ק 'השפת אמת' זיע"א לחודש אלול, שהאריך תחילה לבאר כי כל מה שהאדם עושה בעבודת ה' הכל הוא מהש"ת. ועל זה הוסיף וכתב: וענין 'ולעבדו' שפירשו עבודה שבלב זו תפילה, עניינה כמו שכתבתי כי ענין תפילה להראות כי בלתי הש"ת אין כלום, ולזאת מבקשים מאיתו מה שצריכים. ובוזה תבין מה שאמרו חז"ל אין תפילתו של אדם נשמעת אלא עם הציבור, ויש לתמוה כי העובדים הש"ת הטובים מתפללין ביחידות. דע תרוץ הדבר בדרך החסידות, כי אין תפילתנו לשמוע לנו, כי איך נוכל לבוא ולגשת אל המלך כו', אלא הכל על הכוונה הנ"ל להראות שהכל מהש"ת. ויש בזה אריכות דברים ואם תזכה תבין.

הרה"ק ה'דברי אמונה' מתולדות אהרן זיע"א היה מעורר תמיד שלא להתפלל בלא מנין, וכן הוא עצמו לא התפלל כלל בלי מנין. בהיותו מחוץ לעיר היה מזיל כסף בשביל לנסוע לבית מדרש שיש בו מנין. מאז ומקדם היה זהיר עד מאד להתפלל במנין שחרית מנחה וערבית, בין כשנסע לנופש על ההרים ובין בהיותו בחו"ל לאסוף כסף למען הישיבה, כי היה מוציא ממון רב בנסיעותיו עבור מנין ומקוה טהרה. ובראשית ימי הנהגתו נחלה עד מאד והיה שתי שבועות בבית החולים ועבר ניתוח קשה ומסוכן, וכל ימיו הצטער על אלו הימים שלא היה יכול להתפלל במנין כרצונו ('חותמו של כהן גדול' פרק כח).

גם הרה"ק רבי שמחה ישכר בער מציעשנוב זיע"א הקפיד עד מאד על תפילה בציבור. פעם נכנס לבית המדרש אחר התפילה, ומצא אברך חסיד ירא ושלם העומד ומתפלל שחרית. שאלו הרה"ק מציעשנוב: היתכן להתפלל ביחידות בלא מנין? השיב האיש כי גם הרב מקאלשיץ מתפלל לפעמים ביחידות. גער בו הגה"ק מציעשנוב וכי תדמה עצמך להרב מקאלשיץ? הרב מקאלשיץ רשאי להתפלל ביחידות ואתה לא.

משל למה הדבר דומה: לדרך המובילה לשינאווא, החסידים היו נוסעים לשינאווא ברכבת שהגיעה עד העיר טרענטש, במקום זה זרם נהר גדול ונאלצו כולם לעלות על ספינה ולעבור את הנהר. משם שכרו עגלה עד לשינאווא שהייתה רחוקה מרחק לא רב משפת הנהר. כדי שלא ישלמו מחיר יקר כדמי נסיעה היו החסידים מתקבצים ליד הנהר לשכור יחדיו מרכבה לשינאווא. לעומת זאת בשעה שהגיע נגיד חשוב כר' משה ווקסלר מטארנא, הלה לא היה זקוק להמתין לבואם של אחרים. ומכאן

חשיבות לאיכות הנתינה ולא דווקא לשווי הנתינה. את האבנים האלה, אומרים חז"ל (יומא ע"ה), הביאו העננים ממרומים, 'אם כן משולחן גבוה היו מביאים בלא טורח ויגיעה ולא חסרון כיס' - לא היה כאן טירחה ויגיעה. וממילא, זה הכי פחות חשוב, זה נכתב אחרי שאר הנדבות שהביאו היהודים בטורח ועמל.

בנין המשכן משקף את אהבת היהודי להקב"ה, עד כמה הוא מוכן להקריב מעצמו להקב"ה. ולכן הקב"ה מונה את מתנת הנשיאים לבסוף, ללמדנו שכלל שיה יותר בעמל ויגיעה זה יותר יקר ונעלה לפניו יתברך.

זה מוסר השכל שעל ההורים והמחנכים ללמד את הילדים:

החשיבות האמיתית היא לאו דווקא למצליחנים, למבריקים, לאלה שהכל הולך להם בקלות. ההצלחה האמיתית, היא אצל אלו שעובדים קשה!

הקב"ה אינו חפץ ביקר ובחשוב, אלא בעמל וטורח. כאשר הדבר מגיע אחרי יגיעה טירחה וחסרון כיס, אף אם יהיה קטן בערכו, עולה הוא עשרת מונים על דבר גדול אשר הגיע בלי עמל וחסרון כיס.

וזהו שאמר התנא באבות (פ"ה מכ"ב) 'לפום צערא אגרא' - לפי מידת הטורח וההשקעה שאדם משקיע בנושא, כך תהיה התגובה והתוצאה. בהיות ואצל הקב"ה המדידה אינה בכמות אלא באיכות, והיינו באתגרים עם ההתמודדות והמאבקים שמנהל האדם של יצרו ולבסוף כובש וגובר עליו.

עלינו לדעת שאין רצון הקב"ה לצער את האדם, ואם כן מדוע השכר ניתן לפי גודל הצער. אלא שהטורח והצער במצוה משקף ומהווה אות וסימן למידת נכונותו של האדם להקריב קרבן עבור המצוה, ועד כמה המצוה יקרה ושוה בעיניו.

חשיבות מצוה דרכים

עוד בעניין שאלת רבינו ה'אור החיים' הקדוש זיע"א שהובאה לעיל: מדוע אבני השוהם היקרות כתובות בסוף ולא בהתחלה כפי שהיה ראוי לפי שוויים.

תירץ הרה"ק רבי פינחס מנחם מפילץ זיע"א, שמאחר ואת האבנים הטובות הביאו רק יחידים ובודדים הרי שחשיבותם פחותה מהמינים הקודמים שאותם הביאו אנשים רבים, כי אין דומה מרובים העושים את המצוה למועטים העושים את המצוה.

ואלו דבריו בספר 'שפתי צדיק' (אות יג): אולי יש לומר קצת, שרואים אנו שלא קיבלו כל שוהם כסף רק המינים הנצרכים לגוף עבודת הקודש, ובמינים המנויים קודם לא היה קצבה, עד שהיו באמת מרבים להביא, והיה ריבוי עבודת ציבור חשוב יותר, מה שאין כן אבני שוהם ומילואים שהכתוב מפרש 'לאפור ולחושן', היינו שלא ליקח יותר, רק הצורך לב' כלים אלו, ולא היו יכולין לזכות לזה רק מעט אנשים, לכך נמנה באחרונה, להורות שחשוב יותר מרובים העושים אף עבודה פשוטה, כגון הבאת נחושת וכדומה. ומתוך כך מפליג הרה"ק מפילץ בתוכחת מוסר

מתיבתא אור החיים

המתנדבות באו האנשים שלהן להסכים בנדבה, כדי שיקבלו הגבאין מהן, שאין מקבלין מן הנשים אלא דבר מועט. וע"ע בפנים יפות שהוסיף דגם האשה צריכה להסכים שבעלה ימכור תכשיטיה, שאין לאיש למסור תכשיטי אשתו, ולכן הוצרכו שיבאו ביחד האנשים והנשים, וכן כתב במשך חכמה (פר' תרומה) 'מאת כל איש' ולא מאת כל אשה, שמאשה שיש לה בעל אין מקבלין גבאי צדקה דבר מרובה, וכדתנן בשקלים (פ"א מ"ג) שנים וקטנים אין שוקלים.

והנה בריטב"א (קדושים לז') כתב: איכא דקשיא ליה היכי אמרינן הכא דכי כתיב בני ישראל ממעט בנות ישראל, אם כן היאך נשים נודרות ונדבות קרבן, דהא כתיב בפרשה בני ישראל, ואיכא למימר דהא רביהו רחמנא התם מדכתיב איש איש לרבות את הגוים שנודרין ונודבין נדרים ונדבות כישראל (חולין יג') וכל שכן נשים, והא דכתיב (שמות כה ב) דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה ואפילו הכי כתיב (שם לה כב) ויבואו האנשים על הנשים, לא קשיא, דהתם נשים מעצמן הביאו ולא נצטוו בכך, אי נמי דנדבה הוה וכבר נתרבו נשים בנדר ונדבה כדכתיבנא. ע"כ. וכע"ז כתב הרמב"ן. ולכאורה נראה דסבירא להו כרבינו דהותר לנשים לתרום, אלא שלא נצטוו על כך.

וראה עוד בשו"ת ויען יוסף (גריןולד) שהביא דברי הריטב"א ותמה עליו, וז"ל: ולי העני קשיא לי על דבריו, מהא דאיתא בריש מס' תרומות חמשה לא יתרומו וכו', ופי' הרע"ב דילפינן לה מקרא דויקחו לי תרומה בני ישראל ולא עכו"ם איש איש ולא קטן וכו' עיין שם, והוא מהירושלמי שם, ואי כדברי הריטב"א איכ' תהא אשה ג"כ פסולה לתרום תרומה, אלא ודאי כיון דאיצטריך בני ישראל למועטי עכו"ם ליכא למשמע מינה למעט נשים. וי"ל עוד כיון דכתיב מאת כל איש, האי כל אתי לרבווי נשים, ודברי הריטב"א צע"ג. ע"כ.

ולבסוף הוא שבח להם, וגם האשה אם בעלה הוא עשיר מופלג ודאי שבעלה לא היה מקפיד על מה שנתנה יכולת הן לתת, וגם כן השוע משום שכמו שכולם נותנים לא היה צריך שהוא נותן כ"כ שירד מנכסיו, ובענין זה אין כבוד גדול מזה מלמשכן בין לנדיבים בין ליתומים וכן האנשים מזמן ההוא כולם נתעשרו מאד, וזהו הייתור 'מאת' לרבות היתומים 'כל' לרבות הנשים 'איש' לרבות השוע כדכתיב איש 'נדיבות יקום' (ישעיה לב ח). ע"כ.

ובשו"ת רב פעלים (ח"ג חו"מ סי' ד) למד מדברי רבינו שכל דבר שבא לכפרה בכה"ג מקבלים מן הנשים אפילו דבר מרובה ע"ש. והביא כן מדברי מהר"ח פלאגי ז"ל ברוח חיים (יו"ד סי' רמח אות ו') שצ"ל בדין אין מקבלים מהנשים וכו' את דברי רבינו דאם היה הגביה לצורך כפרה הותר.

אמנם בספורנו בפרשת ויקהל (שמות לה כב) כתב בפסוק 'ויבאו האנשים על הנשים', עם הנשים

כתב רבינו (שמות כה ב): עוד נראה בדקדוק אומרו ג' ריבויים אלו מאת כל איש שלא היה לו לומר אלא מאשר ידבנו וגו', ואולי שנתכוין הכתוב לרבות ג' פרטים שישנם בהדרגה משונה בדין הצדקות מכל ישראל והם היתומים והנשים והשוע, היתומים כמו שאמרו במסכת בבא בתרא (ח). אין פוסקים צדקה על היתומים ואם לעשות להם שם מותר, הנשים כמו שאמרו בסוף מסכת בבא (ק"ט) שאין לוקחים מהנשים אלא דבר מועט, ואמרו עוד שם כי מועט ומרובה הוא לפי ערך מה שהם הנשים וכמעשה רבינא שלקח שרשרות זהב מהם ואמר כי בערך בני מחוזא דבר מועט הוא, שוע כמו שאמרו בבבא בתרא (שם) שאסור לגבאי צדקה לתובעו ולגבות ממנו וכו' וכמעשה הובא שם (תענית כד). עוד שהיו נשמטים הגבאים מהתראות לפניו לכל יהיה מצר לעצמו ויתן מה שאין בו כח ליתן. והנה בנדבת המשכן אמר ה' למשה שיקח מהג' הנזכרים, והוא מה שריבה בג' הריבויים יתומים נשים שוע, את לרבות הנשים, כל לרבות היתומים, איש אשר ידבנו לבו זה שוע כמשמעו שמשלתם יקח אפילו דבר גדול. ע"כ.

מבואר בדברי רבינו שבנדבת המשכן הותר לקחת מתנה מהנשים, ואפילו דבר גדול, וביאר רבינו בטעם הדבר לפי שהוא לכפרה, ודבר שהוא לכפרה הותר לקחת מהנשים.

ותלמיד רבינו במאור החיים כתב לפרש טעם הדבר באופן שונה, וז"ל: טעם שאמר ג' ריבויים 'מאת כל איש' וכו', דע שאמרו חז"ל שהיתום והאשה והשוע פטורים לתת צדקה (יו"ד סי' רמח), היתום משום שאין לו מי יפרנסו, והאשה מפני שבחיי בעלה אין לה מגרמה כלום, והשוע משום נדיבותו יכול ח"ו לבא לידי צורך, אבל אם הוא נדבת קודש ויש שם לכל מי שנתן, יכולים לקחת מן היתומים, מפני שאפשר שעל שנתן זה שראו בני אדם שיתומים האלו נתנו קונים כבוד,

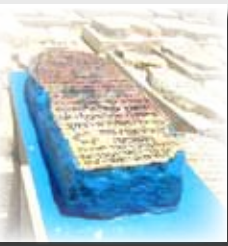
גם אתם זכיתם לישועה בזכות רבנו האור החיים הקדוש?

כתבו לנו

למייל המערכת m028039999@gmail.com

או לפקס 02-5385689

או בנדרים פלוס' - באר ישראל

אור הישועות מכתבי הלומדים

ישועה כנגד התחזיות השחורות של הרופאים

שח הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א: ישועות רבות ונפלאות זכו לראות אלה שקיבלו על עצמם להגות בקביעות בספר הקדוש אור החיים. אחת מהן היא סיפורו המפורסם של הגאון הצדיק רבי הלל שלעזינגער זצ"ל, שמלמד אותנו על כוחה של אמונה והתמדה.

רבי הלל, שזכה להערכה רבה בעולם התורה, נישא אך לצערו, במשך שנים רבות לא זכה לפרי בטן. לאחר ניסיונות רבים ולבבות שבורים, פנה בלית ברירה לרופא גדול ומנוסה, שנחשב מהמומחים בתחומם. הרופא, שבחן את הממצאים הרפואיים, פסק באופן נחרץ: "רבי יהודי, כאשר יצמחו עשבים על כף ידי - אז ייולדו לך ילדים!" דברים אלו נאמרו מתוך כוונה ברורה להניא אותו מלהמשיך ולנסות, שכן לשיטתו, הסיכויים שיביא ילדים לעולם היו אפסיים.

רבי הלל, ששמע את הדברים הקשים, לא נתן לייאוש להכריע אותו. במקום להיכנע למציאות כפי שהוצגה בפניו, הוא החליט לפנות למקום שממנו נובעת הישועה האמיתית. בלי להתמהמה, עלה לצינון של האור החיים הקדוש בהר הזיתים. שם, בינות לעצי הזית, מול צינונו הקדוש, שפך את ליבו בתפילה רוויית דמעות וקיבל על עצמו התחייבות: בכל שבוע ילמד מספרו הקדוש של האור החיים, אור החיים על התורה, באופן קבוע ומתמיד.

ואז אירע הנס. כעבור שנה בדיוק, נולדה בתו הבכורה של רבי הלל. ההתרגשות וההודאה לה' מילאו את ליבו, והאמונה בכוחו של הצדיק רק התחזקה. במשך השנים, זכה רבי הלל להקים דור ישרים מבורך של תלמידי חכמים וגדולי תורה. מבין צאצאיו נמנים הגאון הצדיק רבי משה הלבערשטאם זצ"ל, חבר הבר"ץ של העדה החרדית בירושלים; הגאון רבי סנדר פריינד זצ"ל; והגאון רבי משה נחום שפירא זצ"ל.

סיפור זה ממחיז את גודל מעלתו של לימוד תורת הצדיקים ובמיוחד כוחו של ספר אור החיים. הוא מעיד על כך שבזכות אמונה פשוטה ותפילה ממעמקי הלב, אפשר לזכות לישועות גדולות גם במצבים שנראים אבודים לחלוטין, ואסור ליהודי להתייאש כלל.

מחוברים לחיים
לשמיעת שיעורים ודרשות
חייגו: 03-617-1077

דברי תורה מאת
רבי מנחם מנדל
פומרנץ שליט"א
(רצוא הרצון
פרשת תרומה תשפ"ה
ביהמ"ד באר ישראל)

גיליון י"ט
פרשת תרומה
תשפ"ה

השראת השכינה בבתי המקדשות

מהרה יבנה המקדש

פרשתנו פרשת תרומה עוסקת בבנין המשכן והקמתו, לתכלית שתשרה השכינה הקדושה בתוך בני ישראל, כלשון הכתוב (שמות כה ח) "וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְתוֹכְכֶם".

וכבר עמדו המפרשים על פשר שינוי לשון הכתוב, שפתח בלשון יחיד - 'מקדש', וסיים בלשון רבים - 'בתוכם', ולא אמר 'ושכנתי בתוכם'.

בתירוץ הדבר מובא בשמו של האדמו"ר רבי ישראל אבוחצירא - ה'בבא סאלי' זיע"א, כי כלולה כאן הבטחה למשה רבינו על המשכן, שהוא מעשה ידיו. כי הנה לאחר שיכנסו ישראל לארץ מצוים הם להקים בית מקדש של קבע, וכפי שאכן בנו את בית המקדש הראשון ובית המקדש השני. ומה יהא על המשכן אשר טרח בו משה רבינו כל כך.

לכן הבטיחו הקדוש ברוך הוא, כי גם לאחר שייבנו ישראל את בית המקדש, ישכון ה' בתוכם - לשון רבים הכוללת גם את המשכן, אשר יהא קיים גם בזמן המקדש.

יש לעמוד ולהבין מהו תוכן הדברים, ומה משמעות הדבר שיהא המשכן קיים.

ואכן, רבים הם הרמזים המורים כי פסוקים אלו אינם רק יסוד עשיית המשכן, אלא גם שורש לבנין שני בתי המקדש שלאחריו. וכפי שכתב בעל הטורים, כי 'ושכנתי' רומז לבית ראשון, אשר 'שכן ת"י' - ארבע מאות ועשר שנים. וכן רמזו הדבר בפסוק (תהלים כב ד) 'ואתה קדוש יושב תהלות ישראל', כי 'קדוש' עולה ת"י, כי כמנין 'קדוש' היה תהלות בישראל. ומלבד זה תיבת 'שכנתי' יש בה אותיות 'שני ת"ך'. רמז לת"ך שנים של בית שני.

עסק הפנימיות

בספר 'מפי סופרים וספרים' (פרשת משפטים), הביא מעשה נפלא שסיפר הרה"ק רבי יהודה'לה מדזיקוב זיע"א, על אודות הרה"ק רבי ישראל מהוסיאטין זיע"א. מעשה פעם אחת והחליט רבי ישראל כי צריך הוא לקנות ספה לביתו. הנהגתו של הרבי היתה בפשטות גדולה, ולא שלח משמשים כדי לעשות לו את צרכיו, אלא היה עושה הכל בעצמו. ומכיון שכן, ממוחשבה למעשה, הלך אל חנותו של הר"ר שלמה שפיצר, שהיה בעל חנות הריטים בירושלים, לבחור שם ספה.

אחר שראה כמה דוגמאות, מצאה חן בעיניו ספה אחת, אשר נאתה מתאימה לכל צרכיו. התבונן בה הרבי וראה כי ספה נאה ומכובדת היא, אולם החלק שעליו מונחות כריות הספה היה עשוי מבד פשוט ולא היה מרופד. וכפי שנוהגים רבים, שמקום זה אשר אינו נראה לעין אין נותנים דעתם עליו.

שאל הרבי את בעל החנות: "מפני מה אין רואים את הריפוד הנאה במקום זה?"

השיב בעל החנות: "משום שמקום זה מכוסה ועליו מונחת הכרית, ומה צורך יש לייפות מקום הסמוי מן העין?"

אמר לו הרבי: "אנו איננו נוהגים כן, אלא משתדלים אנו שיהיה המקום המכוסה שאינו נראה - יפה בדיוק

כמו המקום הנראה לעין".

ממעשה זה למד רבי יהודה'לה מדזיקוב, כי דבר גדול אמר הרבי, וכלפי הדרך הנכונה בעבודת ה' היו דבריו מכוונים. לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר ובגלוי, בסתר - כבגלוי. וכפי שאמר רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו (ברכות כח:): "הי רצון הפחות צריך אדם עליכם כמורא בשר ודם". כי לכל הפחות צריך אדם לנהוג בחדרי חדרים כפי שנוהג כלפי חוץ, אך אליבא דאמת - גדולה היא העבודה הפנימית אף יותר מן העבודה הנראית לעין.

סיבות החורבן

מעשה זה העוסק בעבודת הפנימיות, מעורר את הלבבות להתבונן בדברים אשר נבדלו בהם בית ראשון ובית שני, ולמצוא את מקומו של המשכן בכל אחד מהם.

ידועים דברי הגמרא במסכת יומא (ט:): בסיבת חורבנם של שני בתי המקדש: "מקדש ראשון מפני מה חרב, מפני שלשה דברים שהיו בו, עבודה זרה, וגלוי עריות, ושפיכות דמים. אבל מקדש שני, שהיו עוסקין בתורה ובמצות וגמילות חסדים מפני מה חרב, מפני שהיתה בו שנאת חנם. ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד שלש עבירות, עבודה זרה, גלוי עריות, ושפיכות דמים".

זה לעומת זה

ונלאו המפרשים לכלכל דברי הגמרא, שהרי על שלוש עבירות חמורות דין הוא כי יהרג אדם ואל יעבור עליהן, ואילו שנאת חנם אינה אחת משלושת החמורות, והעובר על לאו זה אינו מחוייב מיתה, ואינו צריך למסור נפשו כדי להימלט מאיסור זה. אם כן, הכיצד שקלו חז"ל במאזני משפטם את שלושת העבירות החמורות יחד עם איסור שנאת חנם.

עוד יש לתמוה על עצם דברי חז"ל, שאמרו כי בבית שני היו ישראל עוסקים בתורה ובגמילות חסדים, וחרב משום שנאת חנם. ולכאורה הרי זה תרתי דסתרי, כי אם היו עוסקים בגמילות חסדים הרי היו אוהבים זה את זה, ומהו שאמרו כי היתה בהם שנאת חנם.

לא נתגלה עוונם

גם יש להביא את המשך דברי הגמרא (יומא ט:), שדנו מי עדיפים, בני בית ראשון או בני בית שני, ואמרו שם: "רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרווייהו, ראשונים שנתגלה עונם - נתגלה קצם, אחרונים שלא נתגלה עונם - לא נתגלה קצם". היינו, שבני בית המקדש הראשון שנודעה רשעתם בגלוי לעיני כל, שהיו עובדי עבודה זרה מגלי עריות ושופכי דמים - שבו למקומם לאחר שבעים שנה, ובנו את בית המקדש השני בירושלים. אולם האחרונים, היינו בני הבית השני שהיו חוטאים בסתר, לא נתגלה אימתי תבוא גאולתם. ועל כך אמר שם רבי יוחנן: "טובה צפורנן של ראשונים מכריסן של אחרונים". היינו כי הציפורן היא חלק המותר בגופו של אדם, ואילו בכריסו מצויים אבריו החשובים, אך אפילו מותרותיהם של הראשונים חשובים הם מחיוניותם של האחרונים.

אמנם יש להבין, מהו שאמרו כי לא נתגלה עונן

האחרונים, הלא מפורש אמרו כי היתה בהם שנאת חנם, אשר הוא עוון הגלוי וידוע בין אדם לחבירו.

גם יש להבין את לשון המשל שנקטו חכמים, דווקא על הציפורן והכריס, ולכאורה היו יכולים לקחת דוגמא גם מאיברים אחרים בגוף, וכגון הלב והעקב, ובוודאי יש עומק בדבר.

ארבע גלויות וארבע חיות

בביאור לשון המשל שנקטו חכמים, מובא בשם רבינו הגר"א זיע"א. כי הנה, כבר נודע מדברי חז"ל (ויקרא רבה יג ד) כי ארבע גלויותיהן של ישראל נרמזו בארבע החיות הטמאות שזכרו בתורה שיש בהן סימן טהרה אחד - הגמל השפן הארנבת והחזיר.

והנה, הגמל השפן והארנבת, סימן טהרה שיש בהם הוא היותם מעלי גרה, היינו שלועסים את מזונם כמה פעמים אחר בליעתו, אך אינם מפרסי פרסה. אולם סימן טהרה של החזיר הוא שמפרס פרסה, וסדקים יש בפרסותיו.

על כך עמדו חז"ל במדרש (שם), ואמרו כי שלוש ראשונות הנמשלות למעלי גרה, רומזו הדבר על היותן מקלסות לקדוש ברוך הוא. אולם מלכות אדום, 'והוא גרה לא יגר', שאינה מקלסת לקדוש ברוך הוא, ולא דיה שאינה מקלסת אלא מחרפת ומגדפת, ואומרת (תהלים עג כה) "מי לי בשמים".

ומבאר הגאון, כי ענינה של מלכות רומי הוא שכלפי חוץ נראית היא כמי שיש בה סימן טהרה, אולם בפנימיות אין בה כלום, ואינה משבחת לקדוש ברוך הוא. ואילו המלכויות האחרות ניכרת רשעתן כלפי חוץ, שאינם מפרסי פרסה. אך החזיר פורס טלפיו ואומר טהור אני, כביכול גם מעלה גרה הוא.

חיצוניות ופנימיות

ובזה מבאר רבינו הגר"א כי ציפורנם של ראשונים - רמז הוא לסימן טהרה שבפרסה, כי הראשונים נתגלה עוונם ולא ביקשו להטמינו, לא היו פורסים ציפורן רגליהם לומר 'טהורים אנו', אלא מראים עצמם כפי שהם. אולם כריסם של אחרונים - שם היה הקלקול בפנימיות, וזהו קלקול שקשה לתקנו.

גילוי העוון מורה כי אין החטא אלא מן השפה ולחוץ, ואילו הפנימיות טהורה היא, ועדיין לחלוחיתן קיימת. ואילו בבית שני, אף כי כלפי חוץ נראו כצדיקים וחסידים, מכל מקום פשה בהם ריקבון פנימי מחמת שנאת חנם שהיתה בהם, עד שנעשו גרועים יותר מן העוברים על שלושת החמורות.

ונגע רע זה אשר לא נראה היה כלפי חוץ - זהו 'לא נתגלה עוונם', היינו שאף כי ידוע לנו מה היה העוון, מכל מקום לא היה ניכר. ומשום כך לא נתגלה קיצם, כי קלקול פנימי מושך והולך וקשה לתקנו, יותר מפצע חיצוני שרפואתו בדוקה וידועה.

כי אמנם אנשי בית ראשון היו עובדי עבודה זרה, אולם לא עשו כן אלא מחמת יצר הרע שהיה מסובב בחוצות ירושלים, אך בפנימיותם היו קשורים בקשר אמין לרוחניות ולעבודת ה', ועל כן זכו להתגלות השכינה שהיתה בבית ראשון, ולא לחינם עמדו להם נביאים באותן הדורות, אשר אמנם הוכיחם על כל

עוונותיהם בדברים קשים כגידים, אך מכל מקום שאל ישראל שבאותן הדורות לשמוע את רוח ה' המפעמת בגרונם. לעומת זאת בבית השני היתה הפנימיות רקובה ומקולקלת, וכל עבודתם היתה מן השפה ולחוץ.

רמזי המלכויות בתרומת המשכן

הנה ארבע המלכויות נרמזו גם בפרשתנו, כמו שאמרו חז"ל **במדבר תנחומא** (אות ז): "זהב כנגד מלכות בבל דכתיב ביה (דניאל ב לח) 'אתה הוא ראשה די דבא', כסף כנגד מלכות מדי דכתיב (אסתר ג ט) 'ועשרת אלפים ככר כסף', נחושת כנגד מלכות יון שהיא פחותה מכולם, 'ועורות רביעית נמשלה לעורות אילים מאדמים, שנאמר (בראשית כה כה) 'וצא הראשון אדמוני'. הבה ניתן לב ועינינו תחזינה נפלאות. הנה גם כאן קיימת חלוקה ברורה בין שלשת המלכויות הראשונות ובין מלכות אדם. כי הראשונות נמשלו כולן למיני מתכות, אלא שחשיבותן ופחתתן והולכת, מזהב לכסף ולנחושת. אולם מלכות רביעית נמשלה לעורות אילים מאדמים, אשר עינים אחר, ונעשו למכסה לאוהל.

עורות אילים מאדמים

מעורות אלו נלמדת מלאכת 'צובע' בשבת, שכן אילים אלו - שהם כבשים בני שנה ומעלה - לא היו אדומים מלידתם, אלא האדמו אותם. וכיצד היו עושים כן, **רש"י** (שמות כה ה) כתב כי לאחר עיבוד העורות היו צובעים אותם בצבע אדום. אך **בתלמוד ירושלמי** (שבת פ"ז ה"ב) אמרו שכבר בחייהם של האילים היו משרבטים אותם בצבע.

הנה כי כן, כשם שנמשלה המלכות הרביעית לחזיר, סמל לרקבון הפנימיות, כך גם כאן רומז העור האדום הצבוע יפה מבחוץ, לדבר שאין תוכו כבדו, אשר זהו ענין גלות אדום. וכל ענין הצביעה רומז למידת הצביעות, אשר עיניה אדם המכסה פשעיו באצטלא של צדקות, ומסתיר את פנימיותו האמיתית הרעה. משום כן נרמזו מלכות אדם משאר המלכויות, אשר הן נרמזו במתכות דוממות העמודות בצבען בכל עת, ואילו אדם נמשלה לעורות האילים הנעשים מאדמים על ידי צביעה, כי צביעותה היא כל מהותה.

כנגד זה, באים ישראל בקדושה ומשתמשים בעורות האילים הצבועים אדום כדי לכסות את המשכן, כיסוי לעומת כיסוי.

קרקפלו של רבי ישמעאל

על פי היסודות הללו נוכל למצוא פשר במעשה נורא המוספר בגמרא (**עבודה זה יא**): על מלכות אדם, אשר רומז גם הוא לענין הכיסוי, הפנימיות והחיצוניות. [ומעשה זה שייך גם כן לימי הפורים הממשמשים ובאים, למצות מחיית עמלק ולמנהג לבישת הפרצופין אשר עמדנו בו זה כמה וכמה פעמים].

וזה תורף הדבר.

אחת לשבעים שנה היו מביאים ברומי אדם שלם באבריו ומרכיבין אותו על גבי אדם חוגר הצולע על ירכו, ומלבישים את העליון בבגדי אדם הראשון, [אשר כבר נודע כי הם בגדי כהן גדול, (**מדרש תנחומא** (נובר) פרשת תולדות י"ב)].

את האדם השלם והחוגר היו הרומאים מעמידים ברחובה של עיר, ועל פני העליון היו נותנים מסכה, הנעשית מקרקפלו של רבי ישמעאל כהן גדול, הוא עור פניו.

וביארו המפרשים, כי ביקשו הרשעים לרמוז כי האדם השלם באבריו רומז לעשו הרשע, אשר אף כי היה רחוק מן השלימות, מכל מקום בגופו היה שלם, ואילו החוגר רומז ליעקב אבינו אשר נאבק בשרו של עשו, ומחמת כן נעשה צולע על ירכו.

גם מה שהלבישו לרוכב את בגדי אדם הראשון, באו בזה לרמוז למעשה נטילת הברכות, אשר אז הלבישה רבקה ליעקב את בגדי עשו החמודות אשר איתה בבית בגדים אלו ניתנו ליעקב כדי שיקבל את הברכות, אולם הם ביקשו לרמוז כי עדיין שייכים הבגדים לעשו, ואיתם גם הברכות. וכן אמרו חז"ל (**תלמוד ירושלמי מסכת מגילה פ"א ה"א**): "מהו 'החמודות', שהיה משמש בכהונה גדולה".

פורס טלפיז

הרי כאן דבר נורא ומכעים כל לב ישראל; לא די בכך

שהחריבו אותם רשעים את המקדש, ועשו כאחשוורוש שהיה גם הוא לובש את בגדי הכהן הגדול (ראה **מגילה יב**), עוד הסיפו חטא על פשע ההלביש על פרצוף הרשע את פניו הקדושות של רבי ישמעאל כהן גדול, מי שעמד בבית קדשי הקדשים, וזכה לכך שביקש הקדוש ברוך הוא ממנו לברכו, ואכן עמד ובירך "יהי רצון מלפניך שיכבשו רחמיך את כספק ויגולו רחמיך על מידותיך ותתנהג עם בניך במידת הרחמים" (ראה **ברכות ז**), ועוד פנים זה נטלו הרשעים והניחוהו על גבי אחד מבני עשו, כדי להוכיח בזה כביכול את שלטונם הגמור על בני יעקב.

ועוד האריכו שם בגמרא ובמפרשים בפרטי כל המאורע.

הרוגי מלכות

והנה, דבר נורא שכזה, ודאי לא על חנם נעשה, אלא מסובב כל הסיבות הוא אשר מבקש ללמדנו דבר בזה, אם כן יש לנו להתבונן כיצד נתעורר מזה ומה יש לנו ללמוד מכאן. הלא רבי ישמעאל היה אחד מעשרה הרוגי מלכות, **אֲרִזְי הַלְבָּנוֹן אֲדִינְי הַתּוֹרָה** כלשון הקינה לתשעה באב (סימן כ"א), אשר קיבלו כולם עליהם את הדין באהבה.

ראשונים יצאו ליהרג רבי ישמעאל ורבן שמעון בן גמליאל נשיא ישראל, וכאשר נהרג רבן שמעון **נְטַלּוּ רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל וְצָרַח עֲלָיו בְּקוֹל מֵר פְּשׁוּפֵר**.

לקול בכיו של רבי ישמעאל עמדה בתו של הקיסר בת הבליעל, וחמדה בליבה את תואר יופיו. אמר לה אביה הקיסר, כי אם את תואר פניו היא חומדת, יצוה להפשית את עור פניו מעליו, בעודו בחיים, וכך עשה, **"וְכִשְׁפָּאֵי מְקוּם תְּפָלִין צָרַח בְּקוֹל מֵר לְיוֹצֵר נִשְׁמַתוֹ"**. ואת עור זה חנטו הרשעים בשמן אפרסמון, כדי שלא תשתנה מראיתו.

גם לאחר שייבנו ישראל את בית המקדש, ישכון ה' בתוכם' - לשון רבים הכוללת גם את המשכן, אשר יהא קיים גם בזמן המקדש

ונשחת תמזור איל

והנה רבי ישמעאל - כהן גדול היה, ובתפקידו זה היה מקריב ביום הכפורים פרים ואילים, והרי איל הוא ממין הכבשים. ומלבד זה קשור האיל לשלושת האבות הקדושים, שהרי את האיל הנאחז בסבך בקרניו הקריב אברהם תחת יצחק בנו במעמד העקידה, ומקורנו נשמע קולו של הקדוש ברוך הוא במעמד הר סיני, ועתיד להישמע בקיבוץ גלויות (ראה **פרקי דרבי אליעזר פרק ל"א**), וכן מצינו את יעקב אבינו עוסק בכבשים (**בראשית ל מ**), **"וְהַקְּשָׁבִים הִפְרִיד יַעֲקֹב"**.

אם כן, את אותו הכבש הנעשה איל, אשר במקורו עומד לעבודת הקודש של אצל האבות הקדושים והן בבית המקדש, וכן במשכן השתמשו בעורו ונצבע באדום - מבקשים בני אדם בצביעותם ליטול מישאל.

זהב וכסף - צמר ופשתים

והנה, יש לדעת מה ענינו של אותו אדום. הנה בגמרא **במסכת בבא מציעא** בפרק 'האומנין' (דף ע"ח:) מצינו כי גם בגדי זהב נקראו 'אדומים'. שם מובא מעשה, באדם שאמר "אבזקת במילי דמלכא", כלומר, שישנם תולעי עש במשי של המלך. שאלוהו, האם בבגדי כסף או בבגדי זהב. ובזה ישנן שתי דעות בגמרא, יש אומרים שאמר כי התולעים נמצאות בבגדי הכסף, ומשאמר כי הרגוהו. ויש אומרים כי אמר שמצויית הן בבגדי הזהב, ועל כן הניחוהו.

ופירש **רש"י** שכלי כסף הם כלי פשתן, וכלי זהב הם בגדים הצבועים אדום. ומשום כך לשיטה שאמר שהיו התולעים בבגדי הכסף - הרגוהו, כי ידוע שאין העש אוכל כלי פשתן, ושקר ענה בפיו. אולם בכלי צמר הצבועים אדום והם כלי זהב האמורים, מצוי העש, לכן הניחוהו.

כמו כן מצינו במגילה (**אסתר א ו**): "חור כֶּפֶס וְתַכְלֵת אַחֲזוּ בַחֲבֵלֵי בּוֹץ וְאַרְגָּמָן עַל גְּלִילֵי כֶסֶף וְעֻמּוּדֵי שֵׁשׁ

מטות זָקָב וְכֶסֶף עַל רֻצְפָת בְּהַט נֶשֶׁשׁ נָדָר וְסֻחָרְתָּ". ומה הם אותם בוץ וארגמן - בוץ הוא פשתן, וארגמן הוא צמר הצבוע אדום.

והנה הכהן הגדול שמונה בגדים היו לו, בגדי לבן ובגדי זהב. ולקודש הקדשים היה נכנס בבגדי לבן בלבד, העשויים פשתן, משום שאין קטיגור נעשה סיניגור, שלא להזכיר את זהב העגל שנעשה בו חטא.

ומאחר ונתבאר כי צמר הצבוע באדום קרוי זהב, הרי לנו כי הזהב והאדום שניהם יש בהם מזכרת עוון, ושקשורים הם זה בזה.

לא יתחלו אחרים את כבודו

אמור מעתה, כי עורות האילים המאדמים רומזים על גלות אדם, אשר אנשי אותה אומה הרשעה היו אלו שלקחו את עור פניו של רבי ישמעאל, עשאוהו כמסכה וחנטוהו בשמן אפרסמון.

ולפי זה יש לומר, כי בדווקא לובש הכהן בגדול ביום הכפורים בגדי לבן, כפירושו של רש"י שאין העש שולט בהם, והוא רמז לכל כוחות הרע שאין להם שלטון ביום הקדוש. ועל כן, בהיות רבי ישמעאל בקודש הקדשים, משמש בבגדי לבן לפני ולפנים - ביקשו הקדוש ברוך הוא שיברכו, כי בברכה זו לא יוכלו החיצונים להזיק ולפגוע. ואין כוחם אלא בעור הצבוע, החלק החיצון אשר נטלו לעצמם מרבי ישמעאל כהן גדול, אך בפנימיות אין להם שום כח, וגם רבבי ישמעאל לא שלטו בחלק הפנימי שבו.

פרדתו של מלך

והנה **בתוספות** בכבא מציעא שם פירשו פירוש אחר בהאי 'מילתא', וכתבו כי יש הגורסים 'מולתא', ופירושו פרדס, וכן גורסים 'בטלי כסף או בטלי זהב', היינו ששאלוהו האם ראה בפרדס פרדות לבנות או פרדות אדומות. ור"י שם דוחה כי בלשון ארמי אין הפרדות נקראות 'טלי' אלא 'כודנייתא'. אך על כל פנים, יש מרבותינו בעלי התוספות שפירשו כן.

והנה, מצינו (**סנהדרין צה**) כי מלך ישראל היה רוכב על פרדה. הרי מבואר כי הפרדה שייכת למלכות בית דוד ולגאולתן של ישראל.

עני זרוכב על חמור

ויש לקשר הדברים עם מה שדרשו חז"ל על משיח צדקנו ואמרו (**סנהדרין צח**). כי אם לא יזכו ישראל יבוא המשיח עני זרוכב על חמור.

כי הנה מקור הפרדה מן הסוס והחמור, והחמור הוא החלק הנמוך שבפרדה. המלך רוכב על הפרדה, הכלולה מן החמור ומן הסוס, ואף כי יש בה את הבחינה השפלה הרמוזה בחמור, מכל מקום יש בה גם את בחינת הסוס, שהיא בחינה גבוהה יותר, כמו שכתב **רבינו בחיי** (**בראשית ב ט**) שנקרא שמו 'סוס' על שם שהוא שש וצוהל, ויש בו כח לשינוי גוונים ולשמחה (וראה צרור המור פרשת שופטים).

אם כן, אם יזכו ישראל - יבוא המשיח עם ענני שמיא, שהיא הבחינה הגבוהה.

אך אם לא יזכו, אז לא תהא לו למשיח את בחינת הסוס הגבוהה, ומתוך שני חלקי הפרדה של מלך ישראל ישאר ביזו רק חלק החמור, הנמוך והחומרי.

אכן, לעומת הפרדה הסוס והחמור, אשר עינים תלוי במלכות בית דוד ובמשיח בן דוד, שייך האיל אל הכהן הגדול, אל עבודת הקרבנות ואל המשכן המכוסה בעורות אילים מאדמים.

חסרון המישה דברים בבית שני

והנה, בראשית דברינו עמדנו על כך כי על אף שלא היה המשכן קיים בזמן המקדש, מכל מקום לא בטל, וביקשנו לדעת מהו חלק המשכן אשר מתקיים גם בבית המקדשות.

פתחה להאי פרשטא, אלו הם דברי הגמרא (**ימא כא**): בדבר החילוקים שבין בית ראשון ובית שני: ארון וכפורת וכרובים, אש, ושכינה, ורוח הקודש, ואורים ותומים. את הארון הצניע יאשיהו המלך, אשר גנז יחד עמו את צנצנת המן, וצלוחית שמן המשחה, ומקלו של אהרן ושקדיה ופרחיה, וארגז ששגרו פלשתים דורון לאלקי ישראל. וטעם שגנזו משום ששמע מן הנביאים כי עתידים ישראל לירד בגלות, ולא רצה שילקחו כלי הקודש הללו אל ארץ בבל (**שם נב**). ומלבד

זה לא היתה האש יורדת על גבי המזבח, ולא שרתה השכינה בבית השני, וגם רוח הקודש ואורים ותומים לא שימשו בו.

כל זאת דרש רב שמואל בר אינאי מן הפסוק (חגי א ח) "עלו הָהָר וְהִבֵּאתֶם עִץ וְגִבְנֵי הַבַּיִת וְאֶרְצָהּ בַּזָּבֻחַ וְאֶכְבְּדָהּ", שתיבת 'אֶכְבְּדָה' כתיבא חסרה ה', משום ה' דברים שחסרו בו.

בבית המקדש הראשון עמדו הנביאים, ושרר לעיני כל קשר קרוב וגלוי בין ישראל לאביהם שבשמים. כך היה כבר במעמד הר סיני, עליו ירד ה' לעיני העם, וכאן בעולם הזה - עולם העשייה - נראתה התגלות השכינה. וכך היה במשכן - "וְשִׁכְנֹתֶיךָ יָתוּבָה" (שמות כה ח). ולאחר מכן שרתה השכינה בבית המקדש הראשון, ואף כי לא היה זה באותה המדרגה שבה שכנה במשכן, מכל מקום היתה למעלה למעלה ממה שהיה לאחר מכן בבית המקדש השני.

השראת השכינה באה לידי ביטוי בארון הברית אשר שכן בבית הראשון, ועליו עמדו הכרובים, ואילו בבית השני עמד בית קדשי הקדשים ריק, רק אבן שתיה היתה שם מימות נביאים ראשונים.

השראת השכינה בבית ראשון

בביאור הדבר כתב רבינו המהר"ל זיע"א (נצח ישראל פרק ד), כי זהו גם הטעם הפנימי לכך שבית המקדש הראשון חרב מחמת ג' עבירות חמורות שהיו בישראל - עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים, ואילו בית המקדש השני נחרב מחמת שנאת חינוס (ראה יומא ט).

כי הנה, בבית הראשון שרתה השכינה באופן מיוחד ונעלה. [וכפי שמביא רבינו האור החיים הקדוש כמה פעמים (בראשית מו ד ועוד), כי מעלות מעלות ישנן בהשראת השכינה]. ומשום כך, חרב הבית הראשון בזמן בו כבר לא היו ישראל ראיים להשראת השכינה, וזהו על ידי ג' עבירות חמורות, שכולן נאמר בהן 'טומאה', וקצר המצע מהשתרע. ועל ידי זה באמת נתעלתה השכינה הקדושה לעליונים, ושוב לא שרתה בישראל במדרגה זו גם לאחר שנבנה הבית השני.

אחדות ישראל המבקשים פני שכינה

לעומת זאת, בימי הבית השני היו ישראל מתאחדים על ידי בית המקדש, בהיות להם מקדש אחד וכנה גדול אחד, וכל זמן שהיו שלמים ברוצן זה זכו שיעמוד הבית. אולם כאשר פשתה שנאת חינוס ביניהם ונעשה פירוד - מיד נחרב הבית, כי מלכתחילה היה סוד כוחו תלוי באתערותא דלתתא ובישראל המתאחדים ביניהם, ולא בהשראת השכינה בהאמה מלמעלה.

בית המקדש הראשון - ענינו הקרבה המיוחדת והקשר האמיתי של קודשא בריך הוא עם כנסת ישראל, אשר משך מאות בשנים המתין הקדוש ברוך הוא וצדיקה לכך שיקיימו ישראל את חלקם בחיבור זה. אולם רבים מן המלכים אשר עמדו בישראל עבדו עבודה זרה והכשילו בה גם את המון העם, ומנעו אותם מן העלייה לרגל ומעבודת הקרבנות. ומלבד זה היה גם הפירוד בין השבטים, בין מלכות ישראל ומלכות יהודה. ורק כמה מלכים מעטים עבדו את ה' בצדק. אולם הבית השני נבנה מלכתחילה בכח רצונם של ישראל, מן המקום הפנימי שבו ביקשו לקשור עצמם עם הקדוש ברוך הוא, וממילא נתן להם ה' כפי רצונם. אף משאל היה הרצון שלם ולא באחדות - שוב לא היה מקום לקשר, ביקשתיהו - ולא מצאתיהו.

צפון ודרם

הנה גם כאן רואים אנו את אותו המהלך, בחילוק שבין פנימיות וחיצוניות. בבית המקדש הראשון היה קשר פנימי, ועסק העבודה היה בפנימיות. על כן, אף כי כלפי חוץ נכשלו ישראל בדורות ההם בחטאים קשים וכבדים, מעלתם בפנימיות היתה גדולה ביותר, "טובה צפורנן של ראשונים מכריסן של אחרונים", אף כי בצפורנן - היינו בחיצוניות - היה נראה כי חוטאים הם בחמורות שבחמורות.

מבית ומוחוץ תצפנו

על פי היסודות הללו, נוכל למצוא תירוץ לקושיה במשנה במסכת מידות.

הנה הבאנו מדברי הרה"ק מהוסיאטיץ, כי דרכם של חסידים ואנשי מעשה לדרוש את ה' בפנימיות לכל הפחות כמו בחיצוניות, וגם במקום הנסתר מעין רואים

טורחים בו ומקשטים אותו.

ולכאורה ישנם סימוכין לזה מפרשתנו, בה נאמר (שמות כה יא) כי יש לעשות את הארון מעץ, ולצפותו מצפה מבית ומחוץ, וכפי שאמרנו חז"ל (יומא עב: הובא ברש"י על אתר) כי שלושה ארונות היו, חיצון של זהב ולפנים מלא של עץ ופנימי גם הוא של זהב. ומצא כולו מצופה זהב. כי חלקו הוא הארון מכל הכלים אשר אינם מצופים זהב אלא מבחוץ, משום שבארון שוכנת התורה ובו נמצאים הלוחות, וזהו רמז לתליד חכם שצריך שיהא תוכו כבדו (וראה רבינו בחיי שם).

וכן כתב המהרש"א (חידושי אגדות, יומא שם), בטעם עשיית הארון האמצעי של עץ, כי האדם עץ השדה, והוא רומז לאדם עצמו ולעבודתו, אולם בכח העבודה נעשה מצופה זהב, וציפוי זה עליו להיות מבפנים כפי שהוא מבחוץ.

חסרון הזהב אחורי הדלתות

ויש להקשות בזה, מן המשנה במסכת מידות (פ"ד מ"א) שם שנינו כי כל הכתלים של בית המקדש היו טוחים בזהב, אולם עובי הכותל של פתחו של היכל היה שש אמות, וחלק זה לא היה מצופה זהב. וכאשר היו הדלתות נפתחות, היו הדלתות מכסות את הקיר שמאחוריהן, ומשום כך לא הוצרך לציפו, שכן לא היה חלק זה של הכותל נראה בפתיחת הדלתות.

וזהו לכאורה שלא כפי היסוד שנתבאר, כי יש לקשת את הפנימיות כמו את החיצוניות.

רפידת זהב

אך הנה איתא במדרש, כי דבר זה לא היה אלא בבית שני, אולם בבית הראשון היה גם הקיר שאחורי הדלתות מחופה זהב. וכלשונם (במדבר רבה י ב, ודומה לזה בשו"ת" ג): "רפידתו זהב" (שיר השירים ג י), תני שכל הבית היה נטוח בזהב חוץ מאחורי הדלתות, אמר רבי

עזרות האילים המאדמים רומזים על גלות אדום, אשר אנשי אותה אומה הרשעה היו אלף שלקחו את עזר פניו של רבי ישמעאל, עשאוהו כמסכה והנטוהו בשמן אפרסמון

איבו, מתניתין בבבין שני, אבל בבנין ראשון אפילו אחרי הדלתות."

רואים אנו כאן חילוק עצום בין בית המקדש הראשון לשני בענין הפנימיות. עד אשר בראשון גם החלק שאינו נגלה לעין לעולם, היה עשוי זהב טהור, אולם בבית שני לא זכו ישראל לפנימיות טהורה, ובא הדבר לידי ביטוי גם בכתלי בית המקדש.

אתערותא דלעילא ואתערותא דלתתא

מעתה, בין בנין מה טעם חסר הארון מישראל בבית שני. כי מעלת הפנימיות - היא היא סמל הארון, העשוי עץ שהוא סמל לאדם, ומצופה זהב מבית ומחוץ, כולו טהור.

ולפי מה שביארנו את דברי המשנה, נראה כי בית המקדש עצמו חל בו שינוי זה בין בית ראשון לשני, וציפוי הכתלים היה בו משום ביטוי לחילוק ביניהם, האם נעשה גם לפנימיות או רק לחיצוניות. והן הן דברי המהר"ל, כי בבית הראשון כביכול 'נאחז' הקדוש ברוך הוא בכל קורטוב של חלק טוב בישראל, והשרה בו את שכינתו גם עם כל החטאים שהיו בו. אולם בבית השני נתבען ישראל לעשות את עיקר העבודה בעצמם, כדי שעל ידי עבודתם ישיגו השגות עליונות. ואכן פעלו ישראל בכל כוחם, ובפרט בעמל התורה הקדושה, וכל התורה שבעל פה אשר בידינו יסודה מימי בית שני, בהם עסקו התנאים הקדושים בבירור דיניה והלכותיה. וגם לאחר החורבן מסרו ישראל נפשם על התורה, כמו שעשו עשרה הרוגי מלכות ושאר התנאים, ועל ידי זה זכו להשראת השכינה במידת מה.

צורת אש המערכה

והנה בגמרא ביומא שם (דף כא:) נתבאר חילוק נוסף בין בית ראשון לבית שני, שאמרנו שם כי בבית ראשון

היתה אש המערכה רבוצה כארי, ועל בית שני העיד רבי חנינא סגן הכהנים שהיתה רבוצה ככלב. ועוד, שלא הועילה אש זו לאכילת הקרבנות, והוכרחו להביא מן ההדיוט, מה שאין כן בבית ראשון שלא הביאו מן ההדיוט אלא לשם מצוה, אך באמת די היה באש שמן השמים.

ויש לעמוד על סוד הדבר.

רביצת האש בשעת המסעות

והנה בפרשת במדבר (במדבר פרק ד) מצוה התורה הקדושה על כיסוי כלי המשכן בשעת יציאת בני ישראל למסעיהם, ושם נאמר (פסוק ג) "וְדָשְׁנוּ אֶת הַמִּזְבֵּחַ וּפְרָשׁוּ עָלָיו גִּבְדֵי אֲרָגָמִן". וכתב על זה רש"י שם: "ואש שירדה מן השמים רבוצה תחת הבגד כארי בשעת המסעות, ואינה שורפתו, שהיו כופין עליה פסכתו של נחשת".

ופירש רבינו המהר"ל זיע"א (גור אריה שם), כי רביצת האש כארי היתה למען לא תבקע מן הצדדים ותצא ממקומה שתחת הפסכתו, כי דרך האש תמיד להתנועע, ומה גם בשעת המסעות שגוברת תנועתה יותר, ובכך היתה יוצאת ממקומה. אולם עתה שהיתה רבוצה כארי לא זזה ממקומה.

אם כן, רביצת האש כארי בבית ראשון - כבר מזמן המשכן היתה, ונותר הדבר לדורות בבית המקדש. ובזה מתקיים הפסוק 'ושכנתי בתוכם' - לשון רבים, רמז כי גם בבית המקדש הראשון שרתה שכינה כדוגמת המשכן, וחלק מן המשכן נותר למשמרת בבית המקדש - היא האש הרבוצה כארי.

כחונה ומלכות

והנה, דווקא רבי חנינא סגן הכהנים הוא שבא והעיד על אופן רביצת האש בבית שני. ויש לקשר הדבר עם מה שנספק בשלחן ערוך הלכות תעניות (אורח חיים סימן תקפ"ט), כי בכ"ה בסיון נהרגו רבן שמעון בן גמליאל ורבי ישמעאל ורבי חנינא סגן הכהנים. וממה שנסמך רבי חנינא אל השנים הראשונים שהיו מעשרה הרוגי מלכות - משמע כי גם הוא מת עמהם. ואכן יש בזה מחלוקת בין המדרשים שמונים את עשרת הרוגי מלכות, יש שמונהו בין עשרה הרוגים ויש שהשמיטוהו והכניסו אחרים תחתיו.

ימי חיי רבי חנינא סגן הכהנים חלו בסוף ימי הבית השני, בשנים שקודם החורבן. וכפי שזכה לשמש בעבודת בית המקדש, כך גם רוב מאמריו אמורים לענין עבודת הכהנים בבית המקדש. ומדברי השלחן ערוך אנו באים לקשר שבין רבי חנינא סגן הכהנים ובין רבי ישמעאל כהן גדול, האוחז בעזרות האילים המאדמים - בעבודת בית המקדש, וכן עם רבן שמעון בן גמליאל נשיא ישראל, הממשיך את מלכות בית דוד. כי על כולם נקבע יום תענית אחד.

אריה וכלב

כי רביצת האש כאריה בבית הראשון באה לבטא את השראת השכינה במקדש, כי ה' אלקיך אש אוכלת הוא, וכפי שהאריה מלך החיות הוא, וכולו אומר כבוד, כך גם השראת השכינה בישראל היתה בתוקף ובגלוי.

לעומת האריה, הכלב אין כוחו גדול, אלא שנאמן הוא לבעלי שורו וישמר את ביתו במסירות, ונובח לעומת כל הבאים בשעריו. ובדומה לזה היתה האש בבית שני רבוצה ככלב, כי היתה השכינה שורה בישראל כפי מידת מה שפעלו בעצמם עבור כך, ומן השמים היו שומרים עליהם במידה זו.

אכן בבית המקדש הראשון היתה האש בבחינת 'כָּרַע רֶכֶּץ קָאָרְיָה וְכִלְבִּיא מִי קִימְנֵו' (בראשית טו:), ולא היה באפשר להוציאה ממקומה, וכך היתה רבוצה אפילו בשעת המסעות, כשכלי נחושת עומד עליה מלמעלה.

תפילת אסתר

והנה עומדים אנו עתה בראשיתו של חודש אדר, ולפי האמור נוכל לבאר את דברי הגמרא (מגילה טו:) על אסתר המלכה: "ותעמד בחצר בית המלך הפנימית" (אסתר א. א.) אמר רבי לוי, כיון שהגיעה לבית הצלמים - נסתלקה הימנה שכינה, אמרה (תהלים כב ב) 'א-לי א-לי להמ עזבתני', שמא אתה דן על שוגג כמזיד ועל אונס כרצון. או שמא על שקראתיו כלב, שנאמר (שם פסוק כא) 'הצילה מחרב נפשי מיד כלב יחידתי'. חזרה וקראתו אריה, שנאמר (פסוק כב) 'הושיעני מפי אריה'."

יש לתמוה, מהי התביעה על אסתר אשר קראתו לאחר שגילה, ועל שום מה הוצרכה לתקן דבריה ולקוראו אריה.

הכלבים עזי הנפש

כמה ביאורים נוכל לבאר על דרך המוסר, אך באמת יש כאן עומק לפנים מעומק.

הקדוש (תיקוני תהוה הקדוש תקונא עשרין וחד ועשרין, דף סב:) שם אמרו, שאם זכאים ישראל בקרבנם - יורד דיוקן של אריה ומקבל את הקרבן, ואשו אוכלת את הקרבן, ומיכאל שר ישראל אשר דרגתו בחסד הוא המקבל. אך אם לא זכו, הרי זה כבשר בשדה טריפה, אשר לכלב תשליכון אותו, ואז יורד דיוקן של כלב ומקבל את הקרבן.

הרי מבואר כאן, כי זו היתה תפילתה של אסתר המלכה, כאשר סברה כי עומדת היא בדיוטא התחתונה ואינה ראויה להשראת השכינה, עמדה והתפללה להינצל מאותו דיוקן של כלב הרומז לכוחות הרע.

והנה איתא בגמרא (ברכות ג.) כי במשמרת השניה של הלילה ניעורים כוחות אלו המשולים לכלבים, הני כלבין דחציפין הצווחים בשערי הגיהנום וממתנינים לנשמת הרשעים היוצאת מן העולם. וכן עמלק נמשל לכלב (ראה רש"י שמות י"ח).

אכן, דווקא משום היות הכלב שייך לכוחות הרע, הועמד מן השמים לשמירה, כפי ששומר הכלב בעולם הזה על הבית ועל הצאן. ובספח"ק **שומר אמונים** (פרק ז') כתב, כי בצאת הנשמה מהעולם הזה שומרים כלבים וחיות רעות על הדרכים. אך אם הנשמה זוכה, מציל אותה הקדוש ברוך הוא מן הכלבים עזי הנפש, ובזה היא ניצולת גם מן החיות הרעות.

ועל זה אמרה אסתר 'הצילה וגו' מיד כלב יחידתי', והוסיפה ואמרה 'הושיעני מפי אריה', כי ביקשה להינצל מאותם הכלבים.

ואכן, כל החיות הללו הנזכרות היושבות בשערי גיהנום, צריכים סיוע גדול כדי להינצל מידן. ועל זה אמרו בזהר הקדוש כי יש כאן שני מושגים, האריה והכלב.

נאמנות הכלב

וכאשר באים אנו להשוות שני מושגים אלו לעניננו, הרי הכלב מסמל את כל הרע שבעולם, ומאידך תכונתו להיות נאמן לבעליו. ובירושלמי (תרומות פרק ח הלכה ג.) הובא מעשה נורא על נאמנות הכלב, כי פעם אחת חלבו רועי הצאן את בהמותיהם, ובא נחש לשנות מן החלב והטיל ארסו שם, וראהו כלבים של הרועים, והם לא ראו. וכשבאו לשנות מן החלב נבח הכלב לעומתם כדי שלא ישתו, אך הם לא הבינו כי לטובתם הוא נובח, ושתו ומתו (ע"פ ביאור הפני משה שם, וראה במפרשים שפירשו בע"א).

מעתה לפי לומר כי יש כאן רמז לכל עניני האדם בעולם הזה. הרי אין הקדוש ברוך הוא מבאי סתרים על האדם לחינם חלילה, אלא כדי לנקותו ולטהרו מחטאיו. וזהו בבחינת כלב, הנובח ונושך, אך בזה גופא הוא שומר את אדם מכל פגע. הכלבים עזי הנפש המה, ואין אנו חפצים שיתקבל קרבנו על ידם, אך בדלית ברירה מבאיים אנו את הכלב על מנת שישמור עלינו. וזו היתה בחינת אש המזבח בבית השני, השומרת את ישראל. אך כשם שאותם רועים לא הבינו כי מבקש הכלב לשומרם, כך גם היו ישראל מבעטים ביסורים, וכשם ששם היה רעל בחלב, כך היו מעשיהם מורעלים ורקובים מתוכם. וכדי להורות להם על טעותם, נמסר להם הדבר באופן כל כך נורא וקשה, במה שניטל מהם האיש הגדול בחינת אש בתוכם, בעל הנשמה הגבוהה ורוח הקודש נשגבה - הוא רבי ישמעאל כהן גדול, אשר זכה למעלה נוראה ועצומה, שהקדוש ברוך הוא בעצמו ביקש את ברכתו.

אכן, לא היה להם הרשעים שלטון בפנימיותו הטהורה של רבי ישמעאל, אלא בקרקפלו, שהוא העור, החלק החיצוני שבגוף. והריגתו היתה בבחינת נשיאת ראש בני ישראל, אשר עד עתה היה הוא הצדיק שומר עליהם כאש על המזבח הנדמית ככלב בבית השני. זהו ביאור החילוק בצורת האש בין שני בתי המקדשות.

מיני תרומת המשכן - כנגד מעלות הקדושה

אלו הם דברי הגה"ק ה'בבא סאלי' זיע"א אשר הזכרנו בראשית אמרינו, כי המשכן כולל בבתי המקדשות. כי כשם שבבתי המקדש ניכרת ירידת הדורות, כך היו מינים שונים במשכן כנגד ירידות אלו.

וכך אמרו חז"ל (ילקוט שמעוני פרשת תרומה רמז סג): "וזאת התרומה וגו', מלמד שהראה הקדוש ברוך הוא למשה שלש תרומות, אחד של משכן ואחד של מקדש ראשון ואחד של מקדש שני, שנאמר 'זהב וכסף ונחשת', 'זהב' כנגד משכן שעשה משה, שהיה חביב על הקדוש ברוך הוא כזהב. 'וכסף' זה מקדש ראשון שבנאו שלמה, דכתיב בו (דברי הימים ב' ט) 'אין כסף נחשב בימי שלמה למאומה'. 'נחשת' זה מקדש שני שחסר ה' דברים, ארון כפורת וכרובים אשר ורוח הקדש".

על מדוכה זו עמד גם הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל בספרו **'חכמת התורה'**, לבאר מה ענין בתי המקדשות אל תרומת המשכן.

וביאר, כי זכות גדולה נצרכת לישראל כדי שישרה הקדוש ברוך הוא את שכינתו למטה, ואין להשוות את זכותו של משה רבינו עם זכויות דוד ושלמה, וקל וחומר שלא נוכל להשוות את הצדיקים הללו עם בוני הבית השני. ומשום כך, מלכתחילה ציוה הקדוש ברוך הוא על שלוש תרומות, כי אלמלא כן לא היו יכולים להמשיך את קדושת המשכן לדורות. לבית הראשון והשני.

זה טעם הדבר שתרומת השקלים נועדה לאדנים, אשר הם יסוד המשכן, ומהם היו גם יסודות המקדשות.

בבית הראשון כביכול 'נאחז' הקדוש ברוך הוא בכל קורטוב של חלק טוב בישראל, והשרה בו את שכינתו גם עם כל החטאים שהיו בו. אולם בבית השני נתבעו ישראל לעשות את עיקר העבודה בעצמם, כדי ששלל ידי עבודתם ישיגו השגת עליונות

הדרך לבנין המקדש

עלה בידינו, כי תכלית בית המקדש הראשון היתה להשראת השכינה כרצון ה' יתברך, ואילו תכלית בית המקדש השני היתה לחבר את בני ישראל יחד, במניעת המחלוקות והבמות שהיו בבית הראשון.

ומשום כך, כאשר גברה יד המקטרגים ונצחו הרומאים את ישראל והחייבו את המקדש, נשתלחה ידם גם ברבי ישמעאל כהן גדול, ההולך בדרכו של אהרן, אוהב שלום ורוחץ שלום. וכדי שנזכה אנו לבנין בית המקדש עלינו לילך בדרך זו, להיות אוהבים זה את זה ולהתחבר זה לזה, כדי שנוכל לזכות להשראת השכינה.

ובזה מתיישבת קושייתנו דלעיל, היאך יתכן שנחבר בית המקדש השני בעטיה של שנאת חינום, וכי שונה שנאת חינום שלשלושת העבירות החמורות. אך אמנם, לא נכשלו ישראל בחמורות אלו בבית שני, אולם השראת השכינה פסקה מאיתם, כי כל תכלית הבית היתה לעבודת בני ישראל יחד, והיתה האש רבוצה ככלב לשומרם, וכאשר נפרדו דרכיהם שוב לא היה מה שישמור את בית המקדש בידם.

באש אתה עתיד לבנותה

אכן אמרו חז"ל (תנחומא כי תשא יג): "אמר הקדוש ברוך הוא, בעולם הזה עשיתם משכן ומקדש שהיו בחומה, ולעתיד אני אבנה את בית המקדש ותהיה מוקפת בחומת אש, שנאמר (זכריה ב ט) 'ואני אהיה לה גאם ה' חומת אש'".

ועוד אמרו (בבא קמא ס:) "אמר הקדוש ברוך הוא, עלי לשלם את הבערה שהבערתי, אני הציתי אש בציון, שנאמר (איכה ד יא) 'וצית אש בציון ותאכל יסודותיה', ואני עתיד לבנותה באש, שנאמר (זכריה ב ט) 'ואני אהיה לה... חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה'".

מצות בנין המקדש

מדברי חז"ל הללו מבואר כי את בית המקדש השלישי יבנה הקדוש ברוך הוא בעצמו, ולא יעסקו ישראל בבנינו. אולם מאידך מציינו חז"ל (ירושלמי מגילה פרק א הלכה יא) שדרשו על הפסוק (שיר השירים ד טז) "עורי צפון ובואי תיכון" וז"ל: "לכשיתעוררו הגליות שהן נתונות בצפון ויבואו ויבנו בית המקדש שהוא נתון בדרום". משמע שיבנה בית המקדש על ידי מלך המשיח העומד בצפון ויגאל שם את ישראל. וכן פסק הרמב"ם (מלכים פ"א ה"א): "המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה, ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל".

אם כן אין אנו יודעים האם יבוא המשיח ויבנה את בית המקדש, או שירד בנוי באש מן השמים. ואמנם, אנחנו לא נדע את מציאות הדברים עד שנזכה להם בפועל במהרה, אך מהו הביאור בדברי חז"ל, האם מדרשים חלוקים יש כאן.

הבית השלישי - כלול מכל הקודמים לו

אך באמת, אחר שנתבארה העבודה המוטלת עלינו כדי שנזכה לבנין בית המקדש, מבואר כי אין כאן סתירה כלל. שכן, כדי שנזכה לדבר, שירד לנו בית המקדש באש מן השמים - צריכים אנו לעמוד בעצמנו ולעסוק בעבודה המביאה לידו כך. כי אחר שבנה שלמה את בית המקדש הראשון אשר שכנה בו השכינה באתערותא דלעילא, אמר ה' לשכון בערפל, ולמרבה הצער היה צורך לסלק את שכינתו לעליונים. ושוב באו ישראל בכוחות עצמם להתחבר זה לזה למען בנין המקדש, וגם עתה לא יכלו לאחוז עצמם יחד, ונחרב בית המקדש בשנית.

ועתה, כאשר מגיע תיכף זמנו של הבית השלישי להיבנות - יהיה מורכב משני החלקים גם יחד, כי בית המקדש ירד מלמעלה על המעשים שיעשו ישראל למטה. יהיו בו חלק רוחני יחד עם חלק גשמי, והחלק הגשמי יעשה מכח מעשיהם של ישראל, ויבא המשיח ויבנה ככח תורתם ומצוותיהם של ישראל.

כאשר נזכה בעז"ה לראות בעינינו את בנין בית המקדש השלישי, לא נאמין למראה עינינו, לשילוב המופלא אשר עתיד להיות בו בין מעשיהם של ישראל למה שנעשה בידי שמים. באותם הימים יזכו ישראל לקיים את התורה מעושר, אך מלבד זה יראו את המקדש שייבנה על ידי כח התורה שעסקו בה ובמצוותיה ובכח התפילות שהתפללו. אז נוכל לראות את אבני הבנין הבאים בכח מעשינו, וכפי שאת המשכן לא היה באפשר להעמיד באופן אחר.

באים בכח מעשיהם

כדברים האלה כתב בספח"ק **עריב נחל** (פרשת שלח דרוש ג, וז"ל: "כי בית המקדש שיבנה במהרה בימינו יבא מן השמים בית אש, וזה הבית המקדש אנו בונין תמיד, וכל ישראל יש להם חלק בו, ובכל תורה ובכל מצוה נבנה קצת בנין באותו בית המקדש". אלא שכתב שם כי אמנם לפי רוב מעשי הצדיקים ראוי היה כבר בית המקדש להיבנות, אך מה נעשה שאחד בונה ואלף סותרים, כי בעבירות נחרב הבנין).

כיוצא בדבר סיפר הרה"ק **רבי נפתלי מראפשיץ זיע"א** כי שמע מן הרה"ק **רבי אלימלך מליז'ענסק זיע"א** שעשה עליית נשמה וראה מלאכים נושאים את כלי המקדש, ואמרו לו כי אלו הם הכלים שזכה להוציא מן הגלות.

אם כן, צדיקי עליונים וראים בעיניהם את הבית הגדול הנבנה בכח מעשיהם, ועל ידי זה ירד בשלימות לישראל. אולם אנו צריכים לעסוק במלאכת הבנין ולבנות את בית המקדש בתורה ומעשים טובים.

זוהי העצה ואין בלתי; להתפלל לאור הגאולה שתבוא במהרה, ולבקש מאת ה' יתברך כי במהרה יחישנה.

בראשית חודש אדר אנו עומדים, חודש שבו מרבים בשמחה. זהו הזמן לעמוד ולהתפלל למי שעשה לנו ניסים בימים ההם, שנזכה לראות את הניסים גם בזמן הזה, ונצעק בכוונה עצומה בדביקות ובהשתוקקות, למען נזכה לראות בקרוב בבית הגאולה השלימה, ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, במהרה בימינו אמן.

ספרי היהלום

מרגליות יקרות ואבני חושן,
פנינים נפלאים וסיפורי צדיקים
דברי הגות ורעיון
מאוצרות תורת החסידות
עשובצות זהב ועסודרות
משוערוי ושיחותי של
רבי מנחם מענדל פערנץ שליט"א
פרשת תרומה

שבת קודש
אכסוף נעים שבת
בקדושת השבת וסגולתה

בגימטריא שלשים ואחת. זהו שאנו אומרים 'א-ל מלך יושב על כסא רחמים', כי בא-ל שעות אלו שמשעה ששית בערב שבת ועד למוצאי שבת, יושב הבורא על כסא רחמים. מהעובדה שמצא רבנו האריז"ל רמז לתוספת שבת בתפלת 'אל מלך יושב על כסא רחמים' הנאמרת בעתות תשובה וימי רצון, יש להסיק כי אף יום השבת זמן מסוגל הוא לתשובה ולתיקון המעשים, ורמז יש לכך מדין תוספת שבת הגלמוד במסכת ראש השנה (ט) מדין תוספת יום הכפורים בו נאמר לישראל (במדבר יד כ) 'סלחתי כדברך'.

ידי ממהרה

ועל פי זה נבוא להעמיק עוד בשייכות יום השבת ליום הכפורים. לאחר שחטאו ישראל בעגל ושוב בתשובה לפני הבורא, הם עמדו וצפו לבשורה על קבלת תשובתם וחזרת השראת השכינה, שבאה לידי ביטוי בציווי על הקמת המשכן. אחרי מתן תורה עלה משה רבנו למרום לארבעים יום לקבל את הלוחות, אך כאשר ירד מן ההר וראה את העגל ואת המחולות שבר את לוחות הברית לעיני כל ישראל. לאחר מכן עלה בשנית לשמים למשך ארבעים יום, ולבסוף בראש חמש אלול עלה בשלישית, וימים אלו היו בני רצון ופיסו, עד שבסופם, ביום הכפורים, נענה לו ה' יתברך ואמר 'סלחתי'. ומיד למחרת יום הכפורים הקהיל משה את בני ישראל אליו, ואמר לפניכם את ציווי ה' על המשכן.

ועוד קודם שהורה להם להביא מנדבתם למלאכת הקודש, הקדים להם את מצות השבת. כמו שנאמר (שמות לה א-ג) 'ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אתם. ששת ימים תעשה מלאכה ובוים השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה'. כל העשה בו מלאכה יומת'.

רק לאחר מכן נאמר (שם פסוקים ד-ה) 'ויאמר משה אל כל עדת בני ישראל קחו לאמר זה הדבר אשר צוה ה' לאמר. מאתכם תרומה לה' כל נדיב לבו יביאה את תרומות ה' זהב וכסף ונחשת'. ופסוקים אלו נאמרו למחרת יום הכפורים, כשירד משה מן ההר, וכפי שפרש רש"י. הקדים הכתוב אזהרת שבת לציוי מלאכת המשכן, לומר שאינה דוחה את השבת. הרי לנו שקיים קשר בל ינתק בין שבת ליום הכפורים, אשר מחמתו נצטוו

המשך בעמוד ב'

פיסעים בו פסיעה קטנה

ביררו חכמים את הלכות תוספת שבת, אימתי יכול אדם להוסיף מחל על הקודש. במסכת ברכות (נז) ספר על האמורא הקדוש רב שהזדמן לביתו של אדם ששמו 'נביא' שהתפלל את הפלת ערבית של ליל שבת מבעוד יום, ומכאן למדנו שיכול אדם לקבל על עצמו את קדושת השבת טרם תשקע החמה. הדגיש על כך רבנו יוסף קארו בחיבורו 'בית יוסף' (או"ח סי' רסז, וסוף סי' תרעב), כי רק מזמן פלג המנחה אפשר להתפלל ערבית, ולא קדם לכן.

ואם אמנם מצד ההלכה אין אדם יכול לקבל על עצמו שבת מחצות היום ואילך, אלא רק מזמן פלג המנחה. לגבי קדושת השבת מצאנו בדברי רבותינו שחופפת היא על האדם כבר מחצות יום הששי, ויכול האדם להחילה על עצמו כבר בשעה זו.

כך כתב הרב הקדוש רבי שמואל מסוכטשוב ז"ע בספרו 'שם משמואל' (לך לך תרעה), כי שלושה זמנים יש ביום: ערב, בוקר וצהררים, ושלושה זמנים אלו מסמלים שלשה פרקים במעבר בין העולם הזה לעולם הבא, כי אי אפשר שיעברו ישראל מעולם של שעבוד מלכות לעולם הבא במעבר כה חד וקיצוני, והכל נעשה במדרגה. וכמו שמהעולם הזה לעולם הבא יש שלשה זמנים מתחלפים, כך יש שלשה זמנים המתחלפים במעבר מימות החול לשבת קודש, לכל יסתמאו עינינו מן האור הגדול של קדושת השבת השורה על נפשו.

סדר זה מתחיל בערב שבת בשעת חצות, אז מתחילה להתנוצץ קדושת שבת, כמבאר בכתבי רבנו האריז"ל, ומזמן פלג המנחה ואילך כבר יכול לקבל האדם על עצמו את קדושת השבת. ובהתקרב הלילה מגיע זמן תוספת שבת המוכרח על פי הדין, ובכך יכול האדם בבוא העת לזכות לקדושת השבת ולאורה הגדול.

וממוצא הדבר נלמד, שכפי הכנת האדם עצמו בששת ימים אלה לקבל את קדושת השבת, כך זוכה באמת בנפשו. כמו כן הובאו בספר 'פרי עץ חיים' (שער הסליחות פרק ה) דברי רבנו האריז"ל, כי קדושת שבת מתחילה להתנוצץ מתחלת שעה ששית בערב שבת, ושבע שעות אלו שעד הלילה מצטרפות לעשרים וארבע שעות יום השבת, ויחד הן שלשים ואחת שעות, הרמוזות בכתוב (תהלים נב ג) 'חסד א-ל כל היום'. המלה 'א-ל' עולה

היכלת בתענוגות בני האדם, כדי שלא ימשך אחריהם ויתבטל מעסק התורה, כי כך דרכה של תורה פת במלח תאכל (אבות פ"ו מ"ד).

על התורה

שלהבות קודש והגינות חכמה
מפרשת השבוע

שולחני של אדם

'ועשית שלחן עצי שטים אמתיים ארכו ואמה רחבו ואמה וחצי קמתו. וצפית אתו זהב טהור ועשית לו זר זהב סביב. ועשית לו מסגרת טפח סביב ועשית זר זהב למסגרתו סביב... ונתת על השלחן לחם פנים לפני תמיד' (שמות כה כג-ל).

הרה"ק הבית ישראל מגור זיע"א היה דורש פסוקים אלו שנאמרו אודות שולחן לחם הפנים שבמשכן, ומוציא מהם רמזי התעוררות בענין עבודת האכילה בקדושה ובטהרה, וכה דיבר בקדשו (תש"ט):

לדבריו מלחם הפנים הקדוש נמשך סיוע לאדם שתהא אכילתו בקדושה כראוי, ולכל ימשך אחר העולם הזה ותאוותיו, שהלוא הלחם הוא עיקר מזון האדם, וכן השולחן מרמז על אכילה. ועל כן אומר הכתוב 'ונתת על השולחן לחם פנים לפני תמיד' לרמז שאכילת האדם עבודת קודש היא שצריכה להיעשות לפני הבורא יתברך, כעין דברי הפסוק 'זה השולחן אשר לפני ה'.'

והוא מסמך על כך את דברי הגמרא (ברכות נה). הדורשת את הפסוק 'המזבח עץ שלוש אמות גובה, וגו' ודבר אלי זה השולחן אשר לפני ה', פתח במזבח וסיים בשלחן, רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרויהו: כל זמן שבת המקדש קיים - מזבח מכפר על ישראל, ועכשיו - שולחנו של אדם מכפר עליו. ומבאר שכאשר האדם אוכל לשם שמים, אזי השולחן מכפר עליו.

ובזאת יש לבאר את לשון הכתוב 'לפני תמיד' שענין השולחן קיים בכל עת ועידן, אם בשולחן שבבית המקדש, אם בשולחן האדם בסעודתו בביתו.

ובמקום אחר הוסיף והביא את דברי המדרש 'עדי תתפלל את שייכנסו דברי תורה לתוך גופו יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו'. וביאר שעל כך מרמזת מסגרת השולחן שעל האדם להציב לעצמו גדרים וסיגים באכילתו ולהיזהר לבל יתגשם חלילה וחס.

את שורש הדברים אנו מוצאים כבר בספר 'כלי יקר' שמבאר את הסיבה שמידת גובה השולחן היא אמה וחצי, ולא מידה שלמה, כדי לרמז לאדם שישבר תאוותו הגופנית ולא ימלא את גופו במעדנים, אלא יאכל לשובע נפשו והמתור 'חרים'. ומחמת כן אנו מוצאים פעמים רבות בתורה שזכור לשון שביעה אצל לחם, לרמז על כך שמידת היושר היא שלא ימלא האדם את כרסו באכילה ושתייה. וכפי שכותב שולחן קדוש:

'זה טוב לאדם הן מצד הרפואה שלא ימלא האצטומא מאכל כאשר יוכל שאת כי דבר זה מזיק אל העכול, אלא יחסר כמו שליש מכדי שביעה, וזה יסוד לכל בריאות האדם. הן מצד מצות ה' כי אין טוב לאדם כי אם למעט בכל

המשך בעמוד ב'

ישראל על השבת דוקא למחרת היום הקדוש, ולשניהם שייכות למצוות המשכן.

היא דאיהו

ביארו רבותינו בספרים הקדושים כי הטעם לכך שהקהיל משה את כל עדת בני ישראל כדי לצוותם על המשכן, הוא כדי להורות לישראל שלא יוכלו לבנות את המשכן אלא אם כן יצטרפו זה לזה כלם יחד בלב אחד. וביאור הדבר, על פי מה שאמרו חכמינו ז"ל במסכת עבודה זרה (ד:) שלא עשו ישראל את העגל אלא כדי ליתן פתחון פה לבעלי תשובה, כי באמת גבורים ושליטים היו ישראל ביצרים ולא היה ראוי שיתגבר עליהם, אלא גזרת מלך היתה שישלש בהם כדי ללמד לדורות כחה של תשובה אף על החטא הגדול ביותר, ואם יבוא אדם ויפקפק בכך, יאמרו לו 'לכך אצל צבור', הם דור המדבר שעשו את העגל. מבאר כי ישנו סדר לתשובת הציבור, וסדר זה נלמד מתשובתם של ישראל אחר חטא העגל.

עוד דרשו חכמינו (שם ה.) את הנאמר (תהלים פב ו-ו) 'אני אמרתי אלוקים אתם ובני עשיתם כלכם. אכן כאדם תמותו', כי קודם חטא העגל נחשבו ישראל למלאכים, ויצאו לחירות מהיצר הרע וממלאך המוות, ומאחר שקלקלו מעשיהם נתקיים בהם 'אכן כאדם תמותו', וחזר המוות לשלוט בעולם. מעתה יש לומר, שכל הצורך בהם מתיקיים בישראל הכתוב חטא העגל, כי קודם שחטאו היה מתקיים בישראל הכתוב (שמות כה ה) 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' - בתוכו של כל אחד ואחד בבחינת 'לבבבי משכן אבנה', וכפירושו של רבנו משה אלשיך (שמות לא): וכבחינה זו היתה השכינה שורה בתוכו של כל אחד מישראל כפי שמתנהג במשכן ובמקדש. אמנם יצר סוכן בנו, ומעשה שטן הצליח להחטיא את ישראל בעוון המר - חטא העגל. עתה הוצרכו ישראל לדרך חדשה של השראת השכינה, ולשם כך היה עליהם להתאחד כדי להוציא הדבר מן הכח אל הפועל. כי רק בריכוז כל הכחות של כלל ישראל יהיה המשכן אחד, ותתגלה אלקותו יתברך בעולם העשייה, במקום בו מצוי הסתר והעלם גדול.

ובענין זה הביא הרב הקדוש רבי שמואל מסוכטשוב ז"ע בספרו 'שם משמואל' (ויק"פ ופרה תרע"ד) את דברי חכמינו במדרש (שמו"ר לג ח) על הפסוק (שמות כה ב) 'ויקחו לי תרומה', שבשעת שצוה הקדוש ברוך הוא למשה על עסקי המשכן, אמר לפניו: רבוננו של עולם, יכולין הם ישראל לעשותו? אמר לו הקדוש ברוך הוא: אפלו אחד מישראל יכול לעשותו, שנאמר (שם) 'מאת כל איש אשר ידבנו לבו'. וביאר על פי דברי חכמינו ז"ל במסכת סוטה (ג:), שבתחלה, קודם שחטאו ישראל, היתה שכינה שורה עם כל אחד ואחד, כפי שנאמר (דברים כ טו) 'כי ה' אלקיך מתהלך בקרב מחנך', וכיון שחטאו נסתלקה שכינה מהם, ככתוב 'ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך' (שם).

כי קודם חטא היתה השראת השכינה בקרב כל אחד מבני ישראל, וממילא יכול היה כל אחד מהם לבנות את המשכן. ורק לאחר החטא לא היה די בעבודתו של כל יחיד, והוצרכה עבודת הכל יחד.

והביא דברי אביו הגדול, הגאון הקדוש רבי אברהם מסוכטשוב ז"ע בעל 'אבני נזר' שפרש את הטעם לכך שהקדימה תורה את מצות השבת למלאכת המשכן רק בפרשת ויקהל, ולא בפרשת תרומה, על פי מאמר הזהר הקדוש (ח"ב קלא), שיום השבת הוא בבחינת 'רזא דאחד' - סוד האחדות, כי בו מתאספים ומתאחדים כל ישראל לעבודת הבורא.

לפני שחטאו בעגל לא הוצרכו לדבר זה, ולכן רק לאחר שזכר חטאם בפרשת כי-תשא, בא הציווי בפרשת ויקהל בסמיכות לענין מצות השבת.

ועל פי דברי הי"ט משמואל' יתבאר לנו היטב ענין זה שענו בו מפרשי התורה לבאר מפני מה האריכה התורה הקדושה כל כך בפרשיות המשכן, והקדישה לכך ארבע פרשיות הנראות ככפולות: כי לאחר שבפרשת תרומה נכתבה מלאכת כלי המשכן, ובפרשת תצוה נכתבה מלאכת בגדי הקדש ועבודת ימי המולאים, נכפל הענין בשנית בפרשיות ויקהל ופקודי בהן נכתב כי כפי שנצטוו ישראל כן עשו.

ולכאורה יכולה היתה התורה לכתב 'ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה אותם משה על פי ה', או בדומה לזה ודי בכך. ולשם מה באה כל אריכות הדברים?

והתשובה היא, שמצות עשיית המשכן שנאמרה אחר החטא, בחינה אחרת לגמרי היתה בה, כי אז הוצרכו לכח הכללי, ולא היה די לה בכח הפרט. ומשום כך הקהיל משה את כל עדת בני ישראל כדי להורות להם על מצות ה' בעשיית המשכן על ידי הכלל כלו.

בלבד את כל הלחם בפעם אחת, ובכך אתה דומה לבהמה שגם היא אוכלת בתאוה גדולה כמוך!'

זמן רב הוסיף הרבי להוכיח את עצמו בשבט חובלים על 'תאוותיו המגושמות' ועד כמה הוא לא אוכל את מאכליו לשם שמים. מעיו של החסיד התהפכו לשמע דברי התוכחה שהשמיע הרבי לעצמו. הדברים החריפים בלטו על רקע הארוחה הדלה שאכל הרבי. 'על מה מוכיח הרבי את עצמו, על פרוסת לחם יבשה ותו לא, אהה ואני אנה אוליך את חרפתי', הרהר בשברון לב, 'עד כמה אני רחוק ממדרגה עילאית זו'.

לאחר כמה דקות של המתנה נשמע שוב קולו של הרבי, הפעם פונה הוא אל עצמו בנימה פייסנית משהו ואומר:

'לא, איני אוכל לשם תאוה, אלא רק בכדי לחזק את גופי שיהיה לי כוח ויכולת לעבוד את הבורא יתברך, הלוא אם אצום, לא אוכל אחר כך לעשות את רצון הבורא, ללמוד ולהתפלל כראוי!'

ואז חתך הרבי כוית נוסף מהפת ונתן לתוך פיו. לאחר שבלעו החל שוב הרבי להטיח בעצמו דברי תוכחה והפעם היו אלו חריפים ובוטים עוד יותר מקדמיהם:

'מלך, מלך, גער בקול רם 'את מי אתה מרמה באמרך שכונתך באכילה זו רק להחיות נפשך ולעבד את הבורא ברוך הוא, הלא כל דבריך שקר וכזב! הלוא אתה רואה בעיניך איך שהתאוה הבהמית ממלאה אותך מכף רגל ועד ראש, אם היית יכול היית בולע את כל כיכר הלחם בפעם אחת! ואתה עוד מעז לשקר ולומר שאתה אוכל לשם שמים, בוש והיכלם!'

ולאחר כמה דקות של דממה נשמע שוב קולו של הרבי מפויס ומרוכך 'לא, לא, באמת אין אני אוכל מחמת תאוה, רק מה אעשה, הלוא נבראתי קורץ מחמר ובשר ודם, ואני חייב לתת לגוף שלי את שהוא דורש, שכן לולי זאת הוא לא יתקיים כלל, אם כן האמת היא שאני אוכל לשם קיום גופי בעלמא ולא לשם מטרם אחרת. ונתן לפני כוית נוסף.

במשך כל אותה העת ישב החסיד אל מול פני רבו שומע בעזעור רב את החירופים שהשמיע הרבי כלפי עצמו. רעדה אחזה בו ופניו כוסו בחיזורון עז. הוא לא יכול היה שלא להיזכר בכל אותם אכילות מיותרות לחלוטין אשר הוא רגיל להכניס לגופו. נדמה לו כי דברי הרבי מכוונים למעשה אליו, והם חודרים לעומק ליבו ופוצעים אותו כהוגן.

כאשר בירך הרבי ברכת המזון כבר הציפו הדמעות את עיניו. הוא ישב בפינתו שקוע בהרהורי, רק ברגעים אלו הבין לראשונה עד כמה יש להתרחק ולהתנזר מעינוגי העולם. הרבי קם ממקום מושבו ופנה לביתו מבלי לומר מאומה. החסיד ניסה להתרומם מעט אולם מרוב צער ועגמת נפש התחלף על מקומו. רק לאחר מאמצים הצליחו לעוררו. החוויה המרטיטה נצרכה בזיכרונו לנצח, ומני אז ואילך היה אוכל

את אכילתו לשם שמים, כך עלה והתקדש בקדושה של מעלה. ומה נאה להסמיך למעשה זה את דבריו הקדושים של הרבי רבי אלימלך בספרו הטהור 'נועם אלימלך' (פרשת קרח) המלמד כי עיקר התקדושות האדם והכנתו צריכה להיות לפני אכילתו ושתייתו וכהאי גוונא, עוד יותר מהכנתו לפני תורתו ותפילתו, וזאת משום שכאשר האדם עוסק בשינוי קדושה אזי בלאו הכי אין כוחו של היצר חזק כל כך, ברם כאשר האדם עוסק בתאוות הגשמיות, אזי הוא נדרש לפרישות יתירה שלא תשלט בו חלילה התאוה הגשמית.

ויש להסמיך לדברים אלו את מנהגו של הרה"ק רבי מנחם מענדל מפרמישלאן זיע"א שאף כאשר לא הספיק לטבול במקוה קודם התפילה, הקפיד לטבול ולשים אזור למתניו בטרם יאכל את סעודתו, וטעמו עמו שבגוד שכאשר נוגשים לתפילה יודע כל אחד כי הוא עומד לעסוק כעת בדבר מצוה, הרי שהאכילה נראית בעיני בני אדם כדבר ירוד ונחות ואינם משימים לבם לידע כי היא חלק גדול בעבודת השי"ת וגדלה מעלתה עד למאד, ודווקא משום כך היא צריכה הכנה רבה והתקדושות יתירה על מנת להחזיר ללב את רום מעלתה וחשיבותה של האכילה בקדושה.

אכילתו של הרה"ק האהבת ישראל' מויזניץ זיע"א עבודה גבוהה וקדושה ידיתה. היה מקפיד לא להתכופף אלא האוכל, ואף לא לקרב את הצלחת אליו. לאחר כל כף אוכל שלקח לתוך פיו, הניח את הכף מידו והמתין כמה רגעים עד לפעם הבאה.

אחד מנכדיו החשובים העיד כי עקב אחריו כעשר שנים והבחין כי מעולם לא הכניס מזון לפיו אלא בידו הימנית. גם כשהיה פורס חלה מחתיכה גדולה עשה זאת רק בידו הימנית בלי סיוע השמאלית, אף שהדבר היה כרוך לפרקים במאמץ יתר.

יהודי שנכח פעם בסעודה שסעד ביחידות בביתו סיפר, כי ראה את רוב דביקותו בבוראו בשעת האכילה. לפני כל כף מאכל שהגיש לפניו הכריז בדבקות: 'רבונו דעלמא כולא'.

וסיפר הרה"ק האמרי חיים' זיע"א, כי פעם בשעת הסעודה נכנס אליו יהודי נכבד ואחל לו: 'בתאבון'. העיר לו על כך האהבת ישראל: 'זוה שנים רבות שאני עמל לאכול בלי תיאבון ואתם מאחלים לי תיאבון...'

ופעם כאשר יהודי הביא לפניו פירות ואמר שהפירות משובחים וטובים, הפטיר הרבי ואמר: 'לא כל מה שטוב צריכים לאכול... והייתה אמירה זו ביטוי להנהגתו הכללית להתנזר מתענוגי העולם הזה, ולקחת ממנו את הנצרך לו בלבד.

הברכה שמכרכים לאחר אכילת חמשה מיני דגן, או פרי משבעת המינים נקראת בפי חז"ל 'ברכה מעין שלוש', והיינו שיש בה מעין שלוש הברכות של ברכת המזון. בנוסף הברכה אומרים בה 'ונברך עליה בקדושה ובטהרה' בעוד שבנוסף

המקורי של ברכת המזון, לא מחזכות תיבות אלו והלוא דבר הוא, מפני מה דווקא בברכת מעין שלוש תקנו לאמרם!?

וביאר הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זיע"א על פי דברי הגמרא במסכת ברכות (ב:) שחסידים הראשונים היו שוהים שלש שעות בתפילתם, שעה אחת קודם התפילה ושעה אחת אחר התפילה ושעה אחת היו מתפללים, וזאת משום שכאשר אדם מכין את עצמו זמן רב לפני התפילה, וכן בשעת התפילה קובע לעצמו זמן ארוך, הוא יכול לצמצם את מוחו ולכוון כראוי בעת התפילה.

וכך הם גם פני הדברים גם בענין עבודת האכילה, בסעודת קבע ניתן להתכונן ולכוון שהאכילה תהיה כמזבח ותעלה לגבוה, שכן קודם הסעודה יש לסדר את השולחן במפה ולחם מלח וסכין וכו' ואחר כך נטילת ידיים וכן יכול ללמוד באמצע הסעודה ולעיין בספרים הקדושים, וממילא יכול לאכול בקדושה ובטהרה.

מה שאין כן כשאוכלים דברי מזונות שלא בקביעות, ללא סדר והכנה ראוי, אי אפשר לצמצם המחשכל מה שאוכל יהא בקדושה וטהרה, ועל כן אנו מבקשים אחר האכילה שלכל הפחות ברכתנו תהיה בקדושה ובטהרה...

אופן שיבתו של הרה"ק מתולדות אהרן זיע"א לפני השולחן היה נאדר בקודש ומפעים ביותר, הוא קיים בעצמו את לשון הפסוק (חוקאל מא כב) 'זוה השולחן אשר לפני ה', אחר אשר כל אכילתו ושתייתו היו נעשים בקדושה עילאה, מתוך יישוב הדעת. לעולם לא נכנע הרבי לתאוות הגוף, אדרבה הוא דחה אותם בכל תוקף ונלחם בהם בגבורה. סיפרו המקורבים שהיו במחיצתו כי מעולם לא אירע כי הרבי יבקש איזה דבר מאכל עבור עצמו. אם היה לפניו מה לאכול, הרי אזי, ואם לא היה ממשך בעבודת קדשו. גם לאחר שעות ארוכות של תפילה מאומצת בימים טובים ובמועדים, היה משליט את שכלו על גופו, ואוכל במחנינות רבה, ללא כל גילוי אותות חפיזון ורעב.

פעם בעת שראה אותו יהודי מודרני בעת האכילה איחל 'בתאבון' כמקובל. היצר הרבי על הברכה ומחה באומרה, 'האם אכילתי שביביל הנאה?! הרי אין רצוני אלא לכבוד השם יתברך...'

דברים כדורבנות כתב הרה"ק האמור ושמשי זיע"א כי מי שלא זוהר לאכול בקדושה כיאות, אזי הוא מעמיד את עצמו בסכנה רוחנית גדולה ונוראה, שכן במאכלים מתגלגלים ניצוצות קדושים, והאדם מתקנם כאשר הוא אוכל לשם שמים ובקדושה, ברם, אם הוא אינו זוהר בכך, הרי שלא זו בלבד שאין הוא מעלה את הניצוץ למקורו, אלא שהניצוץ יגרום לו לנפילה רוחנית רחמנא ליצלן. והוא מביא בשם הרב הקדוש האלקי האב"ד דק"ק נשחיו זצוק"ל כי מסיבה זו חוזרים לעיתים בעלי התשובה לקלוקלם מפני שאינם נוהרים

תפילה פנינים וצרגליות בענינו עבודה שבבל זו תפילה

ברומנו של עולם

מפורסם הוא מאמר חכמינו זכרונם לברכה במסכת ברכות (ו:) כי התפלה היא אחד מארבעה דברים "העומדים ברומנו של עולם, ובני אדם מזולזלי בהן", ופרש רש"י שהתפלה עולה למעלה, ועל כן היא קרויה דברים העומדים ברומנו של עולם.

דייק הגאון הקדוש רבי יעקב אביחצירא זי"ע בספרו 'פתוחי חותם' (שמות כה ב), את התבה "דברים" במשמעות של דיבורים, כלומר, דיבורי התפלה עולים לשמי מרום, וממשיכים שפע טובה וברכה למתפלל ולכל העולם, ומאחר ופעולות אלו נעשות ברומנו של עולם, כלומר ברובד הרוחני שבעולם, לפיכך אין שייך שיעשו פעולות אלו אלא על ידי כוונת הלב כראוי, שכן גם הכוונה היא דבר רוחני ולה הכח לפעול בעולמות העליונים.

ולאור הבנה זו ביאר את הפסוקים (שמות כה א) 'דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי'.

את המלה 'תרומה' יש לפרש מלשון 'רום', כרמו לתפלה, שהיא מן הדברים העומדים ברומנו של עולם, והקדוש ברוך הוא מורה למשה להודיע לישראל ולהזהירם, כי עקר עבודת התפלה היא בלב, כפי שממשיך ואומר, 'מאת אשר איש אשר ידבנו לבו', כלומר שמכוון לבו כראוי בשעת התפלה, ממנו 'תקחו את תרומתי', דהיינו, תקבלו את תפילתי, אבל מי שאינו מכוון את לבו ורק מוציא הדברים מהשפה ולחץ - לא תקובל תפילתו!

ועל פי המעשה הנפלא הבא, נוכל ליישב באופן מדהים את פשט הכתוב במשמעות 'תרומה' כנדבה, עם משמעות התפלה כפי שדרש האביר יעקב:

היה זה בתקופה שהיה הרב הקדוש רבי אשר ישעיה מרופשיץ זי"ע, חתנו של הרב הקדוש רבי נפתלי מרופשיץ זי"ע, שרוי בדחק גדול.

על פי הצעת חותנו, יצא רבי אשר ישעיה לעירת הסביבה כדי לקבץ מעות. כששב לביתו התעניין רבי נפתלי כיצד עברה עליו הנסיעה, ושאלו: "האם היית ברימנוב אצל הרב הקדוש רבי צבי הירש מרימנוב?"

נענה רבי אשר ישעיה בחיוב, "וכמה נתן לך?" הוסיף רבי נפתלי לשאול, "בדאי נתן עשרה רובל כסף..." ענה החתן: "יותר מכך נתן ליי."

המשיך החתן לשאל: "האם נתן לך עשרים רובל כסף?"

"יותר מכך", הגיב רבי אשר ישעיה, ורבי נפתלי המשיך לשאול, עוד ועוד, עד שאשאלו: "האם נתן לך מאה רובל כסף?"

רבי צבי הירש סכום נכבד בן מאה רובל כסף טבין ותקלין.

כשמעו זאת, נענה רבי נפתלי ואמר: "מכבר רגיל אני לשמע תיאורים נפלאים על תפלתו של הרבי מרימנוב, כיצד הוא מתפלל בכונה עצומה עד שהוא מתנתק

ממש מגופו ומכל ענייני העולם, ותמיד הייתי מבקש לדעת מהיכן זכה למעלה נשגבה זו. כעת, כשנודע לי מכח הצדקה המיוחדת שלו, כבר אין שום חידוש בכח כוונתו העצומה, מפני שצדקה בעין יפה מביאה את האדם לתפלה בכונה". "ואם תשאל", הוסיף רבי נפתלי, "מהיכן יודע אני כי הא בהא תליא, והצדקה גורמת לכוונה? ובכן, בידיי הוה עובדא. זכרנוני שפעם לאחר ראש השנה נותרו בידי עשרים רובל כסף בלבד, לאחר כל הוצאות החג המרבות, ובהם תכננתי לשלם את חובותי - לסחור הקמח עשרה רובל ולקבצ עשרה רובל.

בתוך כך באה אלי אשה כשהיא בוכה בכי רב וצועקת במר לבה על כך שהיא עומדת להשיא את בתה ובידה אין כלום. לא יכולתי לראות בצערה, ונתתי לה עשרה רובל. שמחה האשה שמחה גדולה, ואמרה שממנו זה יועיל לה מאוד והוא ממש הצלה בעבורה, אך הוסיפה ואמרה, שאילו היו לה עוד עשרה רובל, היה ביכולתה לערוך את החתונה ברוח ולשלם את כל ההוצאות בכי טוב.

כשמעתי כך, נתתי לה גם את העשרה רובל הנותרים. נתינה זו באה בהתגברות גדולה ובמאמץ עליון מצדי, שהרי כאמור בכסף זה היה ככוונתי לשלם את חובותי, וכעת נותרתי חסר פרוטה.

לאחר מכן נעמדתי להתפלל, ובאותה תפלה זכיתי לחוש בהתעלות עצומה, ולכוון כראוי במעלה עליונה. **מכאן למדתי שעל ידי נתינת צדקה בעין יפה, זוכים להתפלל בכוונה. לפיכך, אחר שנודע לי מכח צדקתו של הרבי מרימנוב, כבר אין לי שום תמיהה על כך כוונתו!**

מן המעשה הזה יוארו דברי רבי יעקב אביחצירא באור חדש, לא בכדי נקראה התפלה בלשון 'תרומה', מאחר שבכח הצדקה להביא את האדם להתפלל בכוונה, על כן תבת 'תרומה' כוללת את שתי המשמעותות: צדקה ותפלה, כי הא בהא תליא.

איזו היא הדרך לשינאווא?

הקשה רבנו האור החיים הקדוש זי"ע על הפסוק (שמות כז) 'אבני שהם ואבני מלאים לאפד ולחשן, מדוע הזכיר הכתוב את האבנים הטובות בסוף למרות שהם יקרות וחשובות יותר מהקודמים להם? ומן הראוי היה לו לסדרם קודם זהב וכסף כי הם מעלים מהם!

ותרץ הרב הקדוש רבי פינחס מנחם מפילץ זי"ע בספרו 'שפתי צדיק' (תרימה אות ג), שהמינים שהוזכרו קודם, לא הייתה קצבה בהבאתם, ולכן הביאים רבים, ואלו אבני שהם והמלואים היו נצרכות רק לאפוד ולחושן, וממילא לא יכלו לזכות בנדבתם אלא אנשים בודדים. לפיכך חשיבותם שוותה חשיבותם הקודמים שאותם הביאו אנשים רבים, כי אין דומה מרבים העושים את המצוה למעטים העושים את המצוה.

ומתוך כך מפליג הרב הקדוש מפילץ בתוכחת מוסר אודות מעלת התפלה במנין שיש בה כח הרבים, וכנגד הטעות

שהתפשטה בין החסידים, שמתפללים ביחידות. הוסיף הרב הקדוש מפילץ שאין ראיה מקדושי עליון רבותינו זכרונם לברכה ואף מחסידים בעלי מדרגה שהיו נוהגים להתפלל ביחידות, כי אין לנו השגה בהם ובעבודתם בקדוש, הם היו דבוקים ונכללים בתמידות בכלל ישראל, אבל פשוטים כערכנו צריכים להכליל עצמנו בפועל ממש עם הציבור.

כדברים האלו כתב בצואתו: "אבקש שתראו בכל עז להתפלל בצבור ולשמע קריאת התורה בכל לב שלא לזלזל בעניית ברכו.

ומה שהתפללו רבותינו ז"ל ביחידות אני יודע כמה היה יקר בעיניהם דברי חז"ל עד נפש. על זה נאמר (משלי כה ו) 'במקום גדלים אל תעמד'. בלי ספק היה להם טעמים עצומים ואין להדמות".

מספר שפעם נכנס הרב הקדוש רבי שמחה ישכר בער מצעשינוב זי"ע לבית המדרש, לאחר שעת התפלה, ומצא שם אברך בן עליה עומד ומתחטא לפני קונו בדבקות יתרה בתפלה.

"היתכן הדבר", תמה הרבי ופנה אליו בעצמו, "להתפלל ביחידות וללא מניין?" האברך לא נותר ללא מענה. "גם רבי חנה מקאלשיץ, שאר בשרו של הרבי, מתפלל לעיתים ביחידות", טען מנגד.

נענה הרבי בקפידה, נשא משלו ויאמר: "הדרך המובילה לשינאווא, אל אבי הגדול הרב הקדוש משינאווא זי"ע, לא הייתה סוגה בשושים.

אדרבה, על החסידים המכתמים רגליהם להסתופף בצל הרבי היה לעבר כמה וכמה תחנות, זו יותר מאתגרת מרעותה, על מנת להגיע לשינאווא בסופו של דבר".

"ראשית היו עולים על הרכבת המובילה לעיר טרענטש, שם הועידו פניהם אל הנהר הגדול הסמוך לעיר והצטופפו בתת-תנאים על ספינה שתעביר אותם לגדה שממול. לאחר חציית הנהר, נדרש מהם לשכור עגלה מקרטעת ועלוכה - להתאם לתקציב הדל אותו נשאו בצלקונם ובצרוף כמה וכמה חסידים על מנת לחסך בהוצאות, ולהטלטל בה עד שינאווא הרחוקה כברת דרך מנהרה".

"המצב היה שונה בתכלית", המשיך הרבי, "כשהיה מופיע על גדת הנהר גביר אדיר ונגיד חשוב כמו רבי משה וקסלר מטורנא". הלה ידוע היה כאוהב ותומך רבנו, בעל ממון אשר עסקיו חובקים עולם ויכולותיו הכספיות עולות על כל דמיון.

רבי משה יכול היה לשכור לבדו כרכרה רחבת ידים ונעימה לישיבה, לנסוע בה בשלחה עד שינאווא מבלי להזדקק לחברתם של אחרים או לנשיאתם בנטל התשלום.

"הרבי מקאלשיץ" הטעים הרבי, "הנו כאותו גביר, אשר אינו זקוק לחברתם של אחרים על מנת להגיע למחוז חפצו.

אך עבור פשוטי עם כערכנו, אין די בכך. אנו מוכרחים להמתין עד שיתאספו יהודים נוספים, לצרף אותם למסע'

התפלה ורק כך נוכל להשיג את המטרה הנעלת!

ננעלו שערי תרומים

על הקפדתו הגדולה של הרב הקדוש רבי אברהם יצחק מתולדות אהרן זי"ע בעל 'דברי אמונה' על תפלה במנין, ספרו שכאשר היה נוסע לנפש בהרים, וכן בהיותו בחוץ לארץ לצרף אסוף כסף לשיבה שבראשה עמד, היה מוזיל מכיסו ממון רב כדי לנסוע למקום שיש בו מקוה טהרה ובית כנסת שבו יוכל להתפלל במנין.

בראשית ימי הנהגתו עבר ניתוח קשה ומסכן, והיה מאושפז במשך שבועיים בבית החולים, וכל ימיו הצטער על אותם הימים שבהם לא היה יכול להתפלל במנין כרצונו.

כיוצא בזה מסופר על הגאון הצדיק רבי משה אריה פריינד זי"ע, רבה של ירושלים, שנסע לחץ לארץ, והגיע לעיירה קטנה בשעות אחר הצהריים.

למרות עייפותו הרבה מטורח הדרך ועמלה, בקש רבי משה אריה להתפלל מיד תפלת מנחה, אך בעל האכסניה הציע שקדם יעלה על משכבו וינחו מעט, ואחר כך הוא יארגן מנין אנשים לתפלה.

סבר רבי משה אריה וקבל ופנה לתנומה קצרה, אך כשנעור משנתו נודע לו כי מנין אחד מרכזי יש בעירה, ושם כבר התפללו כל הציבור תפלת המנחה, ומנין נוסף לא יהיה יותר...

רבי משה אריה לא ידע את נפשו, אחוז בחבלי צערו החל להסתובב בחדרו ובהי ואנה, ולפתע נעמד על מקומו ופרץ בבכי תמרורים, באופן שמעולם לא ראו אצלו. זמן רב געה בבכייה ומאן להנחם על תקלה זו שבאה לידו, שהפסיד תפלה במנין...

ומעשה באתם שהיה בדרכו לחוצה לארץ, וטרם צאתו מן הארץ ביקש ליטול ברכת פרדה ממורו ורבו, רבי משה אריה. בהגיעו אל בית הרב, מצא את דלת חדרו סגורה. האיש המתין זמן רב, ומשראה כי עלול הוא לאחר את הטיסה, או שיאלץ להתפלל כשהוא יושב בשעת הטיסה, התפלל מנחה ביחידות.

בינתיים יצא הרב מחדרו, וכשראה אדם המתפלל ליד חדרו יחיד, החל מוכיח אותו קשות על כך. גם כשהלה נסה לתרץ ולהצדיק את עצמו, הרב לא קבל את הטענות והוסיף לנזף בו באמרו: "אין על זה שום תירוץ! לא מתפללים ביחידות!"

מארה זה הפליא את כל הרואים, אשר הכירו את הרב כנוה לבריות וסבלן, אך כשמדבר בתפלה ביחידות יצא מגדרו ושינה טעמו לאחוז בדרך של גערה ותוכחה נמרצת.

הקפדתו של רבי אהרן קוטלר

הגאון הצדיק רבי אליהו לופיאן זצ"ל האריך ימים, וזכה להגיע לזקנה מפלגת עד לפטירתו בגיל תשעים וארבע שנים. לעת זקנותו שאלוהו 'במה הארכת ימים', והוא השיב: כאשר אדם בא למנין בין עשרה הראשונים, הוא זוכה לאריכות ימים!

לאכול בקדושה כראוי, ועל ידי כך הניצוצות המגולגלים במאכלים שאוכלים מושכים אותם ומפילים אותם ממדרגת התשובה השלימה אליה הגיעו בעמל רב.

דברים דומים אמר גם המגיד ממעזריטש זיע"א על דברי הגמרא (שבת קכט:): האוכל ועומד הרי הוא קרוב למיתה יותר מן החיים. וביאר את פנימיות הדברים, ש'אכל ועמד' היינו אם אכל ולא בירר את הניצוצות הקדושים הטמונים וגזזים בתוך דברי המאכל, אזי הוא קרוב למיתה, שכן מי שאוכל בקדושה ובטהרה לשם שמים, הרי הוא מעלה את הניצוץ למקורו. אולם מי שאוכל לשם תאוה בעלמא, הניצוץ מוריד אותו ומשפיל אותו, מבחינת מיתה.

רבות היה מעורר הרה"ק הבית ישראל מגור זיע"א את המסתופפים בצילו על אכילתם שנתא בקדושה ולשם שמים כראוי, לא לשם מילוי התאוה, אלא על מנת שהאכילה תחזק את האדם ותסייע לו בעבודת הבורא. אירע פעם ששאל את אחד האורחים שהסבו לשולחן בקדושה רבא: במאי בעית טפי, בחמימי או בקריי? הלה שתביבם היו בעיניו השיריים משולחן גבוה השיב על אתר: בשניהם!

הוכחו הרבלי נמרצות: הייתכן? וכי ליהודי מותר להבין והיכן קדש עצמן במותר לך? מלמל החסיד במורא: כאן הכל קדושה.

נגענו לו ה'בית ישראל' בראשו ואמר: איתא בספרים, שבכל ימות השנה הגוף רוצה לאכול והנשמה מסרבת, שכן הגוף נמשך לחומריות ואילו הנשמה משתוקקת רק לקדושה ולרוחניות. שניהם הם הדברים בערב יום כיפור, שאז גם עצם האכילה היא מצוה, ולכן מסכימים שניהם יחדיו לאכול. כן הדבר גם כן בשולחן גבוה, כפי שאמרת, פה הכל קדושה, כאן החשק לאכול בא גם הוא מצד הנשמה. פעמים קרה שאי מי הושיט ידו מעצמו אל המאכלים שעמדו על השולחן. מיד העיר לו ה'בית ישראל': 'אכול כאיש יהודי'. או הזכיר את דברי הרמב"ם במנין המצוות (מ"ח צ"ה) 'שלא לאכול ולשתות כדרך זולת וסובא'. מאידך, כאשר משך משהו את ידיו מן המאכלים, כדרך הצנועים, נוף בו שלא יצדק הרבה, שלא יצנח דרך גאות. ויש שהתבטא בחריפות: 'אצלך נראה מתגבר יצר הכבוד על יצר התאוה'.

ומרגלא בפומיה: 'וככה תאכלו אתו, מתניכם חגורים', כשבאים אל האכילה, צריך לאזור חלציו בגבורה (ז"ך גיט אונטער גארטלען), כדאיתא בהר הקדוש (פרשת עקב): 'שעת אכילה - שעת מלחמה'. והיה אומר משמו של הרה"ק רבי משה מקוברנין זיע"א כתוב (בראשית טו א) 'כל רמש אשר הוא חי לכם יהיה לאכלה, כירק עשב נתתי לכם את כל'. אמר הקב"ה לנה, מעכשיו שהתירי לכם בשל לאאכל, ראו שתאכלוהו כירק עשב בעלמא. דהיינו, בלי להתגשם.

ופעם התייחס הרבי למבואר בספרי הסוד כי בכל דבר מאכל גנוזים ניצוצות קדושים, ויש לתקנם ולהשיב למקורם, אולם, הזוהר הרבי, משל למה הדבר דומה לטובע בנהר, ויירד חברו להצילו. בודאי מחויב הוא לדעת כיצד לאחוז בו ולמשותו החוצה. ולא, עלול הטובע למושך גם אותו למצולות. כן באוכל, יש מי שבא לעשות תיקונים על ידי האכילה ולהעלות ניצוצות הקדושה, אך למעשה המאכל מושכו אל ההנאה והתאוה החממית. פעם, כשנוקק להציע לאחד מאורחיו מאכל נוסף משום 'ספק ברכות', דהינו, שיפטר בכרעו זה מין אכל אחר שנסתפק אם לברך

עליו, אמר לאורח: אין לך מושג כלל מה טוב חלקך שנודמן לך עכשיו לאכול מה כדי לברך ברכה, במקום לברך כדי לאכול. והלא לפנים היו יהודים עובדי השם שכל אכילותיהם היו רק לצורך הברכה. אכלו כדי שיצטרכו לברך את ה'. והיה דורש כמין חומר את הכתוב (במדבר טו ט) 'והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה', פרוש, אפלו כאשר נוקטים בהכרח לעניינים גשמיים, ללחם הארץ, גם אז יש לכוון אל הרוחניות - 'תרימו תרומה לה'. וברצותו לבאר את ריבוי הקדושה שמתווספת לאדם כאשר הוא אוכל לשם שמים ובקדושה, הביא את דברי זקנו הרה"ק ה'חודשי הרי"ם זיע"א, שביאר את מנהגם של חסידים לשבת להסב יחד לטעימה לאחר שסיימו את תפילתם, זאת משום שבסיום התפלה לבם נשבר בקרבם, שכן הם חשים כי לא התקרבו כראוי אל השי"ת להכיר את אלקותו. כיון שכך הם פונים לסעודה כדי לנסות אולי ישיגו בכל זאת מה - אם לא את הבחינה של 'ידע שור קנהו', אזי לפחות את הדרגה של 'חמור אבוס בעליו'.

כסף כשר

זע"שית מנרת זהב טהור מקשה תעשה המנורה... (שמות כה לא-לז).

פירש הרה"ק רבי מרדכי מנעשכזי זיע"א: העבודה הקשה ביותר היא 'זהב טהור', שיהיה הכסף והזהב של האדם טהור מבלי סרך איסור גזל וכיוצא בזאת מוזכר מכל שמץ של מחשבת פסול.

על כך ממשיך הפסוק ואומר 'תעשה המנורה', כלומר הוזהב למדרגה עלילית זו הוא בדוגמת המנורה הטהורה, שכן הוא מסלק את חשכת אפלת העולם הזה ומזריח בו את אור הקדושה.

כשם שכסף שהושג בדרכי רמיה מאוס הוא, כך כספו של מי שאינו מתנהג כראוי בכל הליכותיו ולא דוקא במה שקשור להשתת הממון, מתועב בעיני הצדיקים, והם אינם רוצים ליהנות ממנו אפילו בשווה פרוטה. כך למדים אנו ממעשה אותו סיפר החסיד רבי נח גד ויינטרוב ז"ל על הרה"ק בעל 'תפארת שלמה' מראדומסק זיע"א.

נכנס אליו יהודי ואמר: 'יש בידי מטבע זהוב וברצוני לתת אותו לרבי כפדיון נפש'. אולם ההפתעתו סירב הרבי בכל תוקף וימאן ליתול את הזהוב מידי. הסיבוב ההחלטי של הרבי לא היה לכבודו של אותו אדם והוא ניסה לשכנע את הרבי שיתול ממנו את הזהוב.

כאשר נוכח לדעת כי החלטתו של הרבי נותרת בעינה, ניסה מכיוון אחר ואמר: 'אם הרבי לא רוצה לקחת לעצמו, ייקח זאת לצדקה'.

לזאת, סבר, בוודאי לא יסרב הרבי.

ברם הרבי דחה את הרעיון בשתי ידיים: וכי לא תוכל לתת זאת בעצמך לצדקה? האם אני משרת שלך? שנית, הלא עומדת כאן על השלחן קופת צדקה ותוכל להטיל בה המטבע. כעס האיש, ורק את המטבע לתוך הקופה והלך לדרוך.

במהלך כל אותה העת עמד משמשו של הרבי מהצד והביט בהשתאות במתרחש, הוא שידע יותר מכל את מצב הפרנסה הקשה של הרבי, לא האמין למשמע אוניו. בעיני רוחו כבר חזה את אנתח הרווחה שתתפשט בביתו של הרבי, כאשר יגיע לשם מטבע זהוב, והנה הרבי שלא כהרגלו מתנער מהיהודי וממעוותיו, ואינו מסכים לקבל לידייו את המעות אפילו לא לצדקה.

כאשר נוכח הרבי בפליאתו פנה אליו ואמר לו:

לבטח תמה אתה על שום מה דחית בשתי ידיים את מטבע הזהב, בעוד שהמצב בביתי אינו שפיר בלשון המעטה, והרבנית הצדקנית נאלצת לבזוז את עצמה ולמכור נוצות בשוק בכדי להביא מעט לחם הביתה. ברם - המשך הרבי ואמר - כאשר יבוא יהודי זה לפני בית של מעלה, ישאלו אותו מה עשה עם הכסף הרב שהעניק לו הקדוש ברוך הוא בשנות שהותו בעולם הזה, והוא ישיב כי לבעל עבירה אחד נתן סכום מסוים של דינרים, ואילו לבעל עבירה שני נתן סכום דומה וכן הלאה רח"ל.

לכסוף יזכיר גם אותי ויאמר: 'גם לרבי שלמה מראדומסק נתתי זהוב אחד'. כך יעמוד שם כל בעלי העבירות שהיה שותף בממונו במעשיהם ואף אני אאלץ לעמוד בתוכם. משכך איני מעונין ליהנות ולו הפרוטה אחת מממונו של יהודי זה.

הוסיף רבי נח גד ואמר:

יש לידע כי כסף שאינו בא ממקום קדוש, יכול חלילה להוריד את האדם ממדרגותיו ולגררו לו לנזק רוחני כבד. ולאידך גיסא, כסף שמקבל האדם מאיש צדיק שהשיג את כספו בדרכי ישר ואמונה, מביא עימו ברכה ליהודי המקבל, ברכה בגשמיית ורוחנית. על דרך הנאמר (פסחים ק"ב): 'כל הנוטל פרוטה מאיוב מתברך'.

האודות הממון

זו"ו העמדים וחשקיהם כסף (שמות כז ט).

בעירו של הרה"ק התפארת שלמה זיע"א היה דר יהודי תלמיד חכם ויודע ספר, אוהב תורה ובקי באותיותיה. ברם כשם שהיתה בו אהבה לתורה, כך ליהטה בליבו תאוות הממון. כך שימשו בליבו שתי תשוקות אלו בערבוביה, כאשר מחז גיסא היה עושה לילות כימים, בעיון בעומק הסוגיות בחריפות ובבקיאות, ומאידך גיסא בשעותיו הפנויות היה שולח את ידו בעסקים שונים ומשונים, שכל תכליתם לא היה אלא להתעשר ולצבור הון רב.

פעם, לאחר שישב בבית המדרש לילה שלם ולמד בעיון סוגייה עמוקה שהתפרשה על פני שלושה דפי גמרא, ניגש אליו הרה"ק התפארת שלמה זיע"א והפטייר לעברו את לשון הכתוב בפרשתנו (שמות כז ט):

זו"ו העמדים וחשקיהם כסף...

כאומר: ששה עמודי גמרא למדת, ועדיין יש לך חשק לכסף...

תאוות הממון היא אחת מתאוות הקשות ביותר שקיימות בעולם, ובכדי לזכות להפחית ולו במעט את התשוקה העזה המקננת בלב האדם לממון, יש צורך בעבודה מרובה וביגיעה יתירה, או אז זוכה האדם לבו לכסף ולוהב ולהתנתק לחלוטין מתאוות הממון והוא הופך בעיניו לדבר שנוא ומאוס.

דברים נוראים כתב הרה"ק ה'שם משמואל' זיע"א (אמור תרע"א) על זקנו השרף מקאצק זיע"א, שהיה רחוק בתכלית הריחוק מהעולם הזה ומבהליו. בעת שהסתופף בצילו של רבו הרה"ק רבי שמחה בונים מפשיסחא זיע"א אמר לו פעם ידידו הרה"ק רבי פייבל מגריצא זיע"א דבר מה הקשור לכסף, נזעק רבי מנדל מקאצק זיע"א:

כסף? איני שונא דבר זה בתכלית השנאה!

סיפר רבי פייבל: זעקתו של השרף פילח את לבבי וחדרה למעמקי נפשי, במשך כמה חודשים (!) היה הכסף מאוס ונתעב בעיני, עד שלא הייתי יכול להביט בו כלל.

תאוות הממון עלולה להביא את האדם לידי מעשים אשר לא יעשו, הכסף שמתכנת האדם להרוויח ממעשים אלו שאינם עולים בקנה אחד עם חובתו המוסרית כלפי אלוקים ואדם, עלול לסנוור את עיניו, וליטול ממנו את שיקול הדעת הנכון.

ואכן, רבי אליהו היה ידוע בהנהגתו המיוחדת, שמעולם לא אחר לתפלה בציבור. פעם אחת, שכיה כבד זקן בא בימים, חלה בחום גבוה שהגיע עד ארבעים ושתים מעלות, ולא יכול היה לבוא לישיבה במשך שבועיים.

בימי מחלתו התקיים בביתו מנין קבוע, ולמרות שהיה בחלשה עצומה עד כדי סכנת חיים, היה קם ממטתו לתפלה, לובש את חליפתו ומגבעתו במאמץ עצום, ומתפלל בקול רם והתלהבות כדרכו ביישיבה. כמה פעמים מעדו רגליו והיה צריך לאחוז בו כדי שלא יפול, אולם הוא לא ויתר אפלו על תפלה אחת של 'עת רצון'.

מסופר, כי בשנת תרצ"ג נקלעה ישיבת קלצק לקשיים תקציביים גדולים. ראש הישיבה הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל נאלץ לצאת למסע התרמה באנגליה. בדרכו הגיע לעיר גייטסהד, שם התדפק על דלת ביתו של אחד מגדולי עשירי הקהילה, אלא שהאיש, שהיה מיוצאי אשכנז, הקפיד מאד על לוח הזמנים.

על דלתו היה תלי שלט ובו זמני קבלת הקהל, ולאחר שהרב אחר במספר דקות, סרב העשיר לפתח את דלתו, על אף שידע מיהו הרב הממתין בחוץ ומהי תכלית בואו.

אי נעימות גדולה נגרמה לרבי אהרן כאשר במשך דקות ארוכות הוא עומד בחוץ ונוקש על הדלת ללא הועיל, זאת מלבד עגמת הנפש והאכזבה מכך שלא זכה לקבל שום תרומה מאותו גביר.

עשרות שנים לאחר מכן, שוב יצא לרבי אהרן להגיע לעיר גייטסהד. אחד מהבאים לקבל את פניו היה אותו עשיר, שכבר הספיק להזדקן, והוא בקש את מחילתו על אותו מעמד שבו לא חס על כבודו תורתו ולא פתח בפניו את דלת ביתו.

על אתר השיב לו רבי אהרן: "מחול לך, מחול לך. לא אחזר כי אי נעימות ועגמת נפש גדולה נגרמו לי, אך נודע לי מאנשי המקום כי הנך מקפיד מאד על תפלה במנין, יום-יום אתה מגיע בדיוק מופלא לבית הכנסת ואינך מאחר אפלו בדקה אחת!"

מאחר ששמירת הזמנים שהורגלת בה היא זו שעוזרת לך לשמור בקביעות ובדייקנות על זמני התפלה בציבור, אין לי שום הקפדה עליך והנני מוחל לך מחילה גמורה מכל לבי!"

מכתלי בית ההוראה

אקטואליה
ברחלה

פניני הלכה למעשה, בענייני דיומא ושאלות המתחדשות
מרבני בית המדרש להוראה היינות "באר ישראל"
בראשות מורינו הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

מכתלי בית ההוראה

תשובה ממורינו הרב שליט"א

נסע למדינה אחרת, האם מותר לטלטל בשבת את חפציו בעיר

אמה, ואז יש לו רשות ללכת אלפים אמה לכל רוח ממקום שקבע את מקומו שם, וקביעת המקום לסוף אלפים אמה נקרא בשם 'עירוב תחומין'. לא רק לאדם אסור לצאת ממקומו, אלא גם בהמות וחפצים אסור להוציא ממקומם, ומקומם נקבע לפי בעליהם, וכאיתא במשנה (ביצה דף) 'לבהמה והכלים כרגלי הבעלים'. ולכן אם האדם עשה עירוב תחומין לקבוע את מקומו לסוף אלפים אמה מן העיר, גם הכלים קבועים את מקומם שם. ומעתה לכאורה אם האדם אינו בעיר כלל ומקומו בשבת זו בעיר אחרת, כיון שמקומו של הכלים נקבע לפי מקומו של הבעלים, אין אפשרות להוציא את הכלים שהשאיר בעיר מחוץ לד' אמות, שהרי האלפים אמה של האדם הם בכלל בעיר אחרת. אלא שבדבר זה נחלקו הראשונים, וכפי שיתבאר.

האדם בעיר אחת הכלים בעיר אחרת

על דברי הברייתא בעירובין (מז) 'הכלים והאוצרות ששבתו בתוך התחום יש להן אלפים אמה לכל רוח', כתב רש"י (שם) 'ואפילו הן של הפקר'. היינו שגם כלי הפקר שאין לו בעלים קובע מקום לעצמו, ואין להוציא חוץ למקומו. ומתוך דברי רש"י שכתב 'ואפילו הן של הפקר', דייקו תוס' (שם ד"ה והכלים) שהא

המשך בעמ' ה'

אני רגיל לנסוע לארץ ישראל לחגים, ובזמן נסיעותי נשארים בבית המדרש שבחול חפצים השייכים לי, כגון מעיל, ספרים וכדומה. לעיתים אדם אחר מבקש להשתמש בחפצים אלו במהלך יום טוב. אין אני שואל מצד דיני ממונות, מאחר שמדובר באופן שבו נוחא לי שאדם יעשה מצוה בממוני, והם דברים שאני מוחל על השימוש בהם. שאלתי היא מצד דיני תחומין, האם חפצים אלו נחשבים עדיין כ'רגלי הבעלים', והם מוגבלים לתחום שלי, או שמה כיון שהנחתי אותם בבית המדרש ויש הסכמה לשימושם, דינם כ'רגלי המשתמש' ומותר לו לטלטלם? תשובת מורינו הרב שליט"א:

שביתת הכלים - כרגלי הבעלים

האדם קונה שביתה במקומו בערב שבת, ואין לו לצאת בשבת ממקומו, ולציאה ממקום השביתה של האדם נחשב, כשהאדם יוצא חוץ אלפים אמה לכל רוח ממקום שהוא שער שבת. אלפים אמה אלו נקראים בשם 'תחום שבת'. אם אדם נמצא בערב שבת בעיר, כל העיר נמדדת כד' אמות של האדם, ומן העיר והלאה יש ללכת עוד אלפים אמה לכל רוח. אדם המבקש לצאת יותר מאלפים אמה ממקומו, יכול לקבוע את מקומו בערב שבת קרוב לסוף אלפים

הלכה למעשה

תשובות ממורינו הרב שליט"א

ברוך שפטרני באב גרוש שאינו רואה את ילדיו (או כמעט ואינו רואה)

אבא גרוש מזה 12 שנה, נותנים לו לראות את הילדים רק במרכז קשר תחת פיקוח החליף כמה מילים פעם בחודש. כעת הגיע בנו השני למצוות ושאלתו בפיו האם עליו לברך ברכת 'ברוך שפטרני' אף שהילדים לא היו מוטלים עליו עד עכשיו בתוקף הנסיבות?

ת. מנהגנו שלא לברך כלל בשם ומלכות, וכמו שכתב הרמ"א (סימן רכה סעיף א)¹. אמנם מי שנוהג לברך בשם ומלכות, לשיטתם נראה שאין לחלק

ויברך עם שם ומלכות, שהרי גם באב גרוש חובת חינוך עליו.²

יציאה עם בגד שתפורים בו כפתורי זרבה

שהיתי בשבת במושב בלי עירוב, רציתי לשאול לגבי בגד שתפורים בו כפתורים זרבה, האם מותר ללבוש את הבגד ולצאת עמו במקום שאין עירוב?

ת. מותר לצאת עם הבגד במקום הצורך, מפני שהם בטלים לבגד.³

גרעין אבוקדו במים בשבת

אבוקדו שנחתך ונחשף לאוויר נוטה להשחיר במהירות. יש עצה למניעת ההשחרה על ידי

1 כהכרעת הרמ"א נהגו בהרבה קהילות ישראל, וכן הכרעת הרבה מגדולי האחרונים. היעניף (סידור בית יעקב) יוסף אומץ (אות תנב), בן איש חי (פ' ראה אתו ז), כף החיים (סקט"ז), וכן הורה החזון איש (אורחות רבנו ז"ל עמ' רכ"ד ותשובה ח"ב סי' קמב). ובספר חתן סופר (סוף שער ברכות השהח) כתב שאין לברך בשם ומלכות רק במי שידוע בנפשו שקיים מצות חינוך בבנו לתורה וליראת שמים טוהרה בשלימות, וכן השיב הגרש"א (ס' הליכות שלמה פ"ג הערה 151) בתשובה לשואל.

2 כדעת מהרי"ל, שהובא ברמ"א, וכמו שכתב המשנה ברורה (ס' רכה סק"ח) בשם הגר"א דמאחר שהוכרזה ברכה זו במדרש ומהרי"ל עשה כן הלכה למעשה יש לברך בשם ומלכות, והביא מהח"א שכתב ג"כ החמברך לא הפסיד. ועל השומעים ברכה זו בשם ומלכות עונים אחריה 'אמן'. וכן היה המנהג אצל הרבה מגדולי הדורות שהיו מברכים ברכה זו בשם ומלכות, ראה בשערי אפרים (שער י' סעי' כה בפתח שערים שם) בשם מגלה עמוקות (פ' תולדות) שדעתו לברך בשם ומלכות והביא ראיות לזה 'אמן'. וכן היה המנהג אצל אקלימת וביא ראיות לזה וסיים 'ואם יזכני האל שרייה לבהמה לבין גרעין האבוקדו: כשם שבבהמה מותר, במשם שאין כוונת הצמחה והדבר אינו בא לידי צמיחה בפועל, כך גסלגבי הגרעין, מאחר שכונתו להניח את הגרעין במים לשימוש זמני בלבד ולזרוק

שמניחים את גרעין האבוקדו בתוך כלי שיש בו מים, ובאופן זה נשמר האבוקדו מלהשחיר. האם מותר בשבת, לאחר פתיחת האבוקדו, להכניס את הגרעין לתוך כלי עם מים לצורך זה, או שיש לדבר חשש איסור - אם מצד מוקצה, ואם מצד זורע או תולדותיו, מאחר שגרעין המונח במים עשוי, מצד טבעו, להתחיל תהליך של צמיחה?

ת. מותר להניח את הגרעין במים בשבת.⁵

תשלום נוסף כדי לא לעבור על איסור בל תלין

בעל מלאכה ביצע עבודה עבור ראובן. עם סיום העבודה התברר שלראובן אין בידו מזומן לשלם מיד, ובעל המלאכה עומד על תביעתו לקבל את שכרו לאלתר. הציע ראובן לבעל

המשך בעמ' ב'

מעשה זריעה ולא כוונה של הצמחה. הדבר דומה למה שפסק השולחן ערוך (אורח חיים סימן שלו סעיף ד), שיש להיזהר מלהשליך זרעים במקום ירדת מים, משום שסופם להצמיח, אולם אם משליכם לתרנגולים - מותר, ובלבד שישליך כשיעור שיאכלו בו ביום או ליומיים. וכתב המשנה ברורה שם, שבזמן מועט כזה אין הורעים מצמיחים כלל, וכל שכן שאינם משרישים בקרקע. וכן מובא בדברי החי' אדם, שהיא המשנה ברורה (שם ס"ק א), שמותר לשרות תבואה לבהמה, מאחר שאין כוונתו להצמיח אלא לרכך את הזרעים, וגם בפועל לא יבוא הדבר לידי צמיחה, שכן קודם שיתחיל תהליך של גידול תאכלם הבהמה. אמנם במגן אברהם שם (סק"ה) כתב לחלק בין בין שורה לבהמות לשורה לזמן ארוך כמו חצי יום. אך במשנה ברורה בשם הח"א משמע שכשאינו נותן במים על מנת שיצמיחו, אין לחוש, ולא הגביל להציץ יום, והרי באבוקדו אחר השבת בוודאי ישליכו עם המים, ולא אתי לאצמוחי. ולכן נראה דאין לחלק בין שרייה לבהמה לבין גרעין האבוקדו: כשם שבבהמה מותר, במשם שאין כוונת הצמחה והדבר אינו בא לידי צמיחה בפועל, כך גסלגבי הגרעין, מאחר שכונתו להניח את הגרעין במים לשימוש זמני בלבד ולזרוק

האם החלות צריכים להיות על השלחן בשעת קידוש

על נידון בבית המדרש על אלו שלא רוצים להביא את החלות לפני קידוש, ורוצים לחממם על המיחם וכדומה כדי שיהיה חם ופריך, ולפני שמברך המוציא יביאם להשלחן, ובעת שמקדש על היין אין שום חלות על השלחן, האם דבר זה הוא לכתחילה לא או לא.

תשובה: בגמרא פסחים [ק ע"ב] מבואר שאין מביאין את השולחן והלחם אלא אם כן קידש, ואם הביא פורס מפה ומקדש, ובתוס' [שם ד"ה שאין] מקשין מגמרא שבת [ק"ט] 'מצא שלחן ערוך מלאך טוב אומר וכו' ומשמע שכשמיגיע הביתה צריך שהשלחן יהיה כבר ערוך עם החלות אליהם. ומתוך תוס' דשלחנו ערוך אינו חייב להיות במקום סעודה, והשלחן להיות גם במקום אחר, ולא יביאו למקום סעודה עד אחר קידוש.

ומוסיף התוס' וכותב על המנהג שהיה בימיו, 'ועכשיו שלחנו שלנו שהם גדולים יותר מדאי וקשה להביאם אחר קידוש שלא להפסיק כל כך בין קידוש לסעודה, אנו רגילין לפרוס מפה ולקדש'. וטעם צריך לפרוס במקום כתבו התוס' בשם השאלות שני טעמים הראשון, כי היכי דתיני סעודתא ביקרא דשבתא, ושנית, זכר למן שלא היה יורד בשבתות וי"ט והיה טל מלמעלה ומלמטה והמן בינתיים.

טעם שלישי מבואר בטור [סימן רע"א] בשם הירושלמי שלא יראה הפת בושחו, פירוש שהוא מוקדם בפסוק והיה ראוי להקדימו בברכה ומקדימין ברכת היין.

ומכל הטעמים הנ"ל נראה שאין צריך שיהיה הלחם לפניו בשעת קידוש, שהרי לפי טעם ראשון שפורס מפה שיראו שהביאם לכבוד שבת, הרי כשמביאים מבחוץ הוא יותר ניכר שהביאם לכבוד שבת, ולטעם השני של זכר למן, לכאורה יכול לכסותם כשמביאים לשולחן לפני שמברך, ואי"צ דווקא בשעת קידוש, וכן כתב הפמ"ג [מ"ז סק"ב] שלטעם זכר למן ודאי די בשעה מועטת מכוסה ואח"כ מגלהו, וגם לפי הטעם השלישי שלא יראה הפת בושחו, פשוט שיכול להביא אותם לאחר קידוש. וכן פסקתי למעשה בהשיעור השבועי שאני מוסר על הלכות שבת שאין צריך שיהיה על השלחן בשעת קידוש.

לאחר השיעור ניגש אלי אברך, וטען שיתכן שגם לפי מה שנראה מתוס' שלא צריך שיהיה על השלחן שמקדש, עדיין מצריך שיהיה שולחנו ערוך במקום אחר, ואם החלות נמצאים מעל המיחם אין זה בגדר שולחן ערוך.

ומצאתי בשו"ת מחקרי ארץ בתשובה לבעל הרבבות אפרים מביא ראייה מהתוס' שהיום בשולחנות גדולים, יש להביא את החלות מראש, כדי שהמלאכים יראו אותם כשמיגיע מבית הכנסת.

ובשולחן ערוך הרב [סימן רע"א ס"ז] כתב, שאע"פ שהשלחן צריך להיות ערוך ומסודר מבעוד יום, מכל מקום אין מביאים אותו למקום הסעודה עד אחר הקידוש, כדי שיהא ניכר שבא לכבוד שבת, ואם הביאו קודם קידוש צריך לפרוס עליו מפה לכסותו, כאילו אינו כאן עד אחר קידוש כדי שיתראה כאלו הובא עתה לכבוד שבת, והוסיף השועה"ר וכתב, במה דברים אמורים בימיהם שהיו להם שלחנות קטנים כל אחד שלחנו לפניו, ולא היה להם טורח להפסיק ולהביאם אחר קידוש, אבל עכשיו ששלחנו שלנו גדולים וטורח להביאו אחר הקידוש ולהפסיק בין קידוש לסעודה נוהגין להביאו לכתחילה קודם קידוש ולפרוס מפה לכסות הפת עד אחר הקידוש.

ויש להתבונן בדברי השועה"ר שכתב שנוהגים להביאו לכתחילה קודם קידוש, ולפי הבנתי הדלה, נראה כוונת השועה"ר שאף שבזמן חז"ל היה עדיף להביא השלחן לאחר קידוש, ורק אם הפת לפניו צריך לפרוס מפה, בזמנינו נשתנה המציאות ומותר להביאו גם לפני קידוש לכתחילה. אך במנחת צפק [ח"ג סימן י"ג אות י'] הבין הדברים בדרך אחרת שלכתחילה יש להביאם קודם קידוש.

ומדברי הערוך השלחן [רע"א סעיף כב] נראה שהלחם צריך להיות על השלחן בשעת קידוש, שכתב שבזמן הש"ס שאכלו על שולחנות קטנים, ולפני כל אחד היה שלחן, היו מעריכים על השלחן שעמד במקום אחר, ואחר הקידוש היו מביאים השלחן לפניו, ולא היו צריכים לכסות הפת. אבל עכשיו שהשלחן גדול ועומד תמיד במקום בעת הקידוש, שזהו יקרא דשבתא. ולכן בהכרח לשום על החלות מפה, כדי שלא יראה הפת בושחו, שאין מקדשין עליו. ולכאורה ההסבר בדבריו, מכיוון שחלות חייבים להיות על השלחן, ובזמנינו שאין שלחן במקום אחר בע"כ שהוא מוכרח להיות על השלחן אשר לפניו.

ולאר חיפוש, מצאתי באחד מהראשונים שדעתו ג"כ שהחלות יהיו על השלחן בשעת קידוש. בספר קובץ שיטות קמאי על פסחים כתב בשם ספר מצות זמניות [חובב ע"ר רבי ישראל ב"ר יוסף הישראלי אחד מחכמי טולידו, ובספרו השתמשו רבי דוד אבודרהם וקדמונים אחרים] בהלכות שבת 'וצריך להשים לחם על השלחן בזמן הקידוש ולכסותו במפה', ומבואר מדבריו שצריך להניח את הלחם על השלחן בשעת קידוש.

העולה לדינא:

לפי כל הטעמים מסתברא שאפשר להביא החלות להשלחן גם אחר קידוש, אך התוס' כתב שדווקא בתנאי שהוא מוכן על שולחן במקום אחר, ובנוסף ממה שכתב בספר מצוות זמניות שיהיה על השלחן דווקא, נכון להקפיד שהחלות שמתשמם עמהם ללחם משנה יהיו על השלחן בשעת קידוש.

המלאכה כי יוותר לפי שעה על תביעתו, כדי שלא יעבור על איסור בל תלין, ובתמורה לויתור זה ישלם לו תוספת של חמישים שקלים מעבר לסכום שכרו המקורי. השאלה היא: האם יש בתוספת זו משום איסור ריבית, מאחר שלכאורה היא ניתנת בעבור דחיית זמן התשלום ונחשבת כ'אגר נטר', או שמא אין כאן ריבית, כי כוונתו אינה לשלם בעבור הארכת זמן ההלוואה, אלא רק עצם הוויתור על התביעה והצלתו מאיסור של 'בל תלין'?

ת. נראה שיש לחוש בזה משום איסור ריבית.⁶

כשרות אמרגן חתונה לעדות בקידושין

באחת החתונות, רגעים ספורים לפני החופה, התברר לפתע שאחד מן העדים שנקבעו מראש אינו נוכח, ואין אפשרות להמתין או להשיג עד אחר בזמן. הזמן דחק ולכן פנו אל אמרגן החתונה, המלווה את האירוע ומקבל שכרו מן החתן או ממשפחתו, והציעו שישמש הוא עצמו כעד בקידושין. האם אמרגן חתונה, שמקבל תשלום מבעלי השמחה, ראוי לשמש כעד בחופה?

ת. אם האמרגן מקבל את שכרו מהחתן יש להחמיר שלא ישמש כעד, אך בדיעבד אם שימש כעד, כשר. אמנם אם מקבל את כספו מהמחותנים, הוא כשר לכתחילה.⁷

הטבעת שנמצאה בניתוח

גננת בגן בנות איבדה טבעת שהייתה בבעלותה. לאחר חיפושים מרובים ומשלא הצליחה לאתרה, התייאשה מן הטבעת. כעבור זמן, קיבלה הגננת שיחת טלפון מאם של אחת מילדות הגן, שסיפרה כי היא מתקשרת מבית החולים, סמוך לחדר הניתוח: הילדה סבלה מדלקת חריפה בבטן, ובמהלך הבדיקות נמצא בבטנה גוף זר, והרופאים הוציאו ממנו טבעת. לאחר ברור התברר שהטבעת היא אותה טבעת שאבדה לגננת. מאחר שהגננת כבר התייאשה מן האבדה, האם יש עדיין חיוב להחזיר לה את הטבעת, או שמא לאחר ייאוש שוב אין דין חיוב במקרה זה?

ת. מאחר ואם הילדה נטלה את הטבעת על מנת להשיבה לגננת, עליה להחזיר לה את האבדה, אף שהיא זה לאחר ייאוש.⁸

לאחר מכן, ואינו דרך הצמחה כלל, מותר לעשות כן בשבת.

6. שכר הפעולה כבר הפך לחוב הלוואה. ועיקר איסור 'בל תלין' הוא שלא להשתוות השכר, וכאן הוא רוצה לשלם עבור הוויתור על האיסור, כדי שיוכל להשתוות אצלו. אי"כ אינו קודם תשלום לביטול האיסור, אלא יש בו גם אגר נטר. ע"פ מחייו כריבית בנודאי יש כאן ראייה לחוש.

7. מצוינו נידון בפוסקים לגבי כשרות השדכן להיות עד קידושין. ואמנם מעיקר הדין אם קיבל את כל שכרו ולא יפסיקו גם אם הוזג פירונו הוא כשר להעיד, כמבואר בבנה"ג (ח"מ סי' ז' סק"מ), אך למעשה בודאי יש נגיעה ורוגז לשדכן שהשדכן יתקיים מפני שאם הוזג יפירונו יש מקרים שצריך להחזיר את מה שקיבל (ראה שו"ת ח"מ סי' קפ"ג ובי"ד ובי"ד סק"ב ובי"ד סק"ג), וגם יש מקרים שהביטול הוא מחמת מום נסתר שלא היה ידוע להם ויש טענת מקח טעות ובודאי יתקשה להחזיר את הכסף, ואף שלא פשוט שיהיה מוכרח לזה ע"פ ב"ד (ראה פתח חושן סבירות פ"ד הערה י"ג), מ"מ טוב לו שלא יבקשו ממנו את הכסף בחזרה. ובפרט ששדכן העובד בזה בקביעות שרוצה שהשדכנים עושהו יתקיימו כדי שלא יזיק לשמו כשדכן טוב שהשדכנים עושהו מעליהם וטובים, וע"פ הביא באשרי האיש (צ"ע זמ"ג) בשם הגרי"ש להשיב, וראה בבאר היטב (ח"מ סי' ס"ח סק"ג) שכתב בשם המהרי"ל (סי' ח"ז) שהלוקח מראובן פרס בלמוז תלמידים בחנו, כשרים לדון ולהענין ואפילו מדת חסידות ליכא. אבל דעת השו"ת ש'ראוי לאדם לחוש לזה משום דעת חסידות. וראה בספר תשובות והנהגות (ח"א סי' ט"ז) בנידון תלמיד רב או פועל אם פסול לעד בקידושין, והעלה למעשה החמיר (פועל לעדות, מאחר שבאופן הפוסקים מביא דעות כמה פוסקים שפועל פסול ממתן שהוא נוגע, ועיין בשו"ת חמד (תולק סי' ט"ז) באריכות מהרבה פוסקים שמכשירין בזה, אבל עדות של תלמיד לרב או רב לתלמיד שאין כאן נגיעת ממון לא מצינו דעה הפוסלת מדיון נוגע, וע"כ ליכא למיחש וכשרים לעדות קידושין בלי פסקפו. וראה באור החיים הקדוש (מבשר י"ד) וצריך לדעת למה לא

בל תוסיף בשתי מזוזות [בב' צדדי הפתח]

מזוזות שמאל חייב מזוזות ולכן אם הניח גם בצד שמאל אפשר דעובר על בל תוסיף. עכ"ד.

בשו"ת חלקת יעקב (י"ד סימן קסב אות ו-ז) מאריך בזה ודעתו דלענין מזוזות אינו מבואר כלל אי איכא בל תוסיף, ואף אם נאמר דגם בזה שייך בל תוסיף, זה דוקא כשיניח שני מזוזות על צד ימין אבל כשיניח מזוזת השני בצד שמאל, דאין יוצא אף בדיעבד, או מצד ימין למטה במקום הפסול לא שייך בזה בל תוסיף, כמו שאם יניח תפילין השני במקום הפסול. ומוסיף שם: ואינו דומה לציצית שאם הטיל גם בקרן החמישית עובר בבל תוסיף, אבל כשעושה מזוזת על מקום הפסול למזוזת אינו כלל איסור בל תוסיף, ודומה ממש לתפילין דרש"י ור"ת (המבואר בשו"ע סי' לד) דלא שייך בל תוסיף כיון דאין כשר רק האחד.

ולמעשה דעת החלקת יעקב שם להכרעה, דאפ"ל שאין חשש אמיתי של בל תוסיף מ"מ יש להימנע משום דנראה כמוסיף, וכמו לגבי סוכה בשמיני.

עוד מוסיף החלקת יעקב שם, דהנה בכל מוסיף על מצוות איכא חשש נוסף [מלבד איסור בל תוסיף] שהתורה אמרה מזוזת אחת ולא שתיים, ועפ"י הכלל שכתבו התוס' (בסוטה יז-יח. ד"ה כתבה) לענין גט ואתרוג ועוד, וכן בר"ן (ר"ה כו. ד"ה ולא שנים) לענין שופר, דהיכי דכתיב בתורה בלשון יחיד שנים פסולים. אך הטורי אבן (ר"ה כז:) האריך לחלוק על התוס' והר"ן וס"ל דאין חשש בשנים ויצא, אבל במנחת חינוך (מצוה שכו ד"ה והנה בדנין) כתב שאין מוכרח לדחות סברות התוס' וצ"ע להלקל. אמנם למעשה מדינא אין חשש בזה בנידון דידן, כי בטורי אבן ומנחת חינוך שם כתבו דלכו"ע אין חשש אלא דוקא כששניהם כשרים ולא כשאחד פסול דלאו שנים מקרי.

גם בשו"ת חלקת יעקב (י"ד סימן קסב אות ו-ז) מביא עובדא להיתר וז"ל: דכירנא זה ט"ו שנים שברתי להגה"צ מטארנפול בעל 'חבצלת השרון' בהיותו בלעזין השוויצרית לרפואה, וראיתי אצלו שתי מזוזות בשני הצדדים בהפתח להבאלקאן [מרפסת], והבאלקאן שם הי' גדול הרבה יותר מד' על ד' אמות, רק כמוכונ סתום שלא היה לו כניסה רק דרך הבית. עכ"ל. [אך בסוף דבריו שם דעת החלקת יעקב לאסור, מובא להלן].

וכן בשו"ת אור לציון (חלק א י"ד סימן יד) דן לגבי מקום ספק איזהו צד ימין וכתב בזה"ל: ולכן טוב להניח במרפסת כזאת שתי מזוזות מימין ומשמאל, ואין לחוש בזה לבל תוסיף, שאיסור בל תוסיף רק כשמניח שתי מזוזות על מזוזת אחת במקום החיובי, והן אמת שבהיות שהלכה זו היא מחודשת, ולכאורה דבר זה נראה כמוזר ושצריכים עוד להתיישב בזה, מ"מ נלע"ד כמו שכתבתי. עכ"ל.

האוסרים [מדינא, חומרא, או מנהגא]:

הדעת קדושים (סי' רפ"ב סק"ה, סי' רפ"ט סק"ח) כתב בשם התוס' [לא ידוע מקומו (הערת בעל המקדש מעט)] דאיכא בל תוסיף בב' מזוזות. אך אם עושה משום ספק אין איסור מדינא, אבל לא ראינו ב' מזוזות מעולם, ע"כ. וכתב על זה המנחת יצחק (חלק א סימן ט) שצדק בעדות זה שאכן אין נוהגין לקבוע ב' מזוזות במקום ספק. וכן דעת המהר"ם שיק (שו"ת י"ד סוף סימן רפ"ו) לא לעשות ב' מזוזות מספק, ונימוקו, דלאו שפיר דמי למיעבד הכי דאית ב' חשש דבל תוסיף, ואף על גב דאינו מתכוון לעבור אלא משום ספיקא מ"מ למ"ד לעבור בזמנו א"צ כוונה עובר. ואף על גב דרשאין להניח ב' זוגות תפילין דרש"י ודר"ת (כמבואר בשו"ע או"ח סי' לד), התם חד מינייהו לאו תפילין הם כלל דבתפילין אי אפיק גווייתא כפריותא פסולין ואין להם דין תפילין וכאלו הניח חפץ אחר על ראשו ולכן אין כאן איסור בל תוסיף (וכמ"ש המג"א שם סק"ג), אבל כאן דהמזוזות שניהם כשרים אלא שאין צד

במקום שיש ספק פלוגתא באיזה צד מן הפתח לקבוע המזוזות [כגון במרפסת], או באופן שאין הכרע מהו צד ימין כניסה [כגון בפתח שבין ב' חדרים ואין אחד מהם פנימי או עיקר דירה יותר מחבירו וגם אין נכנסים לאחד מהם יותר מחבירו, וגם אין היכר ציר לאחד מהם כגון בדלת הזווה]. יש לדון האם אפשר מספק לקבוע ב' מזוזות בב' צדדים של הפתח.

שאלה זו נוגעת גם לגבי מקום שיש ספק ומחלוקת באיזה גובה הפתח לקבוע את המזוזות (ראה דוגמא בט"ז י"ד סימן רפ"ו סק"ב).

תשובה: נקדים בקצרה כמה כללים בדיון איסור בל תוסיף ונשתדל לא להאריך בזה ואח"כ נבוא בעז"ה לעניננו:

א] מקרים שאין עוברים משום בל תוסיף: במוסיף שלא לשם מצוה אלא לשם נוי וכדו' (בית יוסף או"ח סו"ס"י תרנא עפ"י רמב"ם הל' לולב פ"ז ה"ז ועוד), שלא בזמנו בלי כוונה (גמ' עירובין צו. ר"ה כח: ופוסקים), אינו מוסיף חפצא אלא עושה פעולה אחת פעמיים (תוס' ר"ה שם ד"ה ומנא), מוסיף מקמת ספיקא דדינא (מגן אברהם סימן לא ס"ק ב ועוד).

ב] לפעמים אין איסור תורה של בל תוסיף אך אסור מדרבנן משום דמחזי כמוסיף על המצוה (ראה שו"ע או"ח סי' תרס"ו).

ג] הנה אפ"ל במקום שאם לא יוסיף יתכן שבוה גורע ואינו מקיים המצוה כתיקונו [כגון במקרה שלנו לגבי מזוזת (למ"ד להלן שעובר)], מ"מ אין להוסיף אפ"ל מספק. ובאמת בדיון זה נחלקו התנאים ר"א ור"י כמה פעמים בש"ס לגבי דם זבחים שנתערבו (עירובין ק. ר"ה כח: זבחים פ.), ולהלכה נקטי' כר' יהושע (המב"ם הל' פסולי המקודשין פ"ב ה"א) דעדיף לגרוע שאינו עושה בידיים מאשר להוסיף ולעבור בידיים.

בל תוסיף בב' מזוזות: הנה באופן שתולה ב' מזוזות כשרות ובמקום הכשר בודאי [לא כמו בנידון שאלתנו], זה תלוי במח' ראשונים לגבי מי שלוקח ב' לולבים כשרים, לרמב"ם (הל' לולב פ"ז ה"ז) עובר ולראב"ד (השגות שם) אינו עובר, (ועי' בית יוסף או"ח סו"ס"י תרנ"א), ובמנחת חינוך (מצוה תנד) מביא בשם תוס' (ר"ה כח: ד"ה ומנא) דס"ל כדעת כראב"ד, אך מתמיה עליהם עיי"ש.

ובפתחי תשובה (י"ד סימן רצ"ב סק"ב) הביא בשם חמודי דניאל, מי שקשה עליו להוציא המזוזת ולבדקה ורוצה להניח מזוזת אחרת שקשה עליו להוציא הישנה, אסור משום בל תוסיף. ולגבי מקום שיש ספק באיזה צד בפתח לקבוע את המזוזת [נידון שאלתנו], נחלקו האחרונים האם יש בזה חשש בל תוסיף או לא כדלהלן: היעב"ץ מתיר [וכתב שכן יש לנהוג] ומהר"ם שיק אסור, ושאר אחרונים נוקטים דמותר מדינא אך ראוי להימנע, ואכן כן נוהגין העולם ועמא דבר.

ובדיונם הביאו כמה אחרונים (בנין ציון, חלקת יעקב, שלמת חיים) ראייה מתפילין דר"ת שאין חשש בל תוסיף ככה"ג, אך מהר"ם שיק דוחה הראיה ומחלק בין הדברים. ראה להלן שהובאו כל דברי האחרונים הללו. וראה עוד בספר המזוזות (מילואים אות ז) שהאריך בכל נושא זה.

ובדיונם הביאו כמה אחרונים (בנין ציון, חלקת יעקב, שלמת חיים) ראייה מתפילין דר"ת שאין חשש בל תוסיף ככה"ג, אך מהר"ם שיק דוחה הראיה ומחלק בין הדברים. ראה להלן שהובאו כל דברי האחרונים הללו. וראה עוד בספר המזוזות (מילואים אות ז) שהאריך בכל נושא זה.

המתירים: ובדיונם הביאו כמה אחרונים (בנין ציון, חלקת יעקב, שלמת חיים) ראייה מתפילין דר"ת שאין חשש בל תוסיף ככה"ג, אך מהר"ם שיק דוחה הראיה ומחלק בין הדברים. ראה להלן שהובאו כל דברי האחרונים הללו. וראה עוד בספר המזוזות (מילואים אות ז) שהאריך בכל נושא זה.

בספר מזוזות ביתך (להגרי"ח קניבסקי, סי' רפ"ט שעה"צ ס"ק מה) כתב ששמע מהחזון איש זצ"ל שאין לקבוע ב' מזוזות מספק, ומביא שם בשם המושך בעמ' ד

חובת בדיקת הציצית ודיני הפרדת הציצית בימות החול ובשבת

בתוך התיק, מכל מקום בכל פעם שלבשו בודקין אותו, ואולי הטעם משום שחששו שמא אירע שום מקרה שאחד הוציאו הטלית מן נרתיקו בלא ידיעתו (כה"ח סק"ל"ד).

אופנים שאין צריכים לבדוק

ט. אם על ידי שיבדוק הציצית יתבטל על ידי זה להתפלל בציבור, או שקראוהו לעלות לתורה יכול ללבוש הטלית בלי בדיקה, ודוקא בתנאי שיודע שאתמול היו החוטים שלימים, שאז בשעת הדחק אפשר לסמוך על בדיקת הציצית שבדק מאתמול, אמנם נכון לעיין ולבדוק כמה דאפשר (מ"ב סק"ב).

טלית של אחר

י. בטלית של אחר נמי איכא חיובא לבדוק הציצית, דכיון ששאלו כדי להתפלל בו נחשב הטלית כציצית שלו, חוץ אם הבעל הבית כבר בדקו באותו היום אין צריך לבדוק שוב, דאמרינן שבזמן מועט כזה אין רגיל להיפסק (ביה"ל).

יא. אבל אם שאל הטלית מאחר שלא להתפלל בו אלא כדי לעלות לתורה וכדו' וכוונתו שלא לקנותו, אין צריך לבדוק כלל, דאז לא נחשב הטלית כשלו (שם).

טלית של קהל

יב. הלושב טלית של קהל צריך לבדוק תמיד משום שמצוי מאוד להיות ציציותיו פסולים, ואפילו אינו רוצה לברך על טלית זו צריך גם כן לבדוק מחמת חשש ביטול מצות עשה של ציצית (שם).

הפרדת הציצית

יג. צריך להפריד חוטי הציצית זה מזה קודם הברכה (שו"ע סי' ס"ח ה"ז), והיינו להפריד כל חוט בפני עצמו שלא יהיו מסובכים אחד בחבירו, משום שהתורה אלו החוטים 'ציצית' על שם שהם נפרדים זה מזה כמו שערות הראש שנפרדות זו מזו, כמ"ש ויקחני בציצית ראש (טור). והאר"י הק' נתן רמז בזה, כי 'ציצית' ראשי תיבות צ'דיק י'פריד צ'יציותיו ת'מיד.

שלא לבטל תפילה בציבור

יד. אם על ידי שיפריד ציציותיו יתבטל על ידי זה מלהתפלל בציבור כגון שהגיע מאוחר לתפילה, אין צריך לדקדק ולהפריד ציציותיו (מג"א). מפני שמדינא עיקר החיוב להפריד הציצית היא דוקא בזמן שיש תכלת, והיא כדי להפריד בין התכלת לבין, אבל כהיום שאין לנו תכלת אינו חייב מעיקר הדין להפריד הציצית (ביה"ל), ויש חולקים שאפילו בזמנינו נמי איכא חיובא מעיקר הדין להפריד הציצית ולפי זה אין לברך על ציצית שהחוטים שלהן מסובכים (שם).

הפרדת ציצית בשבת

טו. אם מצא בשבת שציציותיו מסובכים לא יפריד הציצית בשבת, כיון שיש אומרים שהמפריד חוטי הציצית בשבת יש בו משום תולדות מלאכה, אפילו שיש פוסקים שסוברים שמתור לכתחילה להפרידם בשבת, מכל מקום שב ואל תעשה עדיף (כה"ח סק"ל).

בדיקת הציצית

א. קודם שיברך יבדוק בחוטי הציצית אם הם כשרים ולא נפסק הציצית באופן שנפסל, כדי שלא יברך ברכה לבטלה (שו"ע סי' ט). וכן צריך לבדוק למעלה במקום נקב הטלית עד הקשירה משום שבמקום הקשירה פסול אפילו כשנפסק רק חוט אחד (מ"ב סק"א).

הלושב כמה טליתות

ב. אפילו הלושב כמה בגדים של ארבע כנפות עם ציצית חייב לבדוק בכל הבגדים בחוטי הציצית, אף דליכא חשש של ברכה לבטלה משום שכבר בדק טלית אחד, מכל מקום כיון דאפשר לבירורי, ועוד כיון שחוטי הציצית דרכן לפסק על ידי דריסת הרגלים איכא חשש שילבש בגד של ארבע כנפות בלי ציצית (מ"ב סק"ב).

ג. אמנם אינו צריך לבדוק בכל הבגדים גם במקום נקב הקשירה, דרק בבגד שמברך עליו צריך לבדוק בנקב הקשירה, דכאן אנו סומכים על המג"א (סק"א) שסובר שאין צריך ללל לבדוק במקום הנקב (ביה"ל).

ד. ולפי זה נמצא אדם נשוי שמברך הברכה על הטלית גדול אינו צריך לבדוק הטלית קטן במקום הנקב, אלא יבדוק חוטי הציצית בלבד, אלא שנכון לעיין ולבדוק קצת מפעם לפעם אפילו במקום הנקב, משום שרגיל להתקלקל שם, ובפרט לאותם האנשים שישנים עם אותו הטלית קטן שהולכים עם זה ביום (שם).

בדיקת הציצית בשבת

ה. אין חילוק בין שבת לחול בבדיקת הציצית, שאפילו בשבת צריך לעיין ולבדוק הציצית אם הם כשרים או לא (שם). אלא שבשבת יזהר מאוד שלא יהדק ויחזק הקשר שלא ישל ח"ו באיסור חטאת, ובפרט בציצית חדשים יש לזהר משום שהקשר התחתון שלהם עוד רפוי ואינו מתקיים כל כך.

ו. לכן הביה"ל בסי' י"ג (ד"ה קודם) כתב שנכון לבדוק הטלית לפני שבת, ולהכניסו מיד לתוך התיק שאז לא יצטרך לבדוק בשבת עכ"ל. אבל לאלו שנוהגים שלובשים טלית גם בליל שבת לא מרוויחים כלום מזה, מפני שבכל אופן יצטרכו לבדוק למחרתו ביום השבת, כיון שלבשו כבר את הטלית בליל שבת.

הסיח דעתו

ז. אם בדק הציצית באותו היום אינו צריך לבדוק פעם שנית, אפילו שהסיח דעתו כגון שפשט הטלית מעליו ואחר כך חזר ולבשן דדינו אז שצריך לברך על הציצית פעם שנית, מכל מקום בבדיקת הציצית אינו צריך כיון שכבר בדק באותו היום טלית זו ואמרינן שבזמן מועט כזה אין רגיל להיפסק, ומעמידים אותן על חזנתן משום שהיו שלמים בבוקר כשבדקו (מ"ב סק"ב).

בדק אחר התפילה

ח. אם בדק הטלית אחר התפילה ומיד אחר כך הניחו בתיק שלו, למחרתו כשמתעטף בו אין צריך לחזור ולבדוק (מ"ב שם), אך איכא מדקדקים שאף על פי שבדקו כשהוא הניחו

עוד ספרים לכאן ולכאן, ודעתו לאסור דאיכא משום בל תוסיף.

בשו"ת שלמת חיים (י"ד) סימן קסח-קע, ובדפוס ישן ס' שפג-שפו) כתב: פשיטא אם עושה מכה ספק שאין בזה קפידא [ולמוד זה ממה שכתב בשו"ע (או"ח סימן לז) לענין תפילין דר"ת], אבל לא יעשה בפרהסיא ובפרסום באופן שיהא נראה כאילו הדין לעשות מוזהר בכל אחת מן המוזות בימין ובשמאל. ומסיק 'ואנחנו מקובלים רק מוזהר אחת'.

עוד כותב שם טעם לאיסור, שאין להקל לעשות דבר התמוה שתי מוזות, מכל שכן דע"י כן משתמש במוזהר אחת שלא במקום מצוה ודאי והרי מורידה מקדושתה, כי מוריד מוזהר אחת מקדושתה לגמרי, ועכ"פ יזהר בזה שלא יראה כבזיון. עכ"ד.

לסיכום:

נתחדש כמה חששות לאיסור: א) איסור בל תוסיף (מהר"ם שיק) או עכ"פ מחזי כמוסיף על המצוה (חלקת יעקב), ב) התורה אמרה מוזהר אחת ולא שתיים (שם, ג) נראה שהתורה חייבה ב' מוזות (מנחת יצחק, ד) עושה דבר התמוה לרבים (שלמת חיים, ה) מוריד המוזהר מקדושתה (שם, ו) מקלקל צורת מצות התורה (שבט הלוי).

באופן שאין הכרע איזהו צד ימין:

בחובת הדר (פ"ה ס"ה ובהערות שם) מביא מחלוקת הפוסקים איך לנהוג באופן שאין שום היכר מהו צד ימין כניסה [ולא שיש מחלוקת הפוס' כבנידון הקודם], יש אומרים שייקבע היכן שירצה ודי במוזהר אחת (מקדש מעט ס' רפט סק"ג, גדולי הקדש ס' רפט סק"ט), ויש אומרים שייקבע ב' מוזות בב' צדדי הפתח.

והנה במקום שאין הכרע איזהו צד ימין, יתכן לומר דגרע מפאת איסור 'בל תוסיף' מאשר מקום שיש ספק פלוגתא באיזה צד לקבוע, כי כשאין הכרע יש צד לומר שבכה"ג מן התורה שני הצדדים נחשבינן ימין וכשרים לקבוע שם מוזהר, וא"כ כשקובע ב' מוזות עובר על בל תוסיף כי שניהם במקום חיוב, משא"כ בספק פלוגתא שנחלקו איזה צד נחשב ימין, כאן או כאן, אזי ממנ"פ אחד פסול וא"כ אינו מוסיף מוזהר במקום הכשר וכנ"ל בשם אחרונים. נ"ל שראיתי סברא זו או כע"ז באיזה ספר.

העולה לדינא:

דעת רוב הפוסקים שאין לאסור מדינא לקבוע ב' מוזות בב' צדדי הפתח במקום ספק [וטעם הדבר, משום דעושה כן רק מחמת ספק, וגם משום שצד אחד ממנ"פ אינו כהלכתה], ומ"מ אין ראוי לעשות כן מכמה טעמים, וכן לא ראינו שנוהגין לעשות כן.

Advertisement for 'Beitz Hachochim' featuring a logo with a crown and the text 'בית החוכים' and 'בסימן ישראל'. The text below the logo reads: 'מהיכלי תורה והוראה מוסדות "באר ישראל" נשגרו כוס של ברכה עם ברכת מזל טוב לבבית, קדם מעלת ידידנו ומכובדנו היקרים והנעלים חכמי ורבני כולל באר ישראל'. Below this, it says: 'הרה"ג אליעזר ליפמן ציטרנבובים שליט"א להולדת הבת הרה"ג יהודה מרקסון שליט"א להולדת הנכדה יזכו לראות נחת ושמחה לאורך ימים ושנים טובות מתוך אושר וכבוד, בריות גופא ונהורא מעליא'.

תוקף הגורל בקבוצת רכישה

לאחר עשור שנים שקבוצת הרכישה בבית שמש היתה תקועה, בשעה טובה ומוצלחת הוזמנו כל חברי הקבוצה לאסיפה כללית, כשעל סדר היום קביעת סדר בחירת הדירות על פי הגרלה, בנוכחות ובפיקוח עורך הדין המסור של הקבוצה, שיפקח אישית על כל סדר ומהלך ההגרלה.

ואכן בשעה הנקובה שמונה בערב בדיוק, כולם נקבצו ובאו, וההגרלה נערכה בנוכחות כולם, אחד מהזוכים המאוכזבים ושלומיאל שמו, שלמזלו זכה במספר גבוה, ויוכל לבחור את דירתו רק בסוף, חשב בליבו שביום שיתחילו לבחור את הדירות, יבוא למשרד של החברה המנהלת את הקבוצה, וינסה להשתחל בין האנשים הבאים, בתקווה שהאחרים יתחשבו בו ויתנו לו לבחור דירה למרות שעדיין לא הגיע תורו, או לחילופין שלא ישימו לב שעדיין לא הגיע תורו והוא עוקף את הקודמים לו בתור, אלא שלא ידע אם אכן מותר לעשות דבר כזה, והחליט לשאול את הרב שלו שעמו מתייעץ בכל דבר, האם אכן מותר לו לנסות לעקוף את התור, ולבחור דירה במספר מוקדם ממה שעלה בגורלו.

תשובה: נחלקו הראשונים האם יש מושג של קנין על ידי גורל, דעת הרמב"ם (הלכות שכנים פ"ב ה"א) והמחבר (סימן קע"ג סעי' ב') ששותפים שגמרו בדעתם לחלוק את השותפות על ידי גורל, הגורל עצמו הוא גם הקנין, וכל אחד קונה וזוכה בחלק שעלה בגורלו על ידי הגורל, ולא צריך לעשות שום קנין נוסף על מנת לזכות במה שעלה בגורלו, לעומת זאת דעת הרא"ש (ש"ת כלל צ"ח סימן ב') והרמ"א (ש"ת שהגורל אינו קנין כלל, רק ע"י הגורל מתברר מי אמור לזכות בכל חלק, ולאחר שעלה בגורלו חלק מסוים, צריך הזוכה לעשות מעשה קנין על מנת שהחלק שעלה בגורלו יהפך להיות שלו).

ובשו"ת שבות יעקב (חלק ג' סימן קס"ב, ה"ד בפתחי תשובה סימן קע"ג ס"ק) מחדש, שגם להרמב"ם וסיעתו שגורל הוא קנין, זה רק אם עושים גורל לחלק מבורר, שמי שיצא בגורל יזכה בחלק זה, ואז הגורל עצמו קונה, כיון שזה כמו הגורל שהיה בחלוקת הארץ, שהיה גורל על כל חלק בארץ, שמי שזוכה בגורל זוכה בחלק זה, אבל בגורל שנעשה באופן שמי שיעלה ראשון יוכל לבחור ראשון איזה חלק שירצה, גם הרמב"ם וסיעתו מודים שלא מהני גורל כזה כלום, משום שאין זה דומה לגורל של חלוקת הארץ.

ולפי זה בהגרלה בקבוצת רכישה, שהגורל נעשה לסדר בחירת הדירות ולא לזכיה במשהו מסוים, לכאורה היה צריך להיות שלפי כולם לא יועיל הגורל כלום, ואין לזה שום תוקף הלכתי.

אולם נראה שלהלכה למעשה אכן הגורל תקף, משתי טעמים:

א. לא מביעא אם בהסכם השיתוף שעליו חותמים כל חברי קבוצת הרכישה מופיע, שבחירת הדירות תעשה על פי הגרלה, אזי ודאי שזה מחייב ויש לזה תוקף, דבשעה בחירת השותפים על ההסכם שיתוף, נעשים כל חברי הקבוצה שותפים, ויכולים להתנות מה שרוצים, כיון שכל תנאי שבמזמן קיים, וגם אם יחליטו בהסכם סדר אחר לבחירת הדירות, כל מה שיתנו קיים, ואפילו באופן שלא התייחסו לזה כלל בהסכם שיתוף, מסתבר דכיון שכך הסדר והרגילות בכל קבוצות הרכישה, אזי מסתמא נשתתפו על דעת המנהל המקובל, שיבחרו את הדירות לפי הסדר שיעלה בגורל, (א"כ התנו בפירוש בהסכם סדר אחר לבחירת הדירות).

ב. עוד יש לומר שהגורל בקבוצת רכישה קונה מדין סייטומא, דהיינו אפילו שמעיקר הדין הגורל אינו קנין להרא"ש כלל, ובאופן שלא קונים משהו מסוים גם להרמב"ם אינו קונה, וכנ"ל, מכל מקום כיון שנהגו לבחור את הדירות לפי סדר הגורל, הרי זה נקנה בכך גם להרא"ש, דאין זה קנין מדין 'גורל', רק קנין מדין 'סייטומא', וכן מבואר בערך שי (סימן קע"ג סעי' ב'), וכן מצדד בכסף הקדשים (סימן קע"ג סעי' ב') שהיכן שנהגו שהגורל קונה, הרי זה מועיל מדין סייטומא, וכן מצדד בשו"ת אמרי יושר (סימן נ"ו).

אמנם, הניחא לפוסקים (שו"ת הרא"ש כלל י"ג סימן כ'), שו"ת חתם סופר חו"מ סימן ס"ו אות ב', ועוד) שסייטומא קונה גם בדבר שלא בא לעולם, אבל להפוסקים (ים של שלמה ב"ק פ"ח סימן ס' בשם המרדכי שבת סימן תע"ג, ועוד) שסייטומא לא קונה בדבר שלא בעולם, הרי הגורל בקבוצת רכישה נעשה לאחר קניית הקרקע ולפני בניית הדירות, וכיצד אפשר כבר עכשיו לקנות את הדירות שטרם נבנו ואינם בעולם כלל, ויש לומר שהרי כל דירה בבנין יש לה חלק בקרקע, והקנין נעשה בזכות בקרקע כלפי דירה פלונית, וזה דבר שבא לעולם.

ומעתה לאחר שהתברר שמה שעלה בגורל קונה ומחייב לפי ההלכה, וכל אחד זוכה במספר שעלה בגורלו לבחירת הדירה, אזי אסור לאף אחד להקדים ולבחור דירה לפני שיגיע התור שעלה בגורלו, כיון שבזה שמקדים את תורו, לוקח מאחרים את הזכות שלהם, ויש בזה משום גזל.

העולה לדינא: מה משקובל בקבוצות רכישה לבחור את הדירות לפי הסדר שעלה בהגרלה, יש לגורל זה תוקף הלכתי, ואסור להקדים ולבחור שלא על פי הסדר שעלה בהגרלה.

פשיטא שאם יש לכלים בעלים שיש להם אלפים אמה לכל רוח, והקשו מדוע קובעת הברייתא מקום לשביתת הכלים, והרי מקום הכלים כרגלי הבעלים. וכתבו להעמיד את דברי הברייתא כאשר הבעלים בעיר אחרת, שאז לדעת תוס' כיון שלא שייך לומר שמקום הכלים שכאן כרגלי הבעלים, יש לכלים שביתה בעירם אלפים אמה לכל רוח, והקשו מדוע הברייתא מדברת דווקא על כלים שבתוך תחום העיר ולא על כלים שהם חוץ לתחום העיר, שלכאורה גם כלים מחוץ לעיר ראויים לקבוע את מקומם לפי מקום שהייתם מחוץ לעיר.

ועכ"פ מבואר שתוס' סברו שכל הדין שהכלים כרגלי הבעלים, נאמר כאשר הבעלים נמצאים אצל הכלים, ואפשר טעמם משום שאז הבעלים משתמש בכלים והם טפלים לו ומקבלים את שביתת מקומם לפי שימוש הבעלים, אך כאשר הכלים אינם בשימוש הבעלים הם קונים שביתה לעצמם, ולשון תוספות הרא"ש (ש"ת) 'כיון דאי אפשר להיות להם תחום בעליהם, קונים תחום לעצמן'.

ברשב"א (ש"ת) הביא לדברי תוס' וליישובם בדברי רש"י דכיון שאין הבעלים בעיר יש לכלים שביתה במקומם, וכתב עוד לבאר מדוע דווקא כלים שבתוך תחום העיר קונים שביתה, משום ששביתת הכלים בתוך העיר אינה מצד הכלים בעצמם, אלא מצד שדעת הבעלים ששביתת הכלים תהיה כמו שביתת בני העיר, אבל כלים שנמצאים חוץ לתחום שלא בסמוך לבני אדם, אינו בעלת בני העיר הם מקום שביתה. וכן כתב הריטב"א (ש"ת).

ועוד כתב הרשב"א (ש"ת) בשם הראב"ד, שכל כלים אין קביעת מקום לעצמם אלא רק כרגלי הבעלים, ולכן כאשר הבעלים בעיר אחרת אין להוציא אותם חוץ לד' אמות, והביא ראיה מהמבואר במשנה (ביצה ל"ט): 'מי שהיו פירותיו בעיר אחרת, וערכו בני אותה העיר להביא אצלו מפירותיו, לא יביאו לו'. שאין להוציא את הפירות ממקומם. וכ"כ הר"ן (ביצה מז:). ואת התוס' אפשר ליישב דלא אמרו במשנה שם שהחפצים הם כרגלי הבעלים ואסור לטלטלם בתוך העיר ואלפים אמה לכל רוח, אלא רק לענין שלא יתבטלו הפירות והיו כרגלי בני העיר שקבעו את מקום שביתתם מחוץ לעיר לכיון בעל הפירות, ולכן אין היתר להביאם אל בעל הפירות.

במאירי (ש"ת) הביא למחלוקת הראשונים בדין כלים שאינם בעיר הבעלים, אם יש להם ד' אמות וכדעת הראב"ד והר"ן, או אלפים אמה לכל רוח מן העיר, וכדעת תוס' והרשב"א בדעת רש"י וכדעת הריטב"א. וזה לשונו: 'וגדולי המפרשים (ראב"ד) פירשו בחוץ לתחום וביש להם בעלים, וזה שאמר ששבתו בתוך התחום פירושו בתוך תחום הבעלים, ולמדנו שאע"פ שאינן עמו במקום אחד ממש הרי הן כרגליו, ושאין עמו בתחומו לא יזיזו ממקומם, וכמו שאמרו באחרון של יום טוב מי שהיו פירותיו בעיר אחרת ועירבו בני אותה העיר אצלו לא יביאו לו מפירותיו שאין קונין שביתה כלל. אלא שגדולי הרבנים (רש"י) פירשו שם שקונים שביתה במקומם ויש להם אלפים אמה במקומם'.

דעת המנחת פתים והשבט הלוי בנידון

בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סימן מו סק"ד) נשאל על מקרה דומה, ביישוב קטן שנהגו שגם כאשר אחד מהתושבים נוסע לשבת לעיר אחרת נכנסים ידידים קרובים מבני המקום לקחת דבר מה מביתו, ומעתה לכאורה יש לחוש שאסור להוציא את החפצים שהרי הכלים כרגלי הבעלים, והבעלים קנו שביתה בעיר אחרת.

וכתב שזה פשוט לאיסור, כמפורש בשו"ע (סימן שצ"ג סעי' א) שאסור להוציא את הכלים חוץ לתחום שביתה הבעלים ואפילו לא פסיעה אחת, ודבריו צריכים ביאור, שהרי דין השו"ע נאמר בכלים הנמצאים במקומו של האדם, אבל בכלים הנמצאים בעיר אחרת, הרי נחלקו הראשונים וכנזכר.

וכתב עוד שמעתה יש לדון, אם כלי שלא קנה שביתה בעיר ואסור להוציא חוץ לד' אמותיו, מותר לטלטלו בתוך העיר אם היא מוקפת חומה או עשויה בעירוב וצורת הפתח, וכמו שמצאנו לגבי כמה דינים שכל העיר נחשבת כד' אמות, וכתב שכל מה שכל העיר נחשבת כד' אמות נאמר דווקא כאשר הבעלים גם בעיר, אבל כאשר הבעלים אינם קונים שביתה בעיר, אין כל העיר נחשבת לגבי הכלים כד' אמות ואסור.

והביא ראיה ממה שכתב שער הציון (סימן שצ"ג סק"ד) שאם אדם נכנס בשבת לתוך עיר אחרת שחציה בתוך שיעור אלפים אמה לעירו, שמותר לו ללכת בכל החצי שקרוב לעירו ואסור לו ללכת בחצי שרחוק מעירו, וגם את כליו שעליו אסור לאדם אחר לקחתם לחצי עיר שרחוקה מהבעלים, כי דין הכלים כרגלי הבעלים. ומבואר שכאשר אנו אומרים שאין לכלים שביתה בעיר זו, אסור לטלטלם כלל, ואין אומרים שכל העיר כד' אמות להתיר לטלטל בכולה.

על תשובה זו נשאל מאת חברי כולל הר"ן (השאלה בספר הליכות יצחק עירובין נספח לסימן לה, מאת הגרי"י ברודיאנסקי שליט"א ראש החבורה בכלול) שבנידון זה נחלקו הראשונים, והגם שבביאור הלכה (סימן תא סעי' א ד"ה קונין שביתה) סתם בתוך דבריו כדבר פשוט שאסור להיזיז את הכלים ממקומם, ומשמע שאין לכלים

כי יקרא קן ציפור - פרט למזומן

מעשה שאירע בשנים האחרונות וכך שח' ר' משולם: עד לא מזמן התגוררתי בבית שהיה צר מלהכיל את משפחתי הברוכה בלעה"ר. ברוך השם, זכיתי במשפחה ברוכה, והגעתי ממש למצוקת דיור. מאז שנפלה בביתנו ההחלטה לעבור דירה, קיבלנו הצעות רבות, אבל בכל הצעה היה חיסרון שאי אפשר להתעלם ממנו, הייתי אובד עצות, ובינתיים המשכתי בשגרה הצפויה, עם כל המשתמע. לאחרונה שמנו לב שחלונות הבית מתלכלכים מציפורים. אם לא די בדיירים שממלאים לנו את הבית מבפנים, הנה התנחלו להן ציפורים גם בחוץ. נזכרתי במה שכתוב בחומש בפרשת דברים. בפרק כ"ב בפסוק ז' כתוב עניין שילוח הקן - "שלח תשלח", ובפסוק לאחריו כתוב "כי תבנה בית חדש". מפרש רש"י: אם קיימת מצוות שילוח הקן - סופך לבנות בית חדש. גמרת אומר, אולי הקב"ה מזמן לי עתה מצוות שילוח הקן כדי שאזכה לבית חדש, הפקרת את המקום בפני שלושה, ואכן שילחתי את האם כמה פעמים ולקחתי את הבנים - הביצים הטרויות, כמצוות הכתוב. שאלתנו איפה, האם ציפורים שקיננו במרפסת או על אדן חלון, מועיל מה שמפקיר רשותו כמאמר הגמרא "כי ימצא פרט למזומן".

תשובה: תנו רבנן כי יקרא קן צפור לפניך מה ת"ל לפי שנאמר שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך יכול יחזור בהרים וגבעות כדי שימצא קן ת"ל כי יקרא במאורע לפניך (חולין - קלט ע"ב)

ועי' ברש"י שכתב דהו"א שיחזור משום דכתיב שלח תשלח, אך מ"מ תימה וכי חייב לחזור ללא גבול, אלא נראה לכאורה דכל הרבותא הוא דאף מדת חסידות ליכא לחזור ולחפש אלא כי יקרא בלבד כי זה צורת המצוה ומהותה שאין בה מצוה אלא בדרך מקרה,

הנה נסתפקו גדולי הזמן ביסוד דין זה אם תלוי בבעלות או במציאות המצאות הקן ומיקומו, ונפקא מינה אם יועיל הפקרת הקן או מקומו כדי להתחייב בשילוח הקן אף אם ימצא הקן ברשותו, ואבאר בזה:

הנה מבואר בחולין דף קמ"א ע"ב דאם היתה ברשותו רשותו קונה לו ולכן הקשו למה חייב ביוני שובך ויוני עלייה ותיצרו דכיון דאסור לזכות כ"ז שהאם רובצת על הביצים גם חצירו לא זכיא ליה, הרי לן דתלוי בקנין ואם קונה הו"ל מזומן וכ"כ רש"י ב"ב ק"ב ע"א, ומתוך כך י"א דאם יפקיר את הקן שוב חייב בשילוח.

אך לכאורה נראה דאין גדר מזומן תלוי בקנין בלבד אלא אף בקנין, דעיקר גדר מזומן בפשוטו תלוי במציאות הדברים ואם הקן נמצא בביתו ממש וברשותו המשתמרת ככל חפציו הוי מזומן אף אם יפקירנו, אך אם נמצא במקום שאינו משתמר ממש ומצוי שדברים נקרים באותו מקום ואין כאן מזומן מצד המציאות מ"מ אם קונה הוי מזומן דכל הקנין לו לא הוי גדר מקרה.

(ובאמת נראה דאילו היה מהני בזה הפקרת הקן, לא צריך כלל להפקירו דכיון דבזמנינו אין אפילו אחד מאלף שירצה לזכות בקן ציפור אלא אדרבא ממהרים לסלקו ולהשליכו מחשש כינים ומחלות שהיונים מפיצים, כל מה"ג אין חצירו קונה לו שלא מדעתו וכמבואר בב"ק כ"ט ע"ב דסתם גללים אפקורי מפקר להו ואין חצירו זוכה לו דאין חצירו זוכה לאדם אלא מה שמסתמא ניהא ליה לקנות. ועוד דהרי פסק הרמ"א בחשן משפט סימן רס"ח סעיף ב' דאין חצירו קונה לו שלא מדעתו אלא במה שרגיל לבא, עיי"ש).

וכבר נחלקו בדבר זה שני גדולי הדורות דבשו"ת התעוררות תשובה יו"ד סי' קנ"ד נטה לומר דאדם יכול להפקיר תרנגולים שברשותו ולהתחייב בכך במצוות שילוח הקן, והציע דבריו לפני הגר"מ מאיר אריק, ובשו"ת אמרי יוסר ח"א סי' קנ"ח השיב הגר"מ מאיר אריק דעתו דמכל מקום הוי מזומן כיון שהתרנגולין בביתו ממש עיי"ש, ולכאורה מסתבר כדבריו, וכך נראה גם מפשטות לשון הגמ' דכל דהוי מזומן אין בו מצוה, ועי"ע שם דף קל"ט ע"ב "מה דרך שאין קינו בידך אף כל שאין קינו בידך", מכאן אמרו יוני שובך ויוני עלייה שקננו בטפיחין ובבירות ואוויזין ותרגולין שקננו בפרדס חייב בשילוח אבל קננו בתוך הבית פטור משילוח" ומכל זה משמע שאין זה תלוי בקנין דוקא אלא תלוי במציאות של יזמון, ועי"ש ברש"י ד"ה שאין קנו בידך "אין קן מזומן לך ואין קניו לך" ונראה דכונתו לתרי עניני ולא לענין אחד דכל שהקן מזומן או קניו לו פטור משילוח, ועיין במנחת שלמה חלק ב' סי' צ"ז אות כ"ו שכך נוטה גם דעתו הגדולה ויש מי שכתב דראוי להפקיר לא את הקן בלבד אלא את כל המרפסת וכדו' המקומות שהיונים מקננות בהם כדי שלא יהיה מזומן, אך מלבד מה שיש לפקפק בחלות ההפקר בזה דהוי הערמה גמורה ואינו דומה למכירת חמץ כלל דאנן סהדי שאם יבא אחד ויזכה במרפסת ביתו שלא יניח לו כלל,

ונראה עוד דאף אם תחול ההפקר מ"מ הוי מזומן כיון שהוא נוהג במרפסת ביתו מנהג בעלים העושה בתוך שלו הוי מזומן, וכעיי"ז כתב במנחת אשר לפסחים סי' ט' דלא מהני הפקרת ביתו שלא יעבור על כל יראה דכל עוד הוא גר בבית כדרכו הוי מצוי בידו וכך נראה גם לענין גדר מזומן ודוק בזה.

ועוד יש לעיין בזה אם מהני הפקרת הקן לחייבו דאפשר דכיון שהיה מזומן ופטור משילוח אף אם יפקיר אח"כ אין עליו מצוה, ועיין בזה בחולין קל"ט ע"א, וצ"ע.

העולה לדינא:

- א. במידה והקן נמצא במרפסת הבית וכדו' הוי מזומן ואין בו מצוות שילוח ולפיכך לא יועיל אם מפקיר את רשותו עבור זה.
- ב. אולם במידה ונמצא הקן על אדן החלון החיצוני או על מרזב מחוץ לבית וכן אם נמצא על הגג שאין משתמשים בו וכדו' הוי כי יקרא, ובכחאי גוונא מחוייב במצוות שילוח הקן ולכך יועיל אם יפקיר רשותו עבור זה.

אלפים אמה, וכדעת הראב"ד והר"ן, הרי יש מזה נפק"מ גדולה לדינא, שמצוי מאוד שאחד מבני הישיבה הולך לבית משפחתו בשבת, ומעתה יהיה אסור להשתמש בחפציו או בספרי לימודו שלא לטלטלם יותר מד' אמות, ומעולם לא נשמע שנוהרים בזה. וכתבו דאפשר שאין נזהרים כיון שעכ"פ ניתן להחשיב את כל העיר או את כל המקום המוקף מחיצות לד' אמות של החפץ, אלא שהם מצאו בשו"ת שבט הלוי הנזכר שכתב לאסור גם בתוך מקום המוקף מחיצות, ועל הכרעה זו תמהו.

השבת הלוי השיב להם (הליכות יצחק שם, שו"ת שבט הלוי ח"ט סימן ע"ט) שאכן יש מקום להתיר מצד ספק ספיקא באיסור דרבנן, שהרי עיקר מחלוקת הראשונים אם כלים שבעיר אחרת אסורים בטלטול חוץ לד' אמות לא הוכרעה בשום מקום בטור שו"ע, ונמצא הוא ספיקא דדינא. ועוד שבביאור הלכה (סימן תה סעיף ו ד"ה אבל) הביא דעת כמה ראשונים וכן נוטה דעת הגר"א שלעולם מקום המוקף מחיצות נחשב לד' אמות, והגם שבביאור הלכה העלה שם שיש להחמיר כסתירת השו"ע ע"פ הרמב"ם והרבה ראשונים להחמיר בזה, הרי שוב כתב (שם סעיף ח ד"ה אם החזירה) שבדיעבד בוודאי אין להחמיר. וכתב מרן שבט הלוי שכל שכן שיש להקל בנידון דידן שיש ספק נוסף להתיר, וכתב שאפילו אם לא נתיר לכתחילה, בוודאי אין למחות באחרים כיון שיש לסמוך ברווח על ההיתר של ספק ספיקא באיסור דרבנן.

וראה בספר מנחת פתים (או"ח סימן שצז סעיף יז) שכתב כדבר פשוט שגם לשיטת הראשונים שאסור לטלטל את הכלים והפירות שאינם בעיר הבעלים, 'מכל מקום נראה דאם הפירות בעיר, מותר לטלטל הפירות בכל העיר אף שאינה מוקפת מחיצה, כיון שהפירות שבתו בעיר, ושבת באוויר מחיצות כל העיר כד' אמות אף שאינה מוקפת לדירה'.

חפצים העומדים להשאלה

מתוך דברי השואל עולה כי היה מקובל לקחת חפצים אישיים שלו לשימוש לאחרים, ומעתה יש לדון שמא נחשבים חפצים אלו כמושאלים לחברי בית הכנסת, שהרי הלכה היא שאם השאיל חפציו הכל כרגיל השואל.

והנה גם בנידון זה ממש דן שם בשבט הלוי (ח"ו סימן מו סק"ד), וכתב שיש להוכיח מהגמרא (ביצה לח.) שאפילו כאשר שיש אדם שרגיל לשאול אין דין הכלי כמקום שבתת השואל שרגיל לשאול, שהרי שואל לא ישאל או שואל אדם אחר ישאל, ולכן אינו קובע את מקום הכלי כרגיל השואל שרגיל בכלי. ומכאן שכל שכן בנידון דידן שאין רגילות לשום אדם לשאול את חפציו האישיים, שאין הבעלים קובע את מקום חפציו לפי איזה אדם כדי שנוכל לומר כי מקום שבתת חפציו כרגיל השואל. אך סיים שזה וודאי שאם יגלה דעתו בערב שבת שכל הרוצה ליטול יבוא ויטול בזה יש לצדד שמקום שבתת החפץ כרגיל הנוטל.

להלכה:

המורם מן האמור, כי נחלקו הראשונים אודות שאלתו לגבי כל אדם שנמצא בעיר אחרת, האם חפציו הם כרגיל הבעלים ואין להזיזם ממקומם, או שאין הם כרגיל הבעלים, ויהיה אפשר להתיר אם יש עירוב באותו מקום, שבאופן זה אפשר לצרף להיתר שיטת כמה ראשונים שלעולם כל העיר היא כד' אמות ולכן יש להתיר לטלטל בכל המקום שמוקף מחיצות, שיש כאן ספק ספיקא לקולא באיסור דרבנן. ולא נשמע להיזהר בזה, והמחמיר תבוא עליו ברכה.

